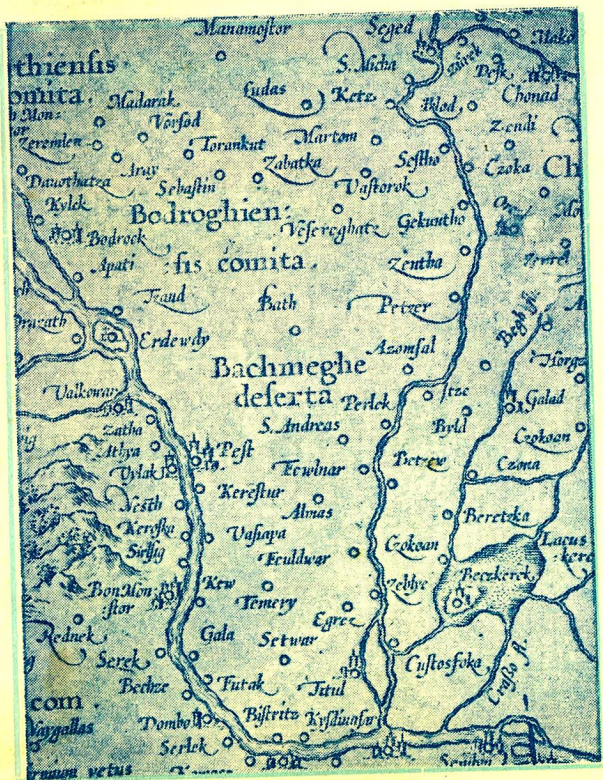
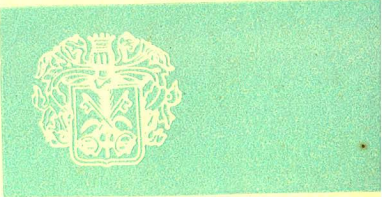

To 7/16

GRAD A ZA MONOGRAFIJU SENTE

GRAD A
ZA
MONOGRAFIJU
SENTE

Senta će 1966. godine proslaviti 750-togodišnjicu.

Narodni Odbor Opštine je na inicijativu grupe javnih radnika, dana 28. okt. 1961. godine pod brojem 05-7597/1 rešio da se tim povodom izda Monografija Sente. Za rukovođenje radovima oko ove edicije Savet za kulturu je imenovao sledeći Uređivački odbor: ERDÉLYI István glavni urednik, Danilo BRANOVAČKI, dr BURÁNY Béla, KATONA Pál, dr SZELI István, TÓTH HORGOSI Pál, Nestor VUKOV članovi uredništva.

Osećajući odgovornost pred javnošću i pred uspomenom velikih Senčana, uredništvo je pristupilo poslu i rezultate svog rada na prikupljanju materijala koje je osnova pripremljene monografije, objavljuje u ovim brošurama.

DR VIGH ÁGOSTON
A ZENTAI KÖRHÁZ
TÖRTÉNETE

E L Ő S Z Ó

A történelmi kutatás egészségügyi vonalon annyit jelent, mint felmérni a fejlődés eddigi menetét abból a célból, hogy a múlt és jelen összehasonlításából kirajzolódjék a jövő perspektívája és világosan elébbünk táruljon mindaz, amit eddig elmulasztottunk és mindaz, amit a jövőben tennünk kell. A haladó szocialista ideológia az embert állítja minden tevékenység központjába. Minden az ember érdekében létesül, akár közvetve, akár közvetlenül. Ebben a küzdelemben talán az egészségügyé a legfontosabb szerep, mert az van elsősorban hivatva a dolgozó ember életét védeni, egészségét visszaadni és fenntartani. Egészség nélkül nincs produktív munka, nincs fejlődés. Ezt a felelősségteljes munkát vállalni már nem foglalkozás, annál több: hivatás. Az egészségügyi dolgozók hivatástudatuk ösztönzésére állandóan keresik az egészség megóvásának minden lehető útját és módját. Az eddigi eredmények nemcsak biztatók, hanem sokszor csodálatosak és elkápráztatók. Ha csak a mi évszázadunk vívmányait tekintjük, feltűnik az emberi életkor meghosszabbodása 15-20 évvel, a gyermekhalandóság nagymérvű csökkenése, a tuberkulózis megfékezése világviszonylatban, egyes járványos betegségek tökéletes kiirtása, az antibiotikák felfedezése stb. Olyan eredmények ezek, amelyekről a múlt század legkiválóbb elméi sem álmodhattak. De megállás nincs. Haladni, fejlődni mindaddig, amíg a társadalmi egészségügy ideális szintjére nem küzdjük fel magunkat. Ehhez a célhoz segít mindannyiunkat a múlt ismerete.

Elődeink 130 éven át orvosi esküjükhöz hiven városunk egészségügyét szolgálták. Csigalassúsággal bontakozott ki Vajdaság egyik legrégebbi kórházában, itt Zentán a

kauzális therapia és még lassabban a preventiva. Ez azonban nem írható elődeink rovására. Az orvostudomány még gyerekcipőben járt az 1830-as években, amikor ez a kórház létesült. Amint azonban megjelenik egy-egy új gyógyszer, a város orvosai elutaznak külföldre is, hogy tanulmányozzák például rövid egy éven belül a vérhaj gyógykezelését Salvarzánnal. Az európai klinikákon 1912-14-ben alakulnak az első röntgen intézetek. A mi szerény kórházunkban röntgen készüléket vásároltak már 1914-ben és ezzel vizsgálják az első világháború sebesültjeit és betegeit.

Városunk számtalan egészségügyi problémájának a magvait már sok-sok évtizeddel ezelőtt az egykorú szakemberek elhintették. Ezek a problémák fokozatosan felszínre kerülnek és megoldásukra mind több és több eszköz áll rendelkezésünkre. És nekünk, a ma nemzedékének, valamint utódainknak a jövő nemzedékének mindezen problémákat emberi és szakmai kötelességünk kivizsgálni és közösségünk javára megoldani. A feladatot pedig minden egészségügyi dolgozó becsülettel vállalja. A fejlődés csak a legutólsó két évtizedben érte el más országok tempóját. Az évtizedes elgondolások most már gyors ütemben megvalósultak és a zentai kórház a felső Tiszavidék egészségügyi központjává érlelődött. A 130 éves út hosszú és fáradságos volt. Ezt az utat kívánja vázolni ez a könyv.

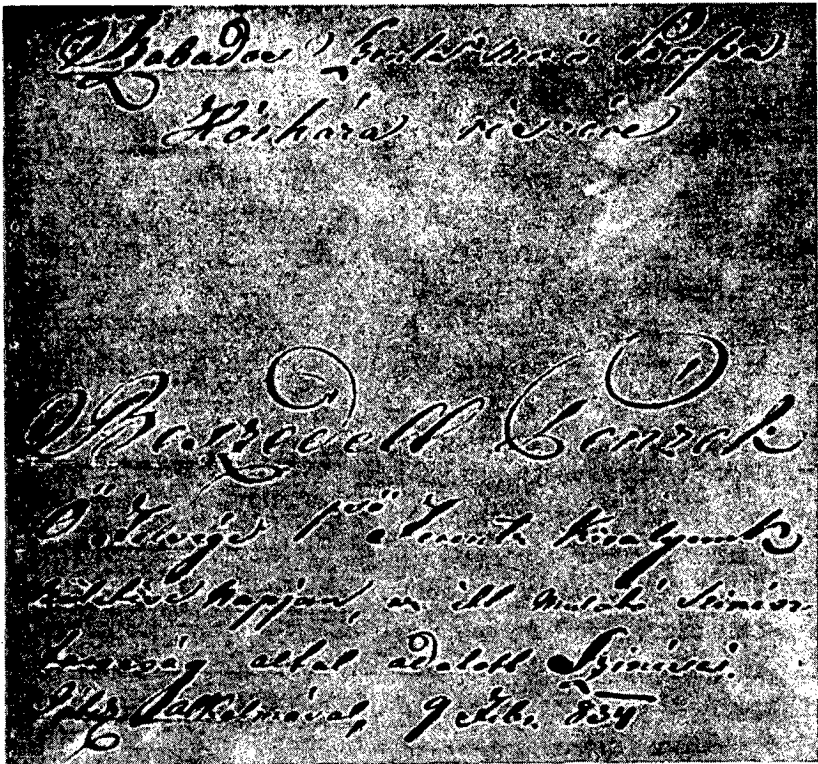
A KÓRHÁZ ALAPÍTÁSA ÉS AZ ELSŐ ÉVTIZEDEK TÖRTÉNETE

A kórház történetének felkutatása és megírása egy része annak a lelkesedéssel vállalt munkának, amely egy évszázados küzdelemnek befejezéseként színvonalas kórházzal gazdagította Zenta városát. A 15-20 ágyas kórház 130 év alatt egy nyolc osztályra tagolt, 350 ágyas egészségügyi intézménnyé fejlődött. Amikor célhoz értünk, úgy véljük, érdemes lenne visszapillantani a múltba, további ösztönzés céljából megörökíteni az utódok számára az elődök küzdelmeit. Nagyban segítségünkre volt néhai Dudás Andor volt városi tanácsnok és történetíró, aki a historikus szemével mérte fel ezeket az eseményeket. Felajánlotta, hogy a kórházra vonatkozó egy pár történeti adatot rendelkezésünkre bocsát. Teljes terjedelmében közöljük Dudás Andor levelét, mert már maga ez a levél is történelmi dokumentum. Ez 22 évvel ezelőtt volt.

"Zenta 1942. szeptember 8. Végre megtaláltam történeti feljegyzéseim között a zentai közkórházra vonatkozó adatokat, a legrégebbieket. Zenta mezőváros (oppidium) 1840. március 8-ikán tartott közgyűlésén elhatározta, hogy a Kollonits László zentai prepost-plébános által a Régi kórház uccában, a Pivar-féle telken 1834-ben alapított ispotályt ezentúl Szent László király és az alapító emlékére is Szent László kórháznak fogja nevezni és azt az olajba festett képet, mely a szentet ábrázolja örök időkre a kórházban kifüggeszteni rendeli el, mely képet Zenta fia, akkor még növendék pap Benedek Elek ajándékozott a városnak. Ezt a képet én (Dudás Andor) többször láttam a kórház folyosóján kifüggesztve, de hogy jelenleg hol van, nem tudom. Kívánatos volna ezt a történelmi értékkel bíró képet felkutatni."

Mikor Kollonits László nemes tette köztudomásúvá vált, egy zentai születésű ifjú Kalocsán teológiát tanult. Őt hívták Benedek Eleknek. A kórház alapítója iránti tisztelete és hálája jeléül egy Szent Lászlót ábrázoló képet festett és azt megküldte Zenta városának azzal a kérelemmel, hogy az újonnan alapított kórházat az alapító plébános védszentjének nevééről Szent László kórháznak nevezzék el. A város közgyűlése ezt a kérést teljesítette és ugyanakkor az alapítóknak megköszönte nagylelkű fáradozását és áldozatkészségét. Benedek Elek, 1887-ben halt meg, mint kanonok-plébános. A kórház alapítása idején kb. 24-25 éves lehetett.

Meglepődve állapítottuk meg, hogy kórházunk már 1942-ben 108 éves volt. Tehát, a hosszú múltja alapján Vajdaság egyik legrégebb kórháza. Vajon ez a több mint

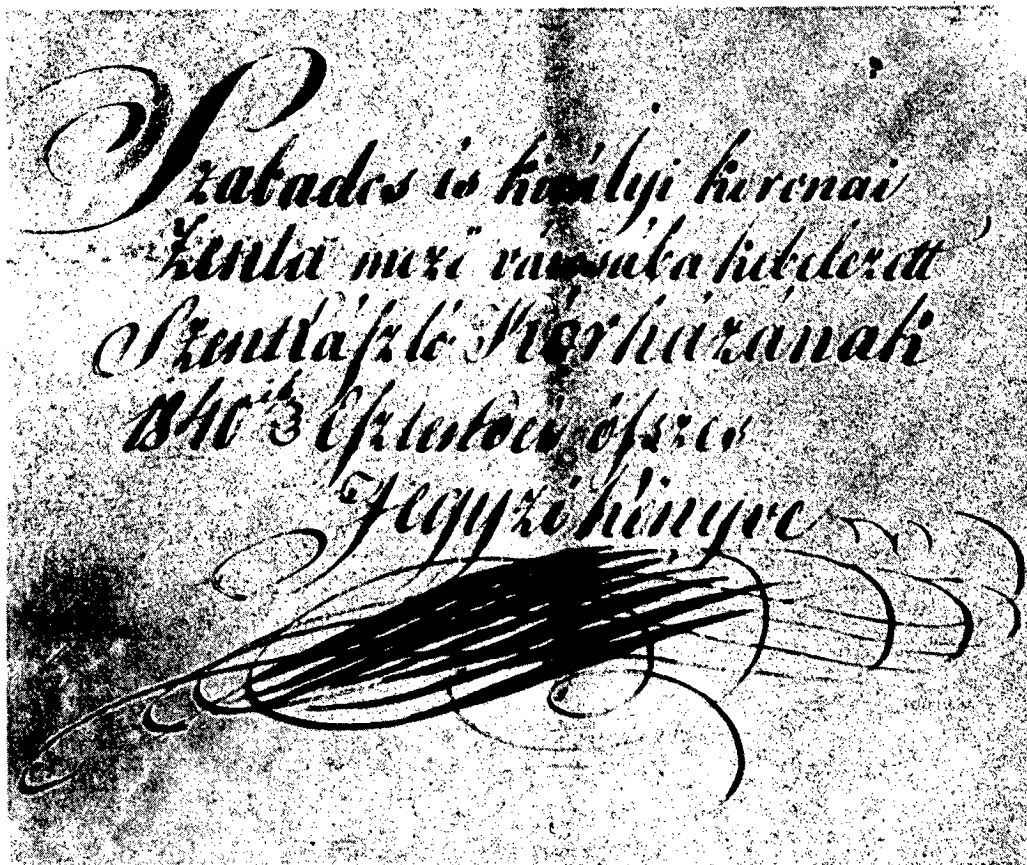
100 éves mult mit jelentett a kórház életében és milyen közegészségügyi és népjóléti feladatot teljesített és oldott meg. Erre a választ akkor adhatjuk meg, ha visszakanyarodunk 1834-hez, a kórház alapításának évéhez és felmérjük az azóta eltelt 130 év munkáját. Az első hiteles a datot a zentai Városi Történelmi Levéltárban találtuk. Ez egy 1834-ben készült hivatalos elszámolás I. Ferenc császár idejéből. Színészek jártak Zentán és az előadás jövedelmét a kórház építésére fordították.

"A Szabados Szentá mezővárosa kórháza részére beszedett pénzek Űfelsége I. Ferenc császár és királyunk születése napján az itt mulató színész társaság által adott színészi játék alkalmával 9. februárius 1834." Két lista volt felfektetve. Az egyik listán 112 név szerepel, 131 forint adománnyal, a másik listán 41 név 102 forint adománnyal. A részletes kimutatás végén a kiadásokat "lehuzták" a begyűjtött összegből ("muzsikusoknak, gyertyára, firhangmosásra, stb") és az így fennmaradt forintokat a kórháznak átadták.

A zentai r.k. plébánia "Számadási jegyzőkönyvében" amely az 1852-től 1884-ig terjedő adatokat tartalmazza számtalan helyen a következő feljegyzés olvasható "a Kórház felépítettett 1834-ben Istenben boldogult főtisztelendő Kollonits László prépost zentai plébános úr által. 1852-ben Istenben boldogult főtisztelendő Váltó János kanonok, adai plébános alapított és elhelyezett 300 forint alapítványt a szegénysorsúak gyógykezelésére." Ugyanabban a könyvben több kórházi alapítvány is szerepel, melyeknek a kamatait minden év végén a kórházi gondnoknak átadták. Valószínű, hogy a r.k. plébánia azért kezelte a kórházi alapítványokat, mert maga a plébános volt a legtöbbet adakozó és alapító. A város részéről Ujházi Menyhért képviselő volt megbízva a kamatjövedelmek átvételével. A rendelkezésre álló adatokból nem lehetett megállapítani, hogy az 1834. évi-építkezés új épület emelése volt-e, vagy csak adaptálás történt. Inkább valószínű az utóbbi eset, mert már 30 év múltán annyira tönkre mentek az épületek, hogy 1872-ben a kórházat sürgősen máshová kellett elhelyezni.

A zentai kórház legelső helye az u.n. Pivár féle telek volt. Ezt a telket Kollonits László plébános vásárolta és adományozta a kórháznak. Tulajdonképpen két fundus és a rajta lévő épületek (Burány féle ház) képezték a régi kórházat.

A következő hiteles és pontos adatok az 1840. évi számadások kartotékájában található. A cím így hangzik: "Szabados és királyi koronai Zenta mezővárosába kebelezett Szent László kórháznak 1840. esztendei összes jegyzőkönyve." Ez az akta tulajdonképpen teljes képet nyújt a kor-

ház akkori működéséről. Részletesen ismerteti minden hónap statisztikáját. A következő érdekesebb adatokat tartalmazza: A betegek átlagos létszáma naponta 10-11. Az ápolási napok száma 3780. Az összes betegek száma: 40.

Gyógyultan távozott	17
Változatlan	3
Gyógykezelésben maradt	12
Meghalt	8

Ebben az időben a kórház nemcsak gyógyító intézmény volt, hanem egyúttal a gyógyíthatatlan betegek aziluma is. Abból is kitűnik ez, hogy az egy évnél régebben ápoltak száma 7 volt. Így pl. Nagy Katalin már hét éve feküdt a kórházban. Sánta Ilona három éve stb. Természetesen az ilyen hosszan tartó kezelésű betegek igen lényegesen emelték az egy sze mélyre eső ápolási napok számát. Ez esetben ez a szám 95, míg ha az egy évnél rövidebb ideig kezelték ápolási ide-jét számítjuk ki, úgy mindössze 47 napos átlagot kapunk. Hasonló pontos adatokat találunk az 1842-es és 1846-os év ről is. Ezekben a statisztikákban hihetetlenül magas a ha lálozási százalék. Átlag 20 és 30 % között ingadozik. Ez azt jelentette, hogy igen sok gyógyíthatatlan beteget ke-zeltek. Ezek a szerencsétlenek addig nyomták a kórházi á-gyát, míg csak a temetőbe nem kerültek. Annak ellenére, hogy ilyen pontos statisztikát találtunk ezekből az évek-ből, egyetlen neiyen sincs feltüntetve, hogy mennyi is volt a kórház befogadóképessége. Ha feltételezzük, hogy az ágykihasználás csak 50 %-os volt, úgy kb. húszra tehető az ágyak száma. Abból is következtethetünk az ágyak számá ra, hogy 1870-ben és 1872-ben árverésen vállalatba adták a fűtést. Három kemencét fűtöttek szalmával és egy kemen-cé fűtéséért 52 forintot fizettek. Tehát háromnál nem volt több kórterem, de lehet, hogy csak kettő és így az ágyak száma nem lehetett több, mint 20-30.

Az említett három aktát ugyanaz a kéz írta. A "Törvénykező könyv" szerint 1835. január 3-án a követke ző bejegyzést találtuk: "Tisztelendő Benedek Elek lelki segéd úr hazafijúi indulattyánál és szivességénél fogva is a felügyelést, Karátsony Istvány tanító úr pedig a vá-ros szállásából évenként használandó 3 lántz földdel el-látva a jegyzőkönyv - pénztár és számadás terhe elfogad-ván elrendeltetett....." A tanítónak ez a megbízatása még 1846-ban is fennállott. Mintaszerűen ellátta munkáját és ime 130 év multán is dicséretet érdemel.

MIT TUDUNK A PIVAR-TELEKI LEGREGIBB KÓRHÁZRÓL?

Ez a kórház is, mint számos nyugat-európai nagy kórház az emberbaráti szeretet gyakorlati kifejezője volt. A tulajdonképpeni cél, maga a jótékonyosság. Az orvostudomány abban az időben még gyerekcipőben járt és a gyógyítás legfőbb tényezője: a betegápolás volt. A kórházat abban az időben úgyszólván csak az elhagyottak és minden támasz nélkül maradt betegek vették igénybe. Hogy ezen a téren visszaélések ne legyenek, a város vezetősége szigorúan ügyelt arra, hogy csakis a rászorulókat vehessék igénybe a kórházat.

A városi tanács gondot fordított a kórházra. Kintünk ez 1861. évi április 11-én tartott tanácsülés jegyzőkönyvéből, mely így hangzik: ".....a városi tanács tapasztalván azt, miszerint a városi kórházban mind a betegeknek felvétele, mind pedig azoknak élelem és gyógyszerekkeli ellátása szabálytalanul és önkény szerint történik, a városi kapitány Dudás Endre, a főjegyző Lovászi Mihály és Papp Antal tanácsnok urak ez érdembeni alapszabályok kidolgozásával és e helyre való előterjesztésével bizatnak meg". 1861. június 13-án Dudás Endre városkapitány jelentést tesz a kórházi állapotokról: "..... a betegek között több olyanokat talált akik csupán élőködötés végett, de nem az elfogadott javaslat alapján tartózkodott ott" - ezeket azonnal elbocsájtották a kórházból. Ez a szigorúság odáig terjedt, hogy még az orvosokat is ellenőrizték és csak azokat a személyeket vehették fel a kórházba, akiknek a felvételét a városbíró, illetve helyettese jóváhagyta. Mindez azért volt, mert a város vezetősége attól tartott, hogy a költségvetés kimerül és nem lesz miből fenntartani a kórházat.

Amint említettük, a múlt században a kórházügy a könyörületesség és az emberbaráti szeretet gyakorlásának doménje volt. Mind a közületek, mind pedig az egyének a kórház pártolását jótékonyági aktusnak tartották - nem pedig humánus és állampolgári kötelességnek. Az adakozás elég intenzíven folyt, de ez nem elégítette ki a szükség-

leteket. A kórházi kezelést az adományok nagyságához kellett szabni. A kórház fenntartására a városnál és a katolikus egyháznál tekintélyes alapok álltak rendelkezésre. Ezeknek azonban csak a kamatait használhatták fel gyógykezelésre. A tehetős beteg fizette a gyógykezelést. Ha a kórházi ápolat személy vagyontalan volt, kérvényeznie kellett a kórházi költségek elengedését a várostól. Szokásban volt a múlt században u.n. ágyalapítványt létesíteni. Ez annyit jelentett, hogy az alapítványtevő letétbe helyezett a város pénztárában bizonyos összeget. Ennek az összegnek a kamatait használták fel a kórházi kiadások fedezésére. Elsősorban az ágyfelszerelés vásárlására és pótlására, másodsorban egyéb egészségügyi felszerelések beszerzésére. Az alapítvány az alapító nevét viselte. A kamatokat minden év végén a kórház rendelkezésére bocsátották. A városi kórházalap kamatjövedelmeit ugyan így használták fel. Ez az alap elég tekintélyes volt, mert mai értékben 100 hold föld értékével volt egyenlő. A kórház fenntartása a következő pénzforrásokra támaszkodott:

1. természetbeni adományok: termények, buza kukorica, bab, burgonya, hagyma, mák, gyümölcs, kerti vetemények stb.
2. készpénzadományok;
3. rendőrségi büntetés-pénzek;
4. kórházi alapok kamatai;
5. önfizető betegektől beszedett pénzek;
6. jótekonycélú rendezvények, a minden évben meg tartott kórház-bál jövedelme, műkedvelő színi-játszás jövedelme stb.;
7. a város hozzájárulása, ha mindez nem elégséges.

Igen tanulságos a kórház évvégi zárszámadásának tanulmányozása. A bevételi rovat két részből állott: az egyik rovat a készpénzjövedelmet tüntette fel, míg a másik rovat a természetbeni adományok mennyiségét és végül azoknak forintokban kifejezett értékét tüntette fel. Az adományokat naponta feljegyezték és raktározták, a romlékony élelmiszereket pedig azonnal fogyasztották.

A kórházépítés gondolata 1857-ben merült fel először. A június 4-i ülésen (városi közgyűlésen) az a javaslat hangzott el, hogy adjanak a járási földből a kórháznak bizonyos területet, hogy könnyebben gazdálkodhasson. A

közgyűlés a javaslatot elvetette, de ugyanakkor egy bizottságot küldenek ki a városbíróval az élen és megbízzák, öket, hogy tegyenek javaslatot a felépítendő kórházra.

Az ételmezést és a betegápolást mindössze egy személy látta el. Amint az 1840-es és az 1846-os feljegyzésekből látható a természetbeni adományok állandóan, és mondhatnók kielégítő mértékben, érkeztek nap, mint nap. Ennek természetes következménye volt az, hogy a kórház konyhája azt felhasználta és azonnal beiktatta az étlapba. Diétás ételmezésről, változatosságról szó sem volt. Amit ezen kívül kellett az ételmezéshez vásárolni, azt a házi pénztárral elszámolta a betegápoló. A megbízott személy polivalens egészségügyi szolgálatot végzett: ápolt, főzött, takarított, Ez a rendszer állott fenn az ételmezésben 1834-től 1861. július 1-ig, vagyis közel 30 évig. Később a természetbeni adományok lepadtak és fokozatosan megszűntek. Nem volt tehát értelme az eddigi familiáris rendszer további fenntartásának. Az ételmezést vállalatba adták. Eleinte a vállalkozó maga az ápoló volt. Minthogy ez a rendszer nem vált be, rövidesen az ételmezést teljesen elváltatták az ápolási munkáktól. A közgyűlés elé terjesztett étlap árjegyzéke igen szegényes és egyhangú. Mindössze öt tételből állott:

egy adag kenyér	4 krajcár
egy adag rántottleves.....	4 "
egy adag húsleves	6 "
egy adag hús és mártás	6 "
egy adag főzelék	4 "

Ugyanigy vállalatba adták a betegek fehérneműjének és az ágyneműnek a mosását. Ez a vállalati ételmezési - rendszer ettől kezdve 80 éven át egészen 1942. január 1-ig fennállott. A vállalati ételmezést versenytárgyalási pályázaton adták ki a legolcsóbb ajánlattevőnek. A szerződés 1-3 évre szólt.

A rendelkezésünkre álló dokumentáció alapján teljes bizonyossággal megállapítottuk, hogy 1834. februárjában a kórház már fennállott. Ebben az évben Weckler Józsa "seborvos" volt egyedül az egészségügy szolgálatában

Korábban sem volt Zentán diplomás orvos. Bizonyítja ezt az a tény, hogy amikor Zenta városa 1818-ban megkapta a gyógyszerár felállításának engedélyét, a Helytartótanács utasította a várost, hogy diplomás orvost alkalmazzon általános közegészségügyi érdekből. Századunk elejéről, valamint a XVIII. század második feléből származó iratokban több seborvos nevével találkozunk, de diplomás orvos sehol sem szerepel. A z e l s ő d o c t o r m e d i c i n a e C s e n d i t s J ó z s e f v o l t, aki 1838-ban telepedett le Zentán és feltehetőleg azonnal átvette a kórház vezetését is. A kórházban a fentemlitett Weckslér Józsuával együtt dolgozott, aki 1803-ban született, 1834-től 1861-ig dolgozott, ekkor nyugdíjazták és 1873-ban halt meg. Zentán, a zsidótemetőben temették el. A másik kortárs Zsivkovits Mihály, "seborvos" volt szintén. 1811-ben született, 1841-től 1872-ig volt a kórház, illetve a város szolgálatában. Tüdőbajban halt meg 1881. december 16-án, a halotti jegyzőkönyv tanúsága szerint. Zentán a pravoszláv-temetőben nyugszik.

Dr. Csendits József, akit az egykorú hivatalos iratok "főorvosnak" vagy "belorvosnak" emlegetnek, a két seborvossal együtt látta el a kórházat, amelynek igazgatója volt. Ugyancsak ő látta el a hatósági orvosi funkciókat is. Az 1861-i általános tisztújítás alkalmával - amint ez annakidején szokásban volt - újból megválasztják őt is és Zsivkovits Mihályt is. Minthogy ebben az évben vették be az orvosok, bábák és állatorvosok esküjét. Dr. Csendits és Zsivkovits Mihály 1861. június 27-én ünnepélyesen a közgyűlés előtt letették az esküt. Az eskü szövege a következő volt: "En.....esküszöm az élő Istenre és Istennek minden szentjére, miszerint ezen város orvosi állomását elvállalván minden tisztemhez tartozó kötelességemet hiven és az alkotmányos törvényeink szellemében pontosan elvégezendem, a felügyeletem és ellátásom alá bízandott városi intézeteket teljes ügyekezéssel ismételtem, ügyeit előmozdítom, nemkülömben ezen város közügyeinek ellátására megválasztott tanácsnak rendeleteit és határozatait pontosan teljesítendém. Isten engem úgy

segéljen. Amen."

Az orvosok és a városi tanács viszonyára jellemző, hogy állandóan ellenőrizték, hogy vajon az orvosok nem vesznek-e fel a kórházba olyanokat, akiknek erre nincsen okvetlenül szükségük. Természetesen ez esetben a szegénysorsú betegekről van szó. A fizetőképés betegek gyógykezelése nem terhelte a várost. Az orvosoknak ezért kéthetenként, később minden öt napban részletes jelentést kellett a városnak benyújtaniok. Olyan eset is előfordult, hogy a kórházi orvosok erre vonatkozó véleményét a vármegyei tiszti főorvossal ellenőriztették, aki ezért a vármegye székhelyéről kocsin Zentára utazott. Költségeit, vagy az orvosok, vagy a város fizette meg, attól függően, hogy a vita esetén kit marasztaltak el. Természetesen, hogy ez a krajcárookra menő takarékoskodás nem szolgálta a közegészségügyet.

1862-ben országszerte megszervezték a hatósági tiszti orvosi állásokat. Ezek az orvosok a vármegyei illetve a városi "első főorvosi" címet viselték. Dotációjuk ki volt egyenlitve a törvényhatóság első tisztviselőjének fizetésével (1000 forint évente). Az 1862. november 15- i közgyűlésen felolvastatott a Tisza-járás szolgabirói hivatalának értesítése, amely szerint a nagyméltóságú Helytartótanács e városban egy "első főorvosi állomás" föllállítását engedélyezi. Erre az állásra valószínűleg az igen előnyös dotáció miatt 17 orvos doktor adta be pályázatát. Az állást dr. Révai Nepomuki János nyerte el. Piukovits Ágoston főispáni helytartó öt ezen állásában november 28-án megerősítette. A pályázaton résztvett az akkor már idős dr. Csendsits József is. A kilencedik helyen jelölték és így megválasztása kilátástalan volt. Dr. Révai megválasztása után 1863-ban kezdte el működését fiatalos hévvel és ambícióval 33 éves korában. Ezután dr. Csendsits a "másodfőorvosi" címet viselte, de nem sokáig, mert kb. egy év múlva 1864. április elsején meghalt. Körülbelül 60 éves lehetett. Kilenc élő gyermeke maradt. A felsővárosi temetőben temették el. Svéd gránit siremléke 100 év múltán is teljesen jó karban van. Zentán él dédunokája, akitől sike

rült egy fényképet megszerezni. 1863-ban valószínűleg dr. Csendsits is, és dr. Révai is dolgozott a kórházban. Nincs azonban kizárva az sem, hogy dr. Csendsits élete utolsó évét betegeskedéssel töltötte el. Bizonyos, hogy egészségi állapota megrendült, mert hiszen 1864. áprilisában meghalt.

Dr. Csendsits halála után, 1864. és 1872. közötti időben dr. Révai "első főorvos" és Zsivkovits "seborvos" dolgoztak a kórházban. Említésre méltó esemény volt, hogy már 1861-ben bevezették Zentán a himlő elleni védőoltást. A nemzetközi higiéniai kongresszuson Bécsben csak 12 évvel később mondták ki a vaccinatio szükségességét, míg a törvényhozás csak 1876-ban teszi azt kötelezővé. Dr. Révai, mint ügyvezető városi főorvos a k ó r h á z i g a z g a t ó i t e e n d ő k e t i s e l l á t t a k ö z z e l 40 é v e n á t. Részt vett az egészségügyi és városi politikában és minden esetben hallatta szavát, amikor fontos döntéseket hozott a város. Minden közgyűlésre részletes jelentést terjeszt. A Kollonits által alapított intézmény adaptálás útján lett kórházzá. Már 1857-ben, tehát 23 évvel az üzembehelyezés után felmerült a kórházépítés gondolata. 1870. augusztus 7-én tartott közgyűlésen Nikolits András képviselő előterjesztést tesz új kórház építésére. A képviselő előadja "miszerint már korábban szükség lett volna a városnak egy rendes kórházi épületről gondoskodni, mivel a jelenlegi épület csak ideiglenes használatul jelöltetett ki annak idején kórházi helyiségül, míg arra alkalmasabb, tágasabb helyiséget a város ki nem szemel. S minthogy azt látja, hogy a jelenlegi kórháznak évi javíttatása tetemes összegbe kerül, melyet egy olyan rozszant épület meg sem érdemel, ezért gazdaságosság szempontjából ajánlja, hogy a város építsen egy a jelen szükségleteknek és igényeknek megfelelő kórházat s e tekintetben utasíttassék a városi mérnök, hogy egy tervet készítsen. Dr. Révai János képviselő örömmel fogadja ezen indítványt, mert a "jelenlegi meg sem felel a célnak, mivel az inkább mondható árpoldának, mint kórháznak". Javasolja egyúttal egy agg-árpolda (aggokháza) é-

pitését is. Bizottságot delegáltak és jelentéstételre utasították. A jelentést 1871. október 9-én terjesztették a közgyűlés elé. Elfogadták és a városi mérnököt utasították a terv elkészítésére. Ez volt az első komoly javaslat és kezdeményezés a kórház felépítésére.

Ezután lepergett egy esztendő. 1872-ben Szavits Bertalan képviselő interpellál a kórházügyben. "Már tavaly kimondatott, hogy a kórházzal valamit tenni kell." A közgyűlés most már elrendeli a pályázat kiírását. Időközben a város bírása szakértők bevonásával személyesen megvizsgálta az épületet. A közgyűlésnek imígyen számolt be: "a kórház épülete minden percben az összerogyásnak lévén kitéve és javíthatatlan lévén szükséges, hogy a kórház részére más helyiséget kell kijelölni: különben ő is mint tavaly dr. Révai a netán történendő szerencsétlenségekért a felelősséget magára nem vállalhatja". Ezután a közgyűlés arról tárgyalt, hogy hová is lehetne a kórházat sürgősen elhelyezni. A városbíró azt ajánlotta, hogy üritsék ki az Árvai-féle iskolát, melyet akkoriban adtak át rendeltetésének a felépítés után. A közgyűlés a tervet elfogadta és elrendelték az azonnali átköltözést. A közgyűlésnek ez a rendelkezése más formában érvényesült. Az átköltözés tényleg megtörtént 1872. november 4-e és 1873. február 13-a között. Csakhogy nem az Adai uti Árvai iskola épületébe. A közgyűlési jegyzőkönyvekben ennek a változtatásnak nyomát nem találtuk. Valószínű, hogy az iskolaév folyamán nem lehetett a tanterem-kérdést olyan könnyen megoldani és ezért az ovodára esett a választás.

És vajon mi történt a legrégebb kórház épületeivel és magával a telekkel?

Az 1873. február 13-i közgyűlésen az elnöklő városbíró felteszi a kérdést, hogy mi történjék a volt kórházzal. Gyurgyovánszki képviselő szerint a város ezt a telket el nem adhatja, miután néhai Kollonits László volt zentai plébános vette a fundust és azt jótékony célra hagyományozta. Az ezzel kapcsolatos határozat így hangzik: "a két épület megtartatik, a rossz épületek tetőszerkezeti nyilvános árverés útján eladandók. A megmaradt jótete-

jü és falú épületek mindaddig haszonbérbe adandók, míg arra a városnak szüksége nem leend".

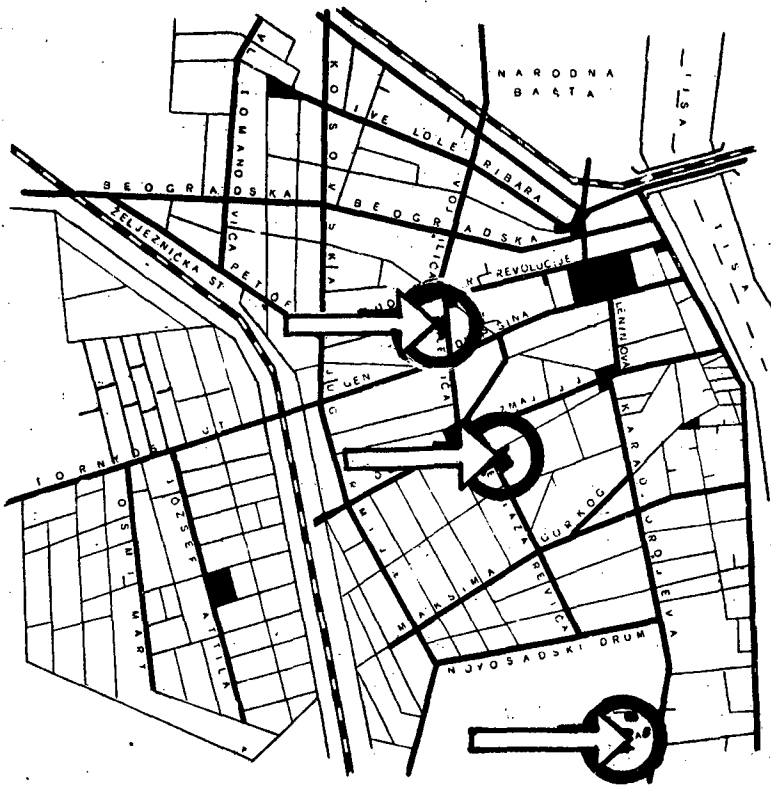
Amig az épületek fennállottak, minden évben bérbe adták árverésen. Közben anyagraktárnak használták. Hulladék-épületanyagot halmoztak fel, melyet időnként elárvereztek. A kiürítés után úgy gondolták, hogy majd itt építik fel az új kórházat és annak elkészülte után visszaköltözik az ovoda épületéből. Mindez azonban nem így történt. 1907-ben leégett a régi kórház épülete (vagy épületei?). Az összegyűlt hulladékfából egy fabarakkot építettek, mely lakható is volt. A barakklakó egyúttal felügyelője is volt a teleknek. Kb. 80 évig kihasználatlan volt ez a telek és a város tulajdonát képezte, miután a város volt az alapítvány kezelője. 1949-1950-es években a környékbeli lakosok kérelmére parkosították és a város gyermekjátsszóteret is létesített. A fabarakk összedőlt és a deszkák az éj leple alatt elfogytak. A gyermekjátsszóter felügyeletével Juhász Illést bízták meg, aki a szomszédságban lakott. Három évig őrizte ezt a kis parkot, havi 1500 dinár fizetést kapott a várostól. Amikor e sorok íródtak még életben van, 93 éves és sajnálja, hogy már nem őrizheti az "Illés telepet", ahogy róla a lakosság elnevezte. 1953-ban házhelyeknek felparcellázták és azóta őt új villaszerű épület feledteti a multat. Ennek az irásnak pedig az a célja, hogy megőrizze az utókor számára annak az emlékét, hogy ezen a telken, a Laza Lazarevića és a Branka Radičevića utca sarkán épült fel először Bácska legöregebb kórháza 1834-ben.

A Pivar-telki régi kórház utolsó évtizedére esik a Porosz-Osztrák háború. 1866. július 15-én a városi közgyűlés hadikórház felállítását határozta el. Bizottságot alakítottak a tiszti-főorvos elnökletével. A terv szerint magánházaknál 32 ágyat akartak felállítani a Königgrätz-i csata sebesültjei részére. "Tömérdék harcos sebesült és betegedett meg elannyira, hogy azokat a csász. és kir. nyilvános kórházak sem voltak képesek befogadni". A városi jegyzőkönyvek a hadikórházról több említést nem tesznek. Valószínűnek tartjuk, hogy nem is kerültek ide sebe-

sültek, mert ennek feltétlenül maradt volna valami nyoma a jegyzőkönyvekben, vagy a számadásokban. Az 1872-i évi tisztújító közgyűlésen az I. városi orvosi állásra újból dr. Révai Jánost választják meg. A II. orvosi állásra hárman pályáztak. Kuthy Lajos sebörvost választották meg. (Wechsler Józsuá és Z'sivkovits Mihály sebészek ekkor már nyugdíjba vonultak.)

AZ OVODA UTCAI KORSZAK HÉT ÉVTIZEDÉNEK TÖRTÉNETE (1872-1942)

Két emberöltő nemcsak az egyén életében, hanem a közéletben is nagy idő. A zentai kórház történetében ez a

hét évtized csak lényegtelen fejlődést mutat fel. Talán csak az első itt eltöltött 10 év mutat némi haladást. Az ágyszám kissé emelkedett. A szűk kis kórtermek helyét tágasabb termek váltották fel. 1873-ban, amikor a kórház ide költözött harminc új vaságyat szereztek be. A régi kór^házban használt "nyoszolyák" idejüket múlták és használhatatlanok voltak. Ebből a tényből állapítható meg, hogy a kórház befogadóképessége harminc ágy volt. Ugyanakkor harminc ágyra való katonapokrócokat vásároltak, melyek igen tartósaknak bizonyultak, fehér gyapjúból készültek és hosszú évtizedekig használták. Űsz Szabó Dániel asztalos mester új kórházi bútorokat csinált. Új volt maga az épület is. A kórház topografiai elhelyezése igen jó volt, mert majdnem a város geometriai középpontján feküdt az akkor Folyó-utca (később Franše Depere, még később Fruška - gorska utca) valamint az Ovoda-utca (Svetozara Miletića) sarkán. A telek nem nagy, mindössze 496 négyszögöl, helyrajzi száma 108788. Ez a középület ma is ugyanolyan külsővel rendelkezik, mint 90 évvel ezelőtt, amikor felépült. Falai nedvesek, magas talajvizállás idején a vízrajzolat 2-3 méter magasra is felterjed. Legfeljebb annyi változás van, hogy a belső válaszfalakat mozdították el és alakították az egyszer s mindenkorai szükség szerint. Ovodának épült és nem kórháznak. A városi tanács két évre engedte át ezt az épületet a kórház ideiglenes elhelyezésére. A két évből 70 év lett, mert 1942. január 1-ig ezen a helyen és ebben az épületben maradt a kórház. A város pillanatnyilag mentesült a kórházépítés gondjától, de nem sokáig. A kronologikus sorrendben összeállított adatok mind ezt fokozatosan igazolni fogják.

1875. - Zavarok keletkeztek a kórházi élelmezés körül. A betegápoló, aki egyuttal élelmezési vállalkozó is volt, minden előzetes bejelentés nélkül eltávozott a városból, magukra hagyván a betegeket és megszüntetve az élelmezést. A polgármester (ekkor már városi rangot kapott Zenta) úgy intézkedett, hogy Kuthy Lajos seborvost bizta meg a betegápolással és az élelmezéssel; ennek a munkatöbbletnek arányában fel kellett emelni a fizetését.

Ezt a feladatot Kuthy Lajos úgy oldotta meg, hogy felesége vállalta az élelmezést és a mosást, ő maga pedig az ápolást, amelyet egy szolga segítségével látott el. Kuthy Lajos sebész meghalt 1887. október. 8-án, de a felesége továbbra is a kórházban működött egészen 1900-ig, mint élelmezési vállalkozó.

Az 1875. évi március 30-i közgyűlésen "Felolvastatik dr. Glücksthal Adolf orvos sebésztudor és szülésznek a kérvénye letelepedés és orvosi gyakorlat megkezdése iránt". Miután a betérjesztett okleveleket átnézték, a praxisra megadták az engedélyt. (Dr. Glücksthal lett 1902-ben a kórház sorrendben harmadik igazgatója.)

1876-ban megalakul városunkban az első egészségügyi tanács, mely akkor az egészségügyi bizottság nevet viselte. Orvos-tagjai: dr. Révai János, dr. Kellner József, dr. Glücksthal Adolf és Kuthy Lajos seb orvos. Ezenkívül husz képviselőtestületi tag.

1877. - Mubsi Menyhért zentai és Mihálovits Márton bajai gyógyszerészek kérvényezik a II. gyógyszertár felállítását Zentán. Ezzel kapcsolatban a vármegye utasítására a közegészségügyi bizottság részletes indoklást állít össze és javasolja a gyógyszertár engedélyezését. A terjedelmes jegyzőkönyvek elég pontos betekintést nyújtanak az akkori egészségügyi állapotokba. (161 jkv.szám:18. oldalon tárgyalja a zentai egészségügyi problémákat). A kórházra vonatkozóan: hét éves átlag alapján számítva: évente 365 beteget gyógykezelnék a kórházban. Az ápolási napok számát nem tünteti fel. Minthogy ebben az időben egy betegre eső ápolási napok száma 15-20 között ingadozik, feltehető, hogy az évente 6000-7000 tehetett ki.

1879. - A városi szabályrendeletben a fizetések is fel vannak tüntetve. A fizetési ranglista így alakult:

- polgármester....	1600 frt.	- tiszti-főorvos..	800 frt.
- rendőrkapitány..	1200 "	- másodorvos.....	700 "
- tanácsnok.....	800 "	- sebészorvos.....	400 "

1882. - Megalakul Zentán a Vöröskereszt és megválasztanak huszonöt tagból bizottságot.

1883. - A minisztérium engedélyezi a II. számú

gyógyszertárat Mucsi Menyhért okleveles gyógyszerész részére.

1884. - A közegészségügyi bizottság orvos-tagjai dr. Révai, dr. Glücksthal, Kuthy Lajos. Minthogy ebben az évben dr. Kellner nem szerepel az orvosok listáján és később sem tesznek róla említést, feltehető, hogy elköltözött Zentáról. Dr. Glücksthal lett az utódja.

Sinkay János Zenta szülöttje, volt országgyűlési képviselő elhalálozott és végrendeletileg 1500 frt-t hagyományozott a kórházra (ez kb. egy évi fizetése volt a polgármesternek).

Az Ovoda-utcai épületbe történt átköltözés után, amint már említettük is egyenlőre elcsendesedtek a kórház építést kívánó hangok. De már 1886-ban, a március 13-i ülésen ismét szönyegre kerül a kórházépítés. Tehát alig múlt el 14 év és már is rájöttek arra, hogy az Ovoda-utca megoldás - nem megoldás. Szó szerint érdemes idézni a jegyzőkönyvet. Zsarkó Antal és társai beadvánnyal fordulnak a közgyűléshez a kor igényeinek megfelelő kórház létesítése tárgyában. A következő véghatározatot fogadták el: "A városi képviselőtestület maga is tudatával bír annak, hogy e városban egy a mai kor követelményeinek megfelelő városi kórház szükséges, melynek létrehozása eddigelé nem a város akaratánál, hanem a mostoha körülményeknél fogva szenvedett halasztást; teljesen osztja tehát a közgyűlés a kérelmezők nézetét és ennél fogva elvileg kimondja, miszerint egy a város népességének tekintélyének és a kor kívánalmainak teljesen megfelelő kórház mielőbbi létesítését egyik első feladatának tartja, mivel azonban ily korszerű kórháznak a város mely részébeni felállítási helyére, épületének célszerű beosztására, berendezésére és felszerelésére, valamint egészségügyi és ápoló személyzetének számára, legfőképpen pedig a mindezekre szükséges költségek honnan leendő előállítására nézve körültekintő - a kivített biztosító és eredményhez vezető előleges munkálat kidolgozása szükségeltetik - ugyanezért a városi polgármester úr elnöksége alatt megbizatik az állandó közegészségügyi bizottság, miszerint mindezeknek figyelembe véte-

le mellett dolgozzon ki egy részletes javaslatot, szere-
ze be az építési tervrajzokat és költségvetést majd az-
után javaslatát ezekkel felszerelve az építésre szükséges
költségeknek honnan leendő előállítására vonatkozó véle-
ményének nyilvánítása mellett terjessze azt a képviseleti
közgyűlésnek további intézkedés végett minél hamarabb elő.
Mi végből a kérelem jelen határozat kivonata mellett az é-
pítészeti bizottságnak a tanács útján kiadandó".

1887. - Dr. Lendvai Mór, aki 1886. december. 18-
án végzett Budapesten, oklevelének meghirdetését kéri az
ez év február 11-én tartott közgyűlésen. Tudomásul vették.

1887. június 30-án tartott közgyűlésen Kuthy La-
jos városi seborvos betegszabadságot kér. Megadták.

1887. október 10-én tartott közgyűlésen bejelen-
ti a polgármester id. Kuthy Lajos városi seborvos és be-
tegapoló elhalálózását. Meghalt október 7-én. Az ez alka-
lommal hozott határozat így hangzik: "Az elhalálózás foly-
tán megürült városi seborvosi teendők ideiglenes vezetésé-
vel dr. Révai János főorvos bizatik meg. Egyben utasitta-
tik a tanács miszerint a kórházi betegápolási teendők ide-
iglenes ellátásáról gondoskodják s a jövőben a kórház ke-
zelésére nézve, továbbá az eddig egyesítve volt seborvosi
és kórházi betegápolói állás tekintetében jónak vélt vál-
toztatások iránt a legközelebbi közgyűlés elé véleményes
javaslatot terjesszen elő.

Az 1887. november 15-i közgyűlésen dr. Révai Já-
nos főorvos javaslatot terjeszt be id. Kuthy Lajos volt
városi seborvos elhalálózásával megüresedett seborvosi ál-
lás mikénti szervezésére és betöltésére vonatkozólag. Ha-
tározat."Idősb Kuthy Lajos városi seborvosnak f. év októ-
ber 8-án bekövetkezett halálával végleg megüresedett a be-
tegapolói teendőkkel is egybe kapcsolva volt városi sebor-
vosi állás e minőségben beszüntettetik és helyette a köz-
egészségügyi és kor követelményeinek megfelelőleg egy III
ik körorvosi állás rendszeresítettik akként, hogy ezen ál-
lás orvostudor által lészen - nyilvánosan meghirdetendő
pályázat útján betöltendő. Ezen III.-ik körorvos tartozik
a részére kijelölendő városrészben lakni; teendői és kö-

telességei közé tartozandának pedig; kerületében a szegénysorsú lakosok díjtalan gyógykezelése és az oltási műveleteknek a fennálló intézmények szerinti végrehajtása. A közegészségügyi és orvos-rendőri eljárásokra nézve segédkezet nyújt a városi főorvosnak. A járványokról hetenként egy ízben jelentést tesz a főorvosnak. A kórházban végrehajtandó nagyobb műtéteknél segédkezet nyújt. Teljesíti az egész városban a fennálló intézmények szerinti halottkémlést és mint kórházi boncnok úgy a tudományos célú valamint a rendőri és törvényszéki boncolásokat. Végre cholerajárvány esetében az esetleg megnyitandó járványkórházat vezeti."

"A betegápolási kötelek egészen külön választandók és egyenlőre addig, amig arra képzett u.n. betegápoló apácák alkalmazhatók nem lesznek a városi tanács által a főorvos ajánlotta egyénekből időről-időre felfogadandó két egyén által, és pedig a férfi betegek körül férfi - a nőbetegek körül pedig nőápoló által látandók el."

"A betegek kórházi élelmezése a jövőben akként lesz teljesítendő, hogy e célból egy a kórház helyiségében szabad lakást élvező kifőző (traiteur) alkalmazandó, a ki a városi tanács által vele együttesen megállapítandó és aláírandó szerződés pontjai szerint és áráért az élelmezést kiszolgáltatni tartozik. Ezen kifőző egyénnél mellékesen az kívántatik meg, hogy borbély vagy legalább is a betegek ápolásában és az első gyorssegély nyújtásában képesített ill. beavatott legyen."

1875 óta amikor Kuthy Lajos elvállalta az ápolást és az élelmezést, a kórházban kapott lakást. Mint-hogy abban az időben orvosi ügyeletes szolgálat nem volt, tulajdonképpen a bentlakó seborvos tartott permanens ügyeletet éjjel és nappal. A seborvosok kiképzését az egyetemek már korábban megszüntették. A seborvost a múlt század első felében felcser-nek hívták, az Osztrák-hadseregben. Főfeladatuk volt háború esetén a sebesültek ellátása. A polgári életben is működtek ilyen seborvosok. Ezeknek doktoratusuk és doktori címük nem volt. Viszont egyesek olyan jártasságra tettek szert az érvágásban, köpölyözés-

ben, klisztirozásban, hogy igen tekintélyes magánprakszisuk is volt. Zentán Kuthy Lajos volt a harmadik seborvos. Halálával megszűnt Zentán a seborvosi állás. Ezért kellett az egészségügyet átszervezni. A tervezetbe azért vették be, hogy az alkalmazandó ápoló személyeknek jártasságuk legyen az első-segélyben, mert amint említettük orvosi ügyelet nem volt és orvos sem volt olyan, aki éjjelnappal rendelkezésére állhatott volna a kórháznak.

1888. - Már évtizedek óta szönyegen van Zenta városának három problémája: a kórház, a szegényház és az árvaház. Mindhárom intézménynek pénzalapja van a városnál és mindhárom várja a megvalósulást. Dr. Révai főorvost és Szekfü főjegyzőt tanulmányútra küldik Budapestre az aggodalmának építése ügyében. A kiküldöttek beszámolnak tapasztalataikról és indítványozzák, hogy a szegényházat minél előbb kezdjék el építeni. A közgyűlés elvetette az indítványt mondván, hogy a kórházépítés sürgősebb. A városi tanácsot megbízzák, hogy a kórházépítést vegye fontolóra. Amint láthatjuk a városatyák új kórházat kívánnak - de pár hónappal később, november 10-én átalakításokat engedélyeznek a kórházban. A bonctermet, mely a főépületben volt elhelyezik az udvari épületben, helyére műtőszobát építenek illetve rendeznek be. Ugyancsak az udvari épületben adaptálnak egy helyiséget elmebeteg izolációra.

Ugyanebben az évben dr. Lendvai Mórt megválasztják az ujonnan szervezett III. kerületbe, a már fentebb ismertetett feltételek mellett.

1890. - Dr. Méri Sándor a budapesti Rókus kórház alorvosa betérjeszti diplomáját kihirdetés végett. 1888. III. 17-én avatták.

1891. - Tanácsi javaslatot terjesztenek be árvaház- és szegényház létesítéséről, kórházépítésről és a jelenlegi kórháznak iskolává való átalakításáról. Kiadják a gazdasági bizottságnak (ez az elintézés az elodázásnak egyik legbeváltabb módszere volt a múlt században).

1892. - A városi főorvos javasolja, hogy szervezzék meg Felsőhegyen a IV. körzeti orvosi állást. Nemcsók, felsőhegyi képviselő felszólalása: "nem kívánunk mi

orvost, hanem csak halottkémét, mert van pap, kántor és temető, legyen még halottkém, hogy ne kelljen őt Zentáról kihozni". Amint ebből a mentalitásból láthatjuk, nem a beteg-ember érdeke és az élete a fontos, hanem az, hogy ne kelljen a megmaradt élőknek a városba szaladgálni halottkémért. Nem is lett az egész Révai-féle tervből semmi. Sajnos ma sincs Felsőhegynek kintlakó, állandó orvosa.

Az 1893/94. évi gimnáziumi értesítőben Ürvény I-ván főgimnáziumi tanár kisebb tanulmányt írt "Zenta város közegészségügyi viszonyai" címmel. Ebben a tanulmányban egy pár értékes statisztikai adatot találunk. Íme az analízis:

Év	Felvett betegek száma	Gyógyult	Javult	Változatlan	Kezelésen maradt	Meghalt	Hány beteg esik le halott	Apolási napok	Apolási napok átlaga
1881.	236	187	33	0	6	20	13,3	3844	13,6
1882.	317	239	30	23	15	16	20,2	4490	14,0
1883.	302	197	38	37	21	19	16,7	2466	8,0
1884.	260	229	13	8	13	18	16,0	4819	17,1
1885.	276	194	34	16	19	16	18,0	4630	16,0
1886.	247	187	18	26	16	19	13,8	5255	19,7
1887.	260	168	30	39	17	22	12,6	5153	18,6
1888.	303	185	51	35	25	24	13,0	6611	20,6
1889.	278	190	47	30	14	22	13,8	6530	21,5
1890.	305	175	76	35	9	24	13,3	4833	15,1
1891.	278	152	58	49	7	21	13,3	3279	11,4
1892.	284	201	45	19	7	19	15,3	3892	13,3
1893.	223	143	60	15	3	12	19,1	2602	11,3

A kórház 13 évi betegforgalma.

Annak ellenére, hogy ez a 13 évet magába-foglaló statisztika meglehetősen részletes adatokat tartalmaz, mégis hiányzik az az egyetlen igen fontos adat, hogy ezt a betegforgalmat hány ágyon bonyolították le. Így csak következtetés útján állapíthatjuk meg a kórház ágyainak számát. A következőket tudhatjuk meg ebből a statisztikából:

1) Átlagos beteglétszám 287 volt a 13 év alatt évenként. 3736 beteget kezeltek összesen ezen idő alatt. - 2) Az ápolási napok számának átlaga 4454 nap. - 3) Egy betegre 15,4 ápolási nap esik. - 4) 70-80 %-os ágykihasználást feltételezünk. - 4a) Valószínűleg 25-30 ágy állott a betegek rendelkezésére. A statisztikák azért nem tartalmazzák az ágyak számát, mert úgy látszik azt mindig a szükséglet szerint állították be. - 5) A halálozások száma az összes kezeltek számához viszonyítva 7%-ot tesz ki. Az 1840-es statisztika még 20% halálozást mutat ki. Ez nemcsak azt jelenti, hogy 50 év leforgása alatt a közegészségügy nagy mértékben megjavult, hanem azt is, hogy félévszázaddal korábban az "ispotály" úgyszólván az aggok és a gyógyíthatatlan betegek aziluma volt.

E v	Halottak száma összesen	Gyermek halottak száma	Gyermek halottak %	Nem orvosoltott	Nem orvosoltak %
1881.	622	315	50,6	165	52,4
1882.	814	543	66,6	196	56,1
1883.	743	466	62,7	197	42,2
1884.	813	510	62,7	229	44,9
1885.	633	414	65,4	223	53,8
1886.	854	542	63,5	118	21,7
1887.	975	662	67,9	175	26,4
1888.	737	439	59,5	194	44,2
1889.	799	469	58,7	104	22,1
1890.	923	610	66,1	116	19,9
1891.	776	448	57,7	72	16,1
1892.	913	514	56,3	210	40,8
1893.	927	585	63,1	154	26,5

13 év gyermekhalálozási mutató

Rendkívül értékes ez a zentai statisztika. Nagy kár, hogy nem jelöli meg pontosan a gyermekek korhatárát. Ha feltételezzük, hogy 14 éves korig gyermekeknek vesz mindenkit, akkor ijesztő képet mutat ez a statisztika. Megtudjuk eb-

ből, hogy a halottak 61,6 %-a gyermek volt. Megtudjuk továbbá azt is, hogy a gyermekek több, mint egyharmada orvosi gyógykezelésben nem részesült. A vitalstatisztikákban a gyermekkort mindig 0-14 év végéig értelmezik, tehát ebben a csecsemő-halálozás is benne van (0-1 évig). Ha össze hasonlítjuk ezeket az adatokat a mostaniakkal meglátjuk, hogy az azóta eltelt 75 év alatt milyen óriási fejlődésen ment át az orvostudomány, a 61,6 % ma 6 % alásüllyedt.

Év	Roncsoló toroklob	Torokgyík	Kanyaró	Vörheny	Vérhas	Typhus	Himlő	Cholera	Összes halálozás	Járványban elhalt	%
1881.	10	2	-	-	49	12	9	-	622	80	12,8
1882.	56	8	-	126	-	3	-	-	814	193	23,7
1883.	14	28	-	28	-	2	2	-	743	101	13,6
1884.	25	15	30	3	-	21	-	-	813	94	11,5
1885.	-	14	5	1	30	6	1	-	633	67	10,6
1886.	2	20	58	1	28	12	20	8	854	149	17,1
1887.	8	38	54	50	11	26	74	-	975	261	26,8
1888.	1	16	-	22	6	8	1	-	737	54	7,3
1889.	18	41	-	4	1	20	-	-	799	84	10,5
1890.	15	40	58	3	1	13	-	-	921	130	14,1
1891.	4	45	-	1	-	14	-	-	776	64	8,2
1892.	13	103	-	-	-	22	-	22	913	160	17,5
1893.	21	82	46	62	-	16	-	17	927	244	26,3
Össz.	187	278	278	301	126	175	107	47	10527	1681	15,9

J á r v á n y b a n e l h a l t a k statisztikája.

Igen értékes adatokat szolgáltat ez a statisztika is. Eből láthatjuk, hogy 75 évvel ezelőtt, tehát a difteria serum alkalmazása előtt milyen elterjedt betegség volt a difteria. Akkor még nem tudták, hogy az u.n. roncsoló toroklob és a torokgyík egy és ugyanazon betegség. A 13 éves átlag 50 eset, de voltak évek (1892.) amikor 110 difteria esetet jelentettek be. A be nem jelentett esetek száma természetesen ellenőrizhetetlen. Ugyancsak pontos képet nyerünk a cholera-ról: 1886-ban 8 haláleset, 1892-ben

22, 1893-ban 17-en haltak meg. A tbc halálesetek száma ebben a periódusban 14,9 %. Ürvény Iván az említett írásban a fiatalságnak adott útmutatást a higiénikus életmódról. Hogy az érvelését minél jobban alátámassza azért kért és ~~kapott~~ valószínűleg a városi főorvostól kórházi statisztikai adatokat. A század végéről egészségügyi statisztikáink nincsenek Zentán. Egyedül az 1893/94. évi gimnáziumi értesítőben megírt adatokkal rendelkezünk, melyek hitelességéhez kétség nem fér. Ez az írás még egy-két érdekes adatot tartalmaz. 1894-ben Zentán 26.648 lélek élt. Minden 467 lakosra 1 korcsma esett, a tanyákon 16, a belterületen 41. Ezen kívül volt még 68 pálinkamérés ügy, hogy minden 213 lakosra esett 1 pálinkaelosztó hely. Dícséretére válják Zentának, hogy ekkor már 15 furott ártézi kútja volt. Zenta egészségügyének történetében Ürvény Iván tanár neve fennmaradt.

Az 1895-ös évben a vármegye is beleszól a kórház problémába. A májusi közgyűlésen felolvassák az alispán február 9-én kelt átiratát, mely a kórházvizsgálat eredményét közli és elrendeli, hogy a talált kedvezőtlen viszonyokat minél előbb szüntessék meg, "Maga az épület sem felel meg hivatásának. Az abban levő 14 kisebb-nagyobb helyiség célszerűtlenül van beosztva, csak két kórterem van, melyekben a betegek minden tekintet nélkül a kór minőségére, vannak elhelyezve. A szobák és butorok piszkosak, a folyosó járdája nyaktörő, fürdőszoba nincsen és végül az ápolás hiányos, az ápoló a betegekkel durván bánik. Miért is elrendeltetik, hogy a férfi és nőbetegek részére külön két-két kórterem álljon rendelkezésre, az elmebetegek számára pedig szintén egy külön e célra alkalmas kórszoba, továbbá egy fürdőszoba is rendeztessék be". - Ezután dr. Révai előterjeszti a kórházi mizériák orvoslására vonatkozó javaslatait: egy 8 ágyas női bujakóros szobát létesíteni, fürdőszobát berendezni, folyosót kikövezni. Azonnal felvenni egy férfi és egy női ápolót. Ugyanekkor a közegészségügyi bizottság javaslatát is felolvassák: "nem oldható meg a kórház higiéniai problémája új kórház építése nélkül. Ezért megbizatik a gazdasági bizottság, hogy

ezt a kérdést tanulmányozza és tegyen előterjesztést."

Ez az év még arról nevezetes, hogy ekkor vezették be Zentán a diftéria-serum használatát. Behring és Roux egy évvel előbb, 1894-ben kezdte meg a gyógyítást ezzel az új gyógyszerrel. Valószínűleg igen drága lehetett, mert a városi közgyűlés jóváhagyását kellett kikérni öt adag beszerzéséhez.

A belügyminisztérium felajánlotta a városnak, hogy létesítene egy 20 ágyas trahomakórházat, berendezi és fenntartja, csak épületről kellene a városnak gondoskodnia. A közgyűlés az ajánlatot nem fogadja el. Az 1896-os évnek egyetlen eseménye volt egy lóvontatású mobil gőzferőtöltető gép beszerzése. Harminc évig használták és aztán került sor a kiselejtezésre. A városban a fertőző betegek holmiját fertőtlenítették, míg Tornonyoson a cigányokat tetőtlenítették.

1897-ben az egészségügyi tanács előterjeszti a régi kórház kibővítésének tervét. A képviselőtestület a javaslatot elveti. 1898-ban ez a kérdés újra szőnyegre kerül, mint a városi tanács javaslata. A pénzügyi helyzet az volt, hogy a kórházalap már 40.000 forintra felszapordott és ebből már fel is lehetett volna építeni a kórházat. Felteszik a kérdést a képviselőtestületnek, hogy vajon építsenek-e új kórházat, vagy csak bővítsék a régit. A szavazás eredménye lesújtó volt, mert mindössze két képviselő szavazott az új kórház mellett, míg a többiek a régi kórház kibővítését szavazták meg, amely mindössze 5000 forintot tesz ki.

Az alispáni vizsgálat után, amely 1895-ben volt feltétlenül kellett valamit csinálni a kórházzal, mert ez már felső parancs volt, de még így is igen vontatottan és örökös huzavonával haladtak az események. Amíg a helyi hatóságok és a városi képviselőtestület szükkeblűsége nem hogy elősegítette volna a kórházügy fejlődését és a közegészségügy felemelkedését és annak ellenére, hogy kb. 30 éve a kórház fejlődése nem tartott lépést az egészségügy előrehaladásával, s o r s d ö n t ő f o r d u l a t á l l t b e a z e n t a i k ó r h á z é l e t é

ben. 1899. március 16-án a polgármester ismerteti a Belügyminiszter rendeletét (1899. február 18. 5781. VI. b.) amellyel az eddigi magán-kórházat Zentának nyilvánossági jelleggel ruházza fel. A nyilvánossági jelleg abban az időben azt jelentette, hogy a szegénysorsú betegek ápolási díját nem a város fizette, hanem az u.n. Országos Betegápolási Alap. Jogában volt a kórháznak az ország bármelyik részéből betegeket felvenni és gyógykezelni. Az ápolási díjak kifizetését maga az állam garantálta. Ezzel szemben a minisztériumnak joga volt a szegénysorsú betegek gyógykezelési díját egyöntetűen az egész ország területére megállapítani. A nyilvánossági jog 1899. január hó 1-től lépett hatályba (az elmúlt két évtizedben sokszor feltették a kérdést hivatalos helyeken, hogy pontosan mióta van nyilvánossági joga a zentai kórháznak és milyen szám alatt kapta meg ezt a jogot. Mindezideig csak hozzávetőleges választ lehetett adni, a mostani kutatások alapján azonban már ez a kérdés is tisztázódott).

1900-ban a városi főmérnök bemutatja a régi kórház bővítési terveit, a közgyűlés elfogadja, a vármegye jóváhagyja, és még ebben az évben elkészülnek a munkálatok.

Hogy ebben az évben a javítási és bővítési munkálatok csakugyan befejeződtek bizonyítja az a közgyűlés elé terjesztett jelentés, miszerint "a Szent László városi közkórház tetéjének javítása alkalmával összegyűlt faszindely-hulladékot elárverezték". Amióta a kórház ebben az Ovoda-utcai épületben van, immár 30 éve, ez volt a második alkalom, hogy az épületet bővítették és javították. Ennek ellenére állandóan felszinen van az új kórház építésének gondolata. Mindez azt bizonyítja, hogy az 1900-ban végzett bővítési munkálatok sem hozták meg a megoldást.

Az 1900-as évben szerepel utoljára a közgyűlésen dr. Révai János. Január 12-én a közgyűlésen egy terjedelmes trahoma-jelentést terjesztett be, melyből kitűnik, hogy 551 trahomás beteget fedeztek fel a szűrővizsgálat

alkalmával. 1900. május 18-án hathetes betegszabadságot kér. Augusztus 17-én egy küldöttségbe választják, mely a város üdvözlét volt hivatva tolmácsolni Császka György kalocsai érseknek 50 éves papi jubileuma alkalmából. Ezután nincs róla több hír. 1901-ben a Zentai Közlöny egyik szeptemberi számában említi nevét, mint néhai tisztifőorvost, akinek munkakörét dr. Glücksthal Adolf vette át. Az 1901-1902-es évi városi jegyzőkönyvek hiányzanak. Az 1901-1902-es gimnáziumi értesítőből sikerült mégis hosszas keresés után részletes adatokat kapni haláláról. Idézem az értesítő nekrológját: "Dr. Révai János városi főorvos, ki a gymnáziumi bizottságnak első megalakulása óta buzgó tagja, közben alelnöke is volt, 1901. évi július 11-ikén hosszas betegség után Budapesten elhunyt. A boldogult, nagytudású ember volt. A tudomány és műveltség szeretete hozza őt az intézethez közel s annak ügyis, mint gymn. bizottsági tag ügyis mint v. tisztifőorvos, melegen érző s kötelességtudó hive vala. Az intézet könyv- és szertárát évek során át értékes taneszközökkel gazdagítja: mint városi tisztifőorvos pedig ritka kötelességtudással gondozta a tanuló ifjúság egészségügyét az intézet megalapítása óta. Elvesztése felett érzett igazi fájdalomunk, derék gyermekei gyászában való őszinte részvétünk s ez a szerény megemlékezés legyen némi emlékjele annak a viszonynak, mely bennünket a boldogulthoz fűzött. Emléke legyen áldott, nyugodjék békében".

Dr. Révai kerekén 40 évig állott városunk közegészségügyének élén. Elődje dr. Csendits 30 évig működött. Tudjuk, hogy az ügyvezető városi tisztifőorvos egyúttal kórházigazgató is volt. Ő még a Pivar-telki legrégebb kórházban töltött 10 évet és 30 évet az Cvoda-utcai épületben. A múlt század utolsó évtizedeire esnek a nagy orvosi felfedezések, és ebből dr. Révai igyekezett kivenni részét a szűkre szabott provinciális lehetőségek arányában. Orvosi működésének legkiemelkedőbb ténykedése: a variolizáció bevezetése, a difteria elleni védőoltások bekapcsolása a therapiába. A nagy mértékben elterjedt trachoma megfékezése. Ő volt az első orvos, aki sikra szállt Zen

tán a közegészségügyért, számtalan tervet készített és terjesztett a városi közgyűlés elé s nem rajta múlt, hogy még az ő életében nem épült fel az új kórház. Az ő szolgálati idejére esik az 1892/1893-as nagy cholera-járvány és az 1886-os kisebb epidémia. Dr. Révainak sikerült mindkét járványt munkatársaival együtt megfékezni. A halotti anyakönyvek átnézése alkalmával meglepődve állapítottuk meg, hogy felesége Gózony Piroska 1901. június 17-én halt meg Zentán, míg ő három héttel később Budapesten. Életkorára vonatkozó adatokat nem találtunk. A számítások szerint 68-70 éves lehetett.

Kuthy Lajosné, seborvos özvegye, aki urának 1887 október 8-án bekövetkezett halála után is megtartotta az állását mint élelmezési vállalkozó, erről most lemond és elhalálozott férje után nyugdíjat kér. Kérését teljesítik és kiírják a pályázatot a kórházi élelmezésre.

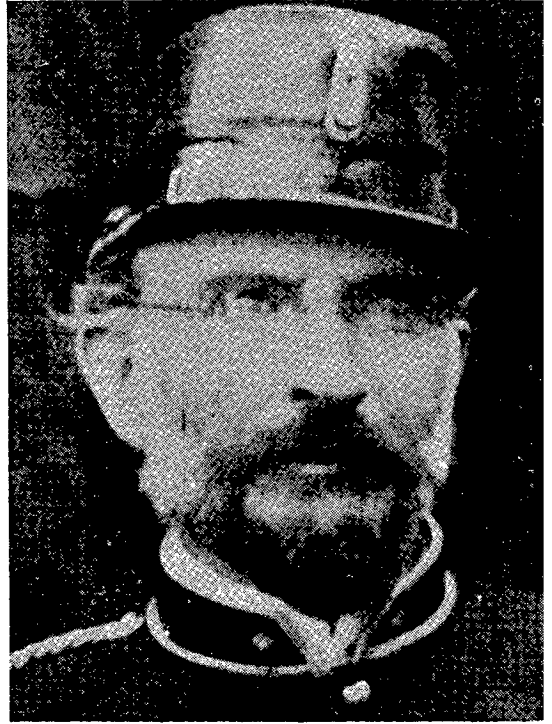
A századfordulóhoz érve meg kell vizsgálnunk, hogy milyen történések, elgondolások és megvalósított, vagy csak születendő tervek szabtak további irányt az egészségügy, első sorban pedig a kórház fejlődésének. A közegészségüggyel kapcsolatban a kórház mellett első helyen áll a járványügy a járványkórházzal, a szociális problémák a szegényházzal és a gyermekmenhellyel. Minthogy ezek a rokonproblémák a városnak az "Epreskert" néven ismert fundusán kerültek a realizáció stadiumába: részletesen kell ezzel a kérdéssel foglalkoznunk.

AZ "EPRESKERT" JELENTŐSÉGE A SZOCIÁLIS ÉS EGÉSZSÉGÜGYI PROBLÉMÁK MEGOLDÁSÁBAN

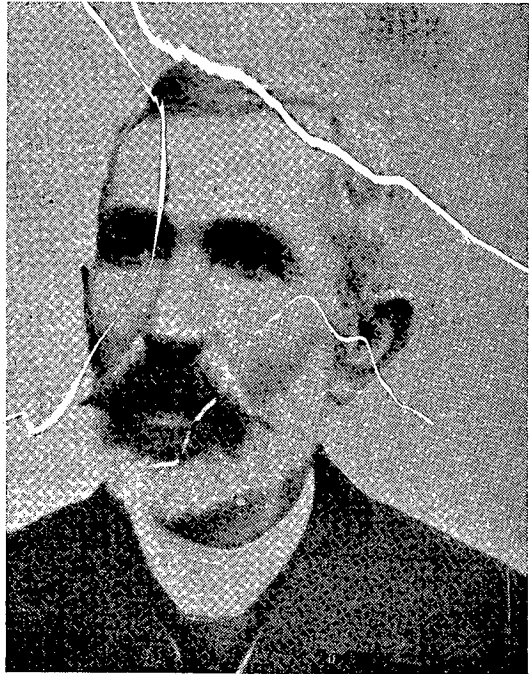
Az Epreskert a zentai kórház történetében igen fontos szerepet játszott és játszik ma is, hiszen a kórház végleges elhelyezésének majd egy évszázados vitája zárult le amikor 1942. január 1-én a kórház végleg az Epreskertbe költözött. Ez az elnevezés onnan származik, hogy az 1800-as években telepítették kertészeti célokra, Abban az időben igen nagy súlyt helyeztek az eperfakultúrákra

A KÓRHÁZ IGAZGATÓ FŐORVOSAI

Dr. CSENDITS JÓZSEF

Dr. RÉVAI JÁNOS

Dr. GLÜCKSTHAL ADOLF

Dr BORĐOŠKI MILIVOJ

Dr VIGH ÁGOSTON

Dr DAVIDOVIĆ NIKOLA

Dr BORDOŠKI MARKO

•

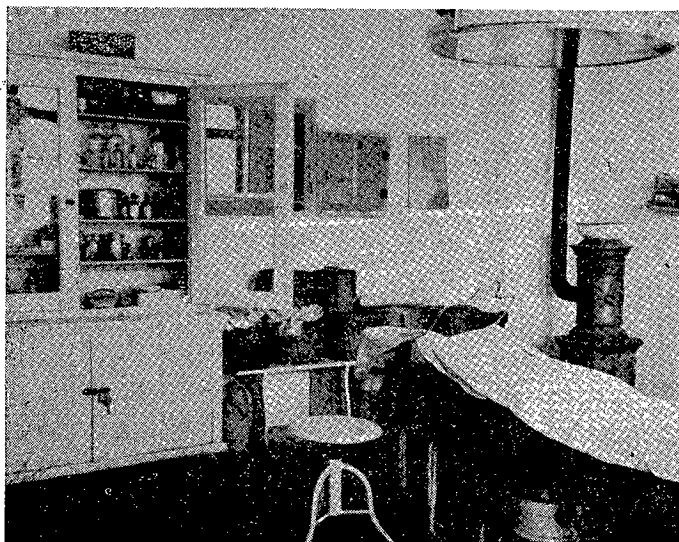
Dr MRKŠIĆ RADOJKA

•

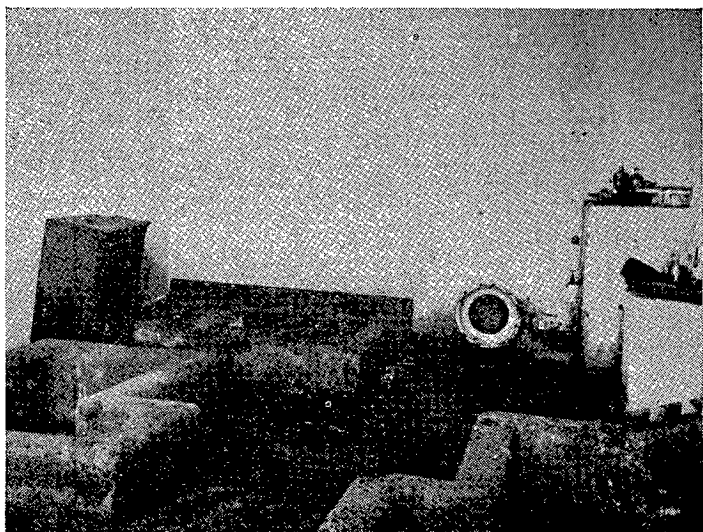
Dr MÜLLER IMRE

Az Óvoda utcai kórház

Az Óvoda utcai kórház műtője

Az Óvoda utcai kórház fürdője

és a selyemhernyó tenyésztésre. Eperfaiskolában csemetéket neveltek, később kb. 2 1/2 holdnyi területen vadszőlő alanyokat is neveltek és szőlőoltványokat termeltek. Ezenkívül egyéb kertészeti célokra is felhasználták ezt a területet, melynek kiterjedése 12 katasztrális hold lehetett. A régi Adai-országút mellett terül el a hidtől és a várostól délre Ada irányában. Ennek a hozzávetőlegesen négyzet-alakú területnek a nyugati oldalán volt a bikais-tálló. A terület keleti oldalát a régi Adai országút határolja. Az Epreskert a városi kertész felügyelete alatt állott. A múlt század vége felé a kertészet fokozatosan megszűnt, a vadszőlőalanyokat és egyéb kertészeti kulturákat áttelepítették Keresztesbe. Amikor 1901-1902-ben felépült az új szegényház akkor igen modern épülete, a város a volt kertészet földjét felszántatta és az aggokháza rendelkezésére bocsátotta; az ápoló apácarend saját kezelésbe vette és a terményeket a szegényházi gondozottak élelmezésére használta fel. Az új szegényház felépítésével egyidőben ma. sziv téglakerítéssel vették körül a terület keleti és déli oldalát. A nyugati és északi oldalt nem építették ki azért, mert előbb a bikaistállót és az azzal kapcsolatos épületeket kellett eltávolítani. Ezekre a helyekre közönséges lécc- és deszkakerítést rendelt el a városi közgyűlés. 1965-ben a helyzet ugyanaz, a kökerítés kiépítése úgy látszik végleg abbamaradt.

A százágvas szegényház építését 1900-ban határozták el; erről szól a 185-ös és a 343-as számú közgyűlési határozat. A terveket elfogadták és az építést elrendelték. 1902. november 1-én kezdte el működését az intézmény. Az ápoltak gondozására szatmári apácákat szerződtettek. Aranybetűs fekete cégtábla hirdette ország-világnak, hogy Zenta városa milyen önfeláldozással és bőkezűen oldotta meg a szegénykérdést. Volt a városnak a szegényház-alapon kívül még egy árvaházi alapja is. Az akkori elgondolások szerint, ugyancsak az Epreskertben tervezték a felépítést. Ez az elgondolás azonban soha sem valósult meg.

Érdemes megemlíteni, hogy nyolc évvel az építés

után a szegényházi termek és szobák padlója teljesen tönk
rement, elkörhadt és 1910-ben az összes padlókat cementa-
lapzattal cserélték fel. Szakemberek véleménye szerint a
fapadlókat az u.n. fagomba tette tönkre.

Az epreskerti szegényháznak azért szenteltünk na
gyobb figyelmet, mert már 1907-ben felmerült az a gondo-
lat, hogy ezt az épületet kórházzá kellene átalakítani. Ez
a gondolat már megszületett kb. akkor, amikor az épület
elkészült. A legtöbb embernek azért jutott ez az eszébe,
mert önkéntelenül is összehasonlítást tett az elavult kór-
ház és az akkor modern szegényház között.

A szegényház működése 1902. november 1-től 1920.
december 9-ig tartott, tehát kerekén 18 évig. Az admi-
nisztrációja igen egyszerű és célszerű volt. Az egész ügy
kezelés az apáca-főnöknőre volt bízva. Negyedévenként fel-
vett a város pénztárából előleget és három hónap eltelté-
vel egyenesen a közgyűlésnek számolt be a kiadásokról. A
szegényház bizonyos mértékig önellátó is volt. Teheneket
tartottak. Valószínűleg annyit, amennyi elégséges volt ah-
hoz, hogy a szegényház szükségletét fedezze. A takarmány-
ról a város gondoskodott: 10 hold réti fű termését bizto-
sította a szegényháznak és még külön 3 hold szántóföldet
juttatott a szegényeknek megszántott állapotban. A munka-
képes áptáltak dolgoztak a vitamin-kertben. Így beter-
mett a legszükségesebb zöldségféle, hagyma, burgonya stb.
Külön munkaerő díjazás az elszámolásokban nem szerepel,
tehát mindezeket a munkálatokat házilag látták el. Az el-
látás és a szegények gondozása kifogástalan kellett, hogy
legyen, mert a közgyűlési jegyzőkönyvekben soha semmilyen
panasz a szegényházra nem volt fellelhető.

Az első világháború befejeztével Zenta Jugoszlá-
viához tartozik a trianoni békeszerződés értelmében. A
szerb hadsereg 1918. november 16-án vette birtokába a vá-
rost, a békeszerződést pedig 1920. június 20-án írta alá
a két szomszédos állam. Az első világháború igen sok gyer-
meket árvaságra juttatott és ezért szerte az országban ár-
vaházakat rendeztek be. Ez alkalommal határozták el, hogy
a zentai szegényházat is erre a célra veszik igénybe. Ezt

a problémát a városi közgyűlés 1920. június 20-i ülésén tárgyalta. Az akkor hozott véghatározat szövege:

"Kimondatik, hogy a város tulajdonát képező jelenleg szegényház céljaira használt épület mintegy három holdnyi kerttel együtt kizárólag állami gyermekmenhely céljaira való felhasználás végett a kincstár részére átengedtetik azzal, hogy ezen épület és föld tulajdonjogát a város magának fenntartja. Amennyiben a kincstár ezen használatra átengedett épületet bármikor más célra akarná felhasználni, illetve a gyermekmenhely feloszlana, az épület és föld a város használatába visszazáll. Az épület és a föld díjtalanul engedtetik át használatra a kincstárnak, de amíg az a kincstár használatában áll, ő köteles minden néven nevezendő javítási és tatarozási munkákat saját költségén végeztetni, úgy szintén az átengedett három holdnyi kert megnunkálásáról is az állami gyermekmenhely tartozik gondoskodni. A szegényház leltárát képező ingóságok, felszerelési tárgyak onnan elhozandók és a városi kórház és a járványkórház céljaira használandók fel. A szegényház tulajdonában lévő állatok pedig értékesítendőek és a befolyandó összeg a városi szegényalap-pénztár javára kezelendő a házi-pénztárban".

Az 1920. évi 308-as számú jegyzőkönyv a szegényház átadásáról intézkedik. A volt szegényházi gondozottak részére elrendelik az orvosi vizsgálatot olyan szempontból, hogy megállapítsák, hogy ki szorul az eltartáson kívül ápolásra. Ez utóbbiak részére a tanács elrendelte, hogy egy két szoba konyhából álló lakást béreljenek, szakácsnőt adjanak melléjük, míg a többiek pénzbeli segílyt kapjanak. Ugyanezen jegyzőkönyv harmadik bekezdése így szól:

"Zenta város kibővített tanácsa a város közönsége nevében a szegényházi főnökönek és a 4 nővérnek a szegényházban kifejtett irgalmas és emberszerető működéséért a búcsúzás pillanatában a leghálásabb köszönetét nyilvánítja. Részükre utiköltség címén a központi pénztár terhére 10.000 koronát utalványoz. Felhivatik a városi tanács, hogy kiutasítási rendelkezés nélkül járja ki a nő-

rek távozási engedélyét; a nővérek pedig saját beszerzésű tárgyaikat magukkal vihetik".

Az épületet 1920. december 9-én üriti ki a város és adja át az állami gyermekmenhelynek. A szegényházi főnöknő betérjeszti december 11-én az utolsó elszámolását s ezzel megszűnt a zentai szegényház. A szerzetes nővérek elhagyják Zentát és Magyarországra távoznak.

Két évtizedes koncepció volt, hogy a szegényházat, a gyermekmenhelyet, a nyilvános kórházat, a járvány kórházat az Epreskertbe helyezték. Így a négy szociális intézmény ellátása és igazgatása lényegesen megkönnyebült volna. 1920. december 9-én kezdődött el a gyermekmenhely korszaka, elfoglalván helyét a szegényháznak. Kétségtelen, hogy akkor a világháború után az árva gyermekek elhelyezése fontosabb volt, mint a szegények és aggok ellátása. Tizennégy évig szolgálta ezt a célt az 1902-ben emelt épület.

1928. október 31-i közgyűlésen értesítést kap a város felsőbb hatóságától, hogy az állami igazgatás alól kivonják a zentai gyermekmenhelyet és a beográdi közigazgatási kerület (oblast) hatáskörébe utalják. Az irányítás és igazgatás ezentúl ennek a hatóságnak a feladata. Zenta város közgyűlése ezt tudomásul veszi, de egyúttal fenntartja magának azt a jogot, hogy abban az esetben, ha a jövőben kórház céljára akarnák felhasználni ezt az épületet azt visszakövetelhesse.

1934-ben a gyermekmenhelyet elhelyezik Zentáról és ez által itt meg is szűnik létezni. A városi közgyűlés úgy dönt, hogy megfelelő adaptálás után ide fogják helyezni a kórházat. Az épület így felszabadult, de minthogy a városnak még nem voltak konkrétan kialakult tervei, egyelőre üresen állott. Egy építésztechnikusnak lakást biztosítottak az épületben és egyúttal a felügyelettel is megbízták. Később az épületet ideiglenesen a katonaságnak engedték át, amely raktárt létesített az épületben.

A JÁRVÁNYKÓRHÁZ

A mult században az egészségügyi hatóságok erélyesen követelték az u.n. járványkórházak felépítését városokban és falvakban egyaránt. Ezek a létesítmények tulajdonképpen és első sorban az izoláció célját szolgáló kisebb épületek voltak, 1-2 betegszobával. Az ilyen járványkórházak csak járványok esetén működtek és a hatósági orvosok vezetése alatt állottak. Ilyen járványkórház léte sült Zentán is, de hogy mikor arról feljegyzéseink nincsenek.

Az 1892-i közgyűlésen a városi tanács javaslatot terjesztett be, valószínűleg az akkori cholera járványra való tekintettel egy "II-ik Baraque" kórház, felügyelőlak és hullakamra építésére. A javaslatot a közgyűlés elveti. Tehát ebből megtudjuk, hogy már 1892-ben létezett az Egreskertben egy - egyetlen épületből álló fertőző-kórház. Tulajdonképpen üres épület volt ez, amelyben járványok esetén helyezték el a fertőző betegeket. Tizenhárom év múlva, 1905-ben foglalkozik újra ezzel a kérdéssel a közgyűlés. Takarékosági okokból úgy döntenek, hogy amíg a végleges járványkórház fel nem épülhet, barakkot építsenek erre a célra és pedig házi kezelésben az Egreskertben. (Ebből az egy mondatból megtudjuk, hogy a végleges fertőzőkórház" alatt egy modern jól felszerelt fertőző osztályt terveztek eredetileg, de anyagiak hiányában kénytelenek voltak belenyugodni a barakk építésébe.) Ismét elmúlt két év. 1907-ben a vármegye negedélyezi a barakk építését, de a város most már nem akarja felépíteni. Végül is a vármegye közegészségügyi érdekből imperative elrendeli a barakk felépítését és a városi közgyűlés elutasító határozatát megsemmisíti. Végül 1912-ben elkészül immár húsz év után az új barakképület a "járványkórház". Egy másik bírósági aktából megtudjuk, hogy Renkó testvérek 1913-ban perlik a várost, mert az általuk 1912-ben felépített barakkért a város tartozásban maradt. Tehát a barakk 1912-ben tényleg felépült.

Még 1911-ben a városi főorvos javaslatára elren-

deli a közgyűlés, hogy a régebbi épület mellé építsenek egy megfigyelő szobát, konyhát, szerkamrát, boncoló szobát, kutat és befedett pöcegödöröt.

Az így elkészült járványkórházzról igen kevés feljegyzés áll rendelkezésünkre. Tudjuk azt, hogy a fabarakk befejezése után ágyakkal és ágyneművel ellátták az épületet. Hogy azután miként működött, vagy egyáltalán működött-e, nem tudjuk. Az Ovoda-utcai közkórháznak voltak fertőző szobái. Erről több ízben esik említés a városi közgyűlési jegyzőkönyvekben. Minden valószínűség szerint a fertőző kórház, mely a várostól meglehetősen távol volt nem működött, hanem csak felszerelve várta az esetleges nagyobb epidemiákat. Az 1937. évi közgyűlési jegyzőkönyvből értesülünk valamelyest a fertőző-kórház működéséről és szerepéről. A november 3-án tartott közgyűlésen az egészségügyi referens kéri, hogy a közgyűlés engedélyezze a járványkórház megnyitását, mert a városi kórházban nincs elég hely a fertőző betegek részére. A közgyűlés engedélyezte a kórház megnyitását a következő feltételek mellett: az ápoló ingyen lakást kap és kb. fél hold kerti föld használatát. Ha nincs beteg, fizetés sincs. Ha van beteg, úgy kap élelmezést és napi 20 dinárt.

Ezen közgyűlési határozat után egy idős házaspárt alkalmaztak, majd 1938-ban Surányi István és felesége vállalta el ezt a munkát. Csak a kisebbik épület volt üzemben. Két betegszoba volt, az egyikben 3 ágy, a másikban 2 ágy. Egy kis szobában pedig az ápoló lakott a feleségével. A nagyobbik épület, a fabarakk használaton kívül volt. Az ápoló, ki e sorok megírása alkalmával még életben van, azt állítja, hogy igen csak volt naponta 1-2 betegük. A gyógykezelést a városi ügyvezető tisztifőorvos látta el (tehát, nem kórházi orvos). 1942. január 1-én az új városi kórházba olvadt a fertőző kórház, mint a közkórház járványosztálya.

A KÓRHÁZ TÖRTÉNETE A SZÁZADFORDULÓ UTÁN

A századforduló nem jelentett fordulatot a kórház életében. Igaz, megkapta a nyilvánossági jogot, befejezték a bővítést, de meghalt a kórházépítés élharcosa dr. Révai János. Az új évszázadban dr. Glücksthal Adolf az ügyvezető városi főorvos és kórház-igazgató. Ő és az egészségügyi bizottság folytatják az erőfeszítéseket a kórház ügyében. A II. kerület orvosa dr. Lendvai Mór, míg a III. kerületé dr. Kalivoda Kélmán, akit 1901. szeptemberében választottak meg erre az állásra.

Az 1902. január 25-i közgyűlésen élénk vita után úgy határoznak, hogy az új szegényház mellé az Epresekertben felépítik az új kórházat és a gyermekmenhelyet is. A javaslatot a közgyűlés 51 - 31 szavazat ellenében elfogadta és a városi tanácsot megbízzák, hogy tegye meg a szükséges kezdeményező lépéseket.

1903. - Árdújhelyi Menyhért képviselő sürgetésére az egészségügyi bizottságot megbízzák, hogy dolgozzon ki egy kórháztervet, 70.000 korona költségvetési összeg erejéig. Ebben az évben alkalmazzák dr. Vajda Lajost, mint a IV. kerület orvosát, aki később évtizedeken át dolgozott a kórházban is.

1904. - A közegészségügyi bizottság, a városi főorvos, és a városi tanács azt javasolja, hogy a most felépített modern szegényházba helyezték át a kórházat. A közgyűlés a javaslatot elveti, de egyúttal kimondja ismételten, hogy teljesen új kórházat kell építeni.

1905. - Az új kórház építését kimondó közgyűlési határozatot az alispán jóváhagyja.

1907. - Utasítják a városi főmérnököt, komplett új kórházi terv elkészítésére. Felkérlik a növegyletet, hogy az árvaház építésére szánt összeget adja át a kórháznak. A belügyminisztertől szakember kiküldését kérik a kórházépítés ügyében.

1908. - A közgyűlésen ismertetik a belügyminiszter leiratát a kórházügyben: 1) a közegészségügyi bizottság állapítsa meg, hogy mibe kerülne a kórház, 2) mennyi

be kerülne a kórház egy évi fenntartása, 3) döntsön a város a lokáció kérdésében. A közgyűlés magáévá teszi a miniszteri leiratban foglalt feltételeket. "Elhatároltatik egy 100 ágyas kórház építése 200.000 korona költséggel. Az épület ne pavilon, hanem tömbrendszerben építessék". A tervpályázat kiírását elrendelik.

Ebben az évben újjászervezik az egészségügyi bizottságot. Elnöke: dr. Glücksthal Adolf, orvostagjai: dr. Lendvai Mór II. orvos, dr. Kalivoda Kálmán III. orvos, dr. Vajda Lajos IV. orvos.

1910. - Kiirják az új kórház tervpályázatát. A beérkezett építészeti terveket elbirálják; Vida Arthur tervét 1000 koronával jutalmazták, ezenkívül megvásárolnak még két tervet egyenként 300 koronáért.

1911. - Husvét napján leégett a városháza. Ez a szerencsétlen esemény hátráltatta a kórházügyet. A kórházban az élelmezési vállalkozó részére a leégett városháza megmentett épületanyagából egy - egy-szoba-konyhás lakás építését rendeli el a közgyűlés.

1912. - Március 14-én tartott közgyűlésen úgy döntenek, hogy nem bízzák meg a pályázaton jutalmat nyert és díjazott pályaművek tervezőit az építéssel, mert a közgyűlés drágának tartja. Ellenben megbizta a városi főmérnököt, egy olcsóbb terv elkészítésével. A végösszeg nem haladhatja meg a 200.000 koronát. Ezúttal döntöttek a lokáció kérdésében is. A Jedlicska-telep környékén, a város nyugati oldalán kell a kórházat elhelyezni. Ezen a közgyűlésen élénk vita indult meg arról, hogy az új kórház közkórház legyen-e, vagy nyilvános. Mester Andor képviselő a létesítendő kórházat nem közkórházi, hanem nyilvánossági jelleggel kívánja felruházni. Hivatkozik arra, hogy közkórháznál a város befolyása sokkal csekélyebb lenne és a költségek a város terhére nagyobbak lennének. A másik érve az, hogy a kórházi alapítvány tevője Szent László kórházra tette az alapítványt, tehát az a jelenlegi módon tartandó fenn. A közgyűlés ezt az indítványt fogadja el.

A kórháznak három ápolója van. Minthogy nagyobb forgalom esetén ezek nem képesek ellátni a munkát, a kór-

házigazgatót felhatalmazták, hogy szükség esetén ideiglenesen egy negyedik kisegítő ápolót is alkalmazhasson.

1913. - A kórházi adminisztráció ellátására egy tisztviselőt kér a "kórházgondnok-orvos". A közgyűlés úgy rendelkezik, hogy egy városi tisztviselő, mint honorarius dolgozzék a kórházban pár órát a délutáni órákban.

1914. - Az év legnagyobb eseménye, hogy röntgenkészüléket vásároltak a kórháznak és szabályrendeletet dolgoztak ki a készülék használatát illetően.

1915. és 1916-os költségvetés indoklásában megtaláljuk az utóbbi évek betegforgalmi statisztikáját.

É v	Betegápolási napok száma	A kezelt betegek száma
1911.	11.800	739
1912.	12.864	804
1913.	13.205	825
1914.	13.457	841
1915.	16.211	1.013
1916.	16.250	1.015

1911. és 1916. évek között rohamosan nő a kórház forgalma. A statisztika nem adja meg az ágyszámot. Ha az 1916-os évet analizáljuk arra a megállapításra jutunk, hogy a 16.250-es ápolási napoknak 45 olyan ágy felel meg melyen az év első napjától az utolsóig beteg feküdt, azaz 100%-os volt az ágykihasználás. Minthogy ilyen eset képtelenség, fel kell tételeznünk, hogy cca 50 ágy volt állandóan üzemben. Ha már most az egy betegre eső ápolási napok számát tizenhatnak vesszük, úgy a betegek számát is megkapjuk kalkuláció útján.

A költségvetési adatokból tájékozódást nyerhetünk a kórházban szisztematizált munkahelyekről is. Az orvosok közül a főorvos és a másodorvos a kórháztól kapta a fizetését, következésképpen ez a két orvos dolgozott főleg a kórházban. Minthogy azonban a munkakör elválasztva nem volt, valószínű, hogy ez a két orvos a városban is dolgozott. A kórházi személyzet szisztematizációja:

igazgató főorvos	1
II-od orvos "kórházgondnok".....	1
ápoló	3
kisegítő ápoló.....	1
udvaros.....	1

Összesen 7 főnyi személyzet. Minthogy vállalati élelmezés állott fenn, a konyhaszemélyzet létszáma nincs számításba véve.

1916. - A belügyminisztériumból rendelet érkezett a Szent László kórház vázlattervei ügyében. A közgyűlés a miniszteri rendeletet tudomásul veszi és utasítja a főmérnököt, hogy a részletes terveket dolgozza ki, készítse el a velejáró költségvetést és azután terjessze be a közgyűlésnek.

1917. - Bács B. Vm. Tbc Ellen Védekező Egyesületének zentai fiókjá, a patronázs bizottság nevében, kérelemmel fordul a városhoz, hogy támogassa a tüdőgondozó intézet megalapítását. A következő véghatározatot hozták meg; "Ezen fiókegyesület céljaira 1917. évtől kezdve minc addig, míg e fiókegyesület Zentán hivatásának megfelelően működik és ezt évről-évre igazolja, de legfeljebb 10 egymás után következő évre Zenta város házipénztárából évi 1000 szóval egyezer korona utalványoztatik. Egyben Zenta város közönsége ezen fiókegyesületbe alapító tagul belép és ezen tagsági díjat 100 azaz egyszáz koronát kiutalványozza. Habár ezen egyesület alapszabály hiányában működik is egyelőre, úgy az évi hozzájárulás, mint az alapító tagsági díj azonnal fizetendő tekintettel az egyesület közérdekű és emberbaráti kötelességszerű működésének szükségességére".

1918. - A kórházépítéssel kapcsolatban ebben az évben az történt, hogy a részletes terveket és a költségvetési előirányzatot a közgyűlés elfogadja és a belügyminiszteri jóváhagyás kieszközlését elrendeli. Ebből a tervből teljesen kikapcsolták a tüdőpavilon építését és az ar ra előirányzott költségvetést, mert a tervezett építési összeget a külön felépítendő tüdőgyógyintézet részére rezerválják. Ez az év egészségügyi vonalon a tüdővész elleni küzdelem alapos előkészületeivel telt el. A város ve

zetősége, meg a városi közgyűlés a vármegye kezdeményezésére elhatározza, hogy Zentán a várostól északra a Tisza mellett az u.n. Keresztesben tüdőgyógyintézetet létesít a Vármegyei Tüdővész Ellen Védekező Egyesület égisze alatt. A város erre a célra 25 hold területet bocsát az egyesület rendelkezésére, továbbá felajánlott még erre a célra 80.000 koronát. Az anyaegyesület a berendezésre 3000 koronát ad és az intézet fenntartásához 3000-5000 koronával járul évente.

A városnak másik tüdővészellenes aktusa volt az, hogy a moholi szegényházat, mint fiók intézményt tüdőbetegek részére berendeznék és a zentai kórházhoz csatolnák s teljesen úgy tekintenék, mint a zentai kórház kihelyezett osztályát. Ez a terv, az alispán elgondolása volt. A város közgyűlése elfogadta és Mohollal kötendő szerződés előkészítését elrendelik. Sem a keresztesi tüdőszanatóriumból, sem a moholi szerződésből nem lett semmi. Világtörténeti események tettek pontot az alig kialakult tervek végére.

Az első világháborúra vonatkozó és a kórházat érintő dokumentációt nem találtunk. Kétségtelen, hogy a kórház betegforgalma 30%-kal megszaporodott a háború alatt. A sebesült katonákat valószínűleg nem a városi kórházban, hanem az u.n. kiegészítő Vöröskereszt-kórházban kezelték. Ezt onnan tudjuk, hogy 1917. december 31-én a közgyűlésen szerepelt egy tárgysorozati pont, amely a következőket tartalmazza: A szegényház a Vöröskereszt-kórháznak 20 darab teljesen felszerelt kórházi ágyat adott kölcsön, most visszaköveteli, mert szüksége van rá. A közgyűlés a vitában a szegényháznak adott igazat és a Vöröskereszt-kórháznak az ágyak visszaadását rendelte el. Az egyik 1915 évi közgyűlési jegyzőkönyv említi a Vöröskereszt-kórházat mely a világháború alatt már 1914. óta működött. Zentán, mint az Országos Vöröskereszt Egyesület fiókja. A feljegyzések szerint ez a kórház többször anyagi nehézségekkel küzdött és a város mindannyiszor folyósított részére rövidlejáratú hiteleket. Hogy orvosi vonalon volt-e együtt működés a két kórház között, nem tudjuk.

A Vöröskereszt-kórházról megbizható, de még sem

teljes adatokat szolgáltatott Madari Anna, aki mint önkéntes vöröskeresztes ápolónő működött ebben a kórházban annak megindulásától a háború végéig. 1889-ben született, tehát 25 éves volt amikor a háború kitört. Most kerekén 50 év távlatából a következőket mondotta el. A Vöröskeresztes Kórház vezetésével a városi kórház igazgatója dr. Glücksthal Adolf volt megbizva. A kórház adminisztratív vezetője öv. Lovászy Andorné volt. A gimnázium épületében helyezték el és annak minden helyiségét erre a célra használták. A tornaterem volt a műtő és kötöző. A kórház a felszerelését a központtól kapta. A sebesült és a beteg katonákat és tiszteket a katonai kórházak küldték. Ebben a kórházban hónapokig állott gyógykezelés alatt dr. Deutsch Mihály zentai orvos is, aki a háborúban haslövést kapott. Az ápolást önkéntes, fizetés nélküli zentai nők látták el, akik részére 1915. tavaszán egy hathetes kurzust tartottak a zentai orvosok. A kórház 1915. őszén nyílt meg (Madari Anna szerint) és pontosan 3 évig működött. Ebben a kórházban a következő orvosok dolgoztak: dr. Glücksthal Adolf, dr. Glücksthal Andor, dr. Havel József, dr. Vajda Lajos, dr. Méri Sándor. Az ágyak száma 100-150 között lehetett. A háború befejezésekor a betegek szétszédtek és a kórház automatikusan megszűnt.

1918. október 31-én dr. Kalivoda Kálmán a városi közgyűlésen bejelenti, hogy lemond tiszti-orvosi állásáról és az egészségügyi bizottságban viselt tagságáról, elköltözik Zentáról és mint m.kir. fürdőorvos állami szolgálatba lép.

A bekövetkezett történelmi események: a világháború befejezése és az országhatárok eltolódása egyelőre elterelték a figyelmet a kórház fejlesztéséről és építéséről. A magyar államhatalom megszűnt és azt, 1918. november 16-a óta az Egyesült Jugoszláv Királyság gyakorolja. Ezeknek a sorsdöntő eseményeknek az idejében a kórház működése nem szünetelt, az egészségügyi dolgozók munkájukat lelkiismeretesen folytatták.

1920-ban főorvos-változás. Dr. Glücksthal Adolf, aki ebben az évben töltötte be 72. életévét nyugdíjba vo

nul és helyét egy igen képzett sebész-szakorvos dr. Bordjoški Milivoj foglalja el. Dr. Bordjoški Budapesten diplomált és ott szerezte meg szakképesítését is. Jelentékeny pozíciót töltött be, a budapesti Margit Kórház sebészeti osztályának főorvosa volt. Mint Zenta város szülöttje készséggel cserélte fel tekintélyes állását szülővárosának kórházi állásával. Mindezt megmagyarázza a szülőföld szeretete és talán a lokalpatriotizmus lelkesedése. Ő volt Zentán az első szakorvos és ő volt az, aki ebben a vidéki kis kórházban bevezette a modern sebészetet.

Dr. Glücksthal nyugdíjaztatásával a múlt század igen értékes és önfeláldozó orvostipusa tűnik el a mindennapi életből. Polivalens universalis tevékenysége az akkori idők követelményeinek megfelelt. Az orvostudomány fejlődése azonban a század első évtizedeiben mind nagyobb jelentőséget ad a szakorvosi tevékenységnek, főleg a kórházakban. A zentai 50 ágyas kórház u. n. vegyes kórház volt, ahol csak a fertőző betegek és a venereások voltak elkülönítve, míg a többieket betegségek szerint nem kategorizálták. Az a tény, hogy sürgős és az életet veszélyeztető műtéteket el lehetett végezni itt Zentán, már igen nagy haladást jelentett 45 évvel ezelőtt.

1921. - A városi közgyűlés határozatot hoz a kórház ügyében: felajánlják a kórházat az államnak, mert a város nincs abban a helyzetben, hogy a kórházat fenntartsa. Hogy ennek az indítványnak, illetve akciónak nem lett semmi eredménye, azt abból tudhatjuk, hogy minden változatlan maradt.

1922. - Az októberi közgyűlésen elhatározzák, hogy kaszárnját, kórházat és nyolc tisztviselő részére lakásokat fognak építeni. A szükséges pénzt 1000 láncc városi föld eladásából fogják majd előteremteni. Ez az akció is, mint a megelőző meddő maradt, egyedüli pozitívum a határozat meghozatala volt.

1923. - A zentai kórházba felveszik az első diplomás orvost kötelező kórházi gyakorlatra. Ez az orvos dr. Konjović Božidar volt, aki később, mint fogorvos specialista működött Zentán.

1925. - Bács Bodrog vármegye municipiális tanácsa Zenta városának 200.000 dinárt adott azzal a kikötéssel, hogy ezt az összeget kórházépítésre fordítsa. A város közgyűlése elrendeli, hogy az összeget bankba, gyűmölcsőzőleg kell elhelyezni, mind addig míg a kórház építése meg nem indul.

1927. - A jegyzőkönyvekből feljegyeztük az év első két hónapjának statisztikáját. Az év többi hónapjai nagyjában ehhez hasonlóak.

	1927. január	1927. február
a mult hónapról visszamaradt	45	46
e hónapban felvétetett	53	55
elbocsátatott.....	56	49
meghalt	4	7
kezelésre visszamaradt	38	45
ápolási napok száma	1061	1336

E két hónap egyesített statisztikája így alakul:

ágykihasználási index	84,6	%
egy betegre eső ápolási napok száma	20,6	nap
mortalitás	9,4	%
ágyszám	48	(?)

A statisztikák az ágyszámot nem tartalmazzák, a szokásos 80 %-os ágykihasználást véve alapul az ágyak száma 48-ra tehető. Két dolog feltűnő ebben a kimutatásban, a hosszadalmas kórházi tartózkodás és az elég nagy mortalitás. Talán, ez, a téli influenza-járvány terhére írható.

1929. - A közgyűlés elhatározza, hogy a Pivar-te leki régi kórház fundusát felparcellázzák és eladják. A közgyűlésnek ez az intézkedése nem valósult meg. Egynegyed század mulva került erre a sor.

1930. - Ez ideig a város felettes hatósága a vár megyei főispáni hivatal volt. Ebben az évben új közigazgatási beosztás lépett életbe, Jugoszláviát kilenc bánagra osztották fel. Zenta városa összes intézményeivel együtt a Dunai Bánág hatáskörébe esett, melynek székhelye Novi Sad lett.

1932. - A kórházi élelmezést árlejtésen kiadják, igen figyelemreméltó, hogy az étlapot nagyon részletesen

igen figyelemreméltó, hogy az étlapot nagyon részletesen kidolgozták és 42 tételben sorolták fel a szerződésben a különféle ételeket. Tehát a vállalati ételmezés változatlanul fennáll. A fehérnemű mosása és tisztítása ugyancsak vállalatban van kiadva az ételmezési vállalkozónak.

Ebben az évben nyugdíjazzák dr. Vajda Lajos II. tiszti-orvost (gradski lekar) 1932. október 1-én. Dr. Vajda 1869-ben született, 25 éves korában diplomált, majd letelepedett Torontál vármegyében, a perjámosi járásban, Bogáros községben, ahol hat évig működött, mint községi orvos. 1902-ben került Zentára és itt megválasztották IV. városi orvosnak. Életének utolsó 10 évében főleg a kórházban dolgozott dr. Bordjoškival. Rendkívüli jómodorú és nagy gyakorlati tudású orvos volt. Betegei tisztelték és szerették. Életének két utolsó évében beteges volt, nem dolgozott és 1935-ben 66 éves korában meghalt. Zentán van eltemetve. A városi közgyűlésen érdemeit jegyzőkönyvileg megörökítették.

1933. - Ebben az évben a századik esztendő telt el a kórház megalapítása óta. Az alapítás évében egy diplomás orvos volt a városban, aki egy seborvossal ellátta az egész lakosságot és magát a kórházat is. Az orvosok száma fokozatosan szaporodott ez alatt a 100 év alatt, de ugyanakkor szaporodott az orvosi munka is. A közegészségügy mindig több és több feladatot rótt az orvosokra. Az 1930-as években a kórházi és a városi orvosi munka nincs elkülönítve Zentán. Az ügyvezető városi tiszti-főorvos a kórházban operál, a városházán adminisztrál, vezeti az egész város közegészségügyét stb. Ez a felszaporodott munka már a kórházi betegek gyógyításának rovására ment. Ezért dr. Bordjoški főorvos kérésére a városi tanács elválasztotta a tiszti-főorvosi munkakört a kórházigazgatótól. Ezt a határozatot a Bácság jóváhagyta. A közgyűlési jegyzőkönyv (1933. 680.sz.) erre vonatkozóan a következőket tartalmazza: dr. Bordjoški lemond a városi ügyvezető tiszti-főorvosi állásáról. A közgyűlés úgy határoz, hogy pályázat kiírása nélkül dr. Bordjoški Milivojt kórházigazgatóvá nevezik ki és minden egyéb kórházon kívüli munká-

tól felmentik. Ugyanakkor meghirdették a pályázatot az ügyvezető városi tiszti-főorvosi állásra. A nyolc pályázó közül dr. Glücksthal Gézát ajánlották kinevezésre.

Dr. Miković Boškot és dr. De Sen Loren Vera orvosokat sekundariusoknak kinevezik a kórházba.

Dr. Méri Sándort felmentik fertőző orvosi szolgálatára alól, melyet 1925. óta ellátott, mint nyugdíjas orvos.

1934. - A Bánság hatáskörébe tartozó gyermekmenhelyet Zentáról elhelyezik és így ez az épület kiürült. A korábbi szerződések értelmében a használati jog automatikusan visszaszállt a városra (a tulajdonjogról a város soha sem mondott le). Ezek után a városi tanács úgy határozott, hogy a kórházat - megfelelő átalakítás, valamint hozzáépítés és adaptálás után - idehelyezi. Az így átalakított épület kapacitása 87 ágy lenne. Az épület sanitáris berendezését teljesen fel kell újítani (vizvezeték, kanalizáció). Építeni kell továbbá egy külön épületet az ambulanciák részére. Az építészeti elaboratum indokolása a következő: "Zenta városa, mely ma a járással együtt 140.000 lelket számlál nem rendelkezik olyan kórházzal, amely megközelítőleg is megfelelne a törvényes előírásoknak. Az épület, melyben a kórház van elhelyezve (1934 !) nem rendelkezik az előírt ambulanciákkal, a férőhely pedig olyan szűkös, hogy alig lehet elhelyezni 50 ágyat. Magának az épületnek a beosztása a legkevésbé sem megfelelő nyilvános kórház részére, mert nincs vizvezeték, nincs kanalizáció és szennyviz-elvezetés, a berendezés pedig nagyon primitív.

A városi közgyűlés egyhangúlag elfogadta a javaslatot és 44.899 dinár értékben állapította meg az építési költségeket. Ezután részletes pénzügyi indokolás következik, melynek célja az építéshez szükséges pénz előteremtése. Ugyanakkor megbízzák a polgármestert, hogy személyesen interveniáljon ebben az ügyben mindenütt, ahol annak szüksége mutatkozik.

1935. - A költségvetés a következő szisztematizált helyeket tartalmazza: igazgató-főorvos: 1, másod-

orvos: 2, ápoló: 2, ideiglenes ápoló: 2, kiségitő ápoló: 1, udvaros: 1, napidijas tisztviselő: 1.

Az 1935. december 27-én tartott közgyűlésen bemutattják a véglegesen kidolgozott új kórház tervét. Az adaptálási és építési tervet a közgyűlés elfogadja és jóváhagyja. Minthogy azonban a pénzügyi kérdés nincs véglegesen megoldva, az építkezést elhalasztják 1937-re.

1936. - A közgyűlés három személyi vonatkozású orvos-kérdést intézett el. Dr. Deutsch Mihályt megválasztják városi tiszti-főorvosnak, dr. Halász Jánost II. kerületi orvosnak, dr. Bordjoški Márkot tornyosi orvosnak.

1937. - Múlt év novemberében eltávozott a kórházból dr. Miković segédorvos. Ez év nyarán alkalmazzák dr. Gálfi Ottilia orvosnőt. December 11-én a tiszti-orvos bejelenti dr. De Sen Loren Vera kórházi másodorvos felmondását és távozását. Helyére dr. Kragujević Miloradot választották meg.

1938. - Kršić Savot nevezték ki kórházgondnökká.

1939. - Dr. Bordjoški Milivoj kórházigazgató betegszabadságot kér. A közgyűlés jóváhagyja. Juniushban dr. Eidenmüller Elemért, decemberben pedig dr. Kršić Radojkát alkalmazzák, mint segédorvosokat. Ebben az évben rendelte meg a város a kórház részére az új nagy gőzfertőtlenítő stabilgépet, melyet 1941-ben szereltek fel a fertőző osztályon, de nem a régi, hanem az új kórházban.

1940. - Annak ellenére, hogy már többször elhatározták, hogy a volt szegényházat adaptálják kórház céljára a kórházigazgató beadványban kéri a várostól, hogy a jövő évi költségvetésbe vegyék bele a következőket: az új fertőtlenítő gép részére átalakítandó épületre 25.000 dinárt, az új udvari épület befejezésére és a vízvezetékre 50.000 dinárt. Ezek a tervbevett munkálatok nem a volt szegényházban, hanem az Ovoda-utcai régi kórházban lettek volna elvégezendők. Minthogy a közgyűlés ezt elfogadta, arra lehetett következtetni, hogy a város egyelőre elállott attól a tervétől, hogy a kórházat áthelyezze az Epreskertbe.

1941. - Az imperium-változás esztendeje. A magyar

megszálló csapatok április 12-én birtokukba veszik a várost. A kórház személyzete a helyén maradt és folytatta munkáját. A kórházigazgatón kívül ekkor két segédorvos volt a kórházban, dr. Mrkšić Radojka és dr. Eidenmüller Elemér. Dr. Bordjoški Milivoj igazgató-főorvos megrendült egészsége miatt még az imperium-változás előtt kérte nyugdíjaztatását. Kérését most megismételte; a felettes városi hatóság kérésének helyt adott és felmentik az igazgató főorvosi állásától. Egyidejűleg megköszönik két évtizedes önzetlen orvosi munkáját, Helyébe dr. Vigh Ágoston belgyógyász-szakorvost nevezik ki ideiglenesen igazgató-főorvos sá. A kórház átadása és átvétele 1941. június havában történt.

Az Ovoda-utcai régi kórházban 1941. júniusától december végéig ugyanúgy folyt a munka, mint azelőtt. A közeljövőbeni elköltözés miatt semmilyen beruházás és átala kítás itt már nem történt. Mint kis, 48 ágyas, vegyes kórház működött tovább az év végéig.

Megemlítendő még, hogy az új sebész-szakorvos dr. Förgeteg János még a régi kórházban kezdette el működését 1941. júliusában. Más személyi változás nem volt, a vállalati élelmezés is megmaradt az év végéig. Azonban a kórházi élelmezésnek ez a módja teljesen időszerűtlenné vált és a vállalkozóval történt megállapodás alapján 1941. december 31-én megszűnt.

Mint hogy a kórháznak ekkor már két szakorvosa volt, két csoportra osztották el a betegeket. A belgyógyász kezelte a belbetegeket és a fertőző betegeket, míg a sebész a sebészeti, szülészeti és nőgyógyászati eseteket vette gyógykezelésbe. Ezzel tulajdonképpen kezdetét vette a szakosítás és a jövőbeli kórházi osztályok alapjainak lefektetése.

AZ AGGOK-HÁZÁNAK ÁTALAKÍTÁSA KÓRHÁZ CÉLJÁRA

1941. június havában a város elrendeli a Szegény ház épületének adaptálását kórház céljaira. Az átalakítá-

si terveket a városi főmérnök az új kórházigazgatóval együttesen dolgozta ki és azt a vármegye jóváhagyta. A munkálatok június elsejétől december 31-ig tartottak, illetve akkor fejeződtek be.

Ebben az időben a főépületen kívül volt még két kisebb épület is. Az egyik 20x5 m alapterületű, a másik egy egy-szoba-konyhás épület, mely a régi Adai országúti fronton volt a kerítésen belül. Az előbbi istálló és raktár volt akkor, amikor a szegényház önellátó volt; az utóbbi pedig még a régi Epreskert idején a kert csöszének lakásául szolgált. Az épület keleti szárnyában elhelyezett katonai raktárban tűz pusztított 1941. tavaszán és ezért itt nagyobb renoválásra volt szükség. A főépület maga igen masszív, első osztályú téglából készült. Ugyancsak kifogástalan volt a tetőszerkezete is. Az épület ekkor 40 éves volt (1902-ben fejezték be) és süllyedésnek vagy komolyabb rongálódásnak nyoma sem volt. A nagy "E" alakú épületnek a főfrontja északi irányba tekintett és ugyanott volt a bejárata.

A telek kissé szabálytalan négyszög alakú, összterülete 8 1/4 katasztrális hold. A telek északkeleti sarkában volt a fertőző kórház, drótkerítéssel körülvéve. Ez két épületből állott, melyek között középen egy hevenyészett fabódé foglalt helyet. Ezt raktárnak használták és fáskamrának. Ez a bekerített terület 500 négyszögölet tett ki. Az elárvult Epreskert telkén két kiöregedett körtefa és egy-két bokor vadszőlő emlékeztetett arra, hogy itt valamikor szőlőskert és gyümölcsös volt. A nyugati kerítés mellett egy kis akácos-erdő terült el, másfél holdnyi terjedelemben.

Az építkezést a város pénzelte. Az épületben a főfalakat nem bántották. Több helyiségben a hatalmas termet közfallyal kellett elválasztani. Ezzel egyidejűleg a volt fertőző kórház adaptálása is megtörtént. A legrégibbi kis épületet megtoldották, az ott levő hullakamrát kórteremmé alakították. A munkálatok befejeztével egy az akkori követelményeknek megfelelő 120 ágyas kórház állott rendelkezésre s így a kis 50 ágyas vegyes kórház he-

lvett már egy négy osztályra tagolt épület várta a betegeket. Belgyógyászat, sebészet szülésszettel és nőgyógyászat tal, fertőző osztály. Újonnan berendezett műtőterem előkészítővel, röntgen kabinet, laboratórium stb. A szanitáris berendezést teljesen fel kellett újítani. Ártézi kutat furattak, hydrofort szereltek fel, az angol W.C.-én kívül az összes helyiséget folyóvízzel láttak el. A régi prizterek fel lehetett használni, a szennyvizet a Tiszába vezették. Ugyanis a kórház igen kedvező helyzetben van a szennyviz eliminálása tekintetében, mert mindössze 500 méter választja el a Tiszától. A szennyvizszűrő tartalma a város alatt, tehát a várostól délre ömlik a Tiszába és így a szennyezett víz elfolyik a várostól. A legközelebbi lakott terület Adán van a Tisza mellett, odáig pedig a vízi út több mint 20 kilométer és így az öntisztulás tökéletes. Fásszin, mosoda és boncoló helyiség építésével fejeződött be az adaptálás.

A KÓRHÁZ TÖRTÉNETE 1942. JANUÁR ELSEJE UTÁN

1941. december utolsó napjaiban már felszerelve várta az új kórházi épület a betegeket. Azzal az érzéssel történt az átköltözés, hogy a kórháznak ez, az immáron harmadik elhelyezése a volt Egreskertben, végleges lesz. Az első helyen, a Pivar-telken 38 évig, az Ovoda-utcában 70 évig működött. Biztosra vehető, hogy ez a fordulat a kórház életében évszázadokat is jelenthet. Új egészségügyi felszereléssel bővítettük a kórház leltárát. December 31-én egy nap alatt megtörtént az átköltözés. Ebben a munkában az orvosok a többi egészségügyi dolgozóval és alkalmi munkással együtt nagy buzgalommal szorgoskodtak. Január elsejére már az új adaptált épületben ébredtek fel a betegek. Megvalósult a város közönségének négy évtizedes kívánsága.

A sebészeti és a szülészeti osztály teendőit dr. Förgeteg János operatőr sebész-szakorvos látta el, míg a belgyógyászati és fertőző osztályt dr. Vigh Ágoston bel-

gyógyász-szakorvos. A kórháznak akkor mindössze egy se-
gédorvosa volt, dr. Mrkšić madojka, aki a kórházban la-
kott. Négy apáca látta el a betegápolást és az ételmezést.
A személyzeti létszám így alakult: 3 orvos, 5 ápoló, 1 bá-
ba, 2 takarítónő, 2 konyhalány, 1 kocsis, 1 gondnok, 2
tisztviselő, 2 mosónő, - összesen: 20 személy.

Amint az új munkahelyen az egészségügyi munka be-
járódott, kiderült, hogy a személyzet kevés és rövidesen
30 főre kellett a személyzeti létszámot felemelni.

Gazdasági tekintetben a kórház önellátó volt, va-
gyis saját jövedelméből tartotta fenn magát és kisebb be-
ruházásokat is eszközölt. A jövedelem alapját az egy ápo-
lási napra kiszámított kiadásnak megfelelő pénzösszeg az
u.n. napi ápolási díj képezte. Ezt az összeget fizették a
privát betegek és a betegsegélyző tagjai. A szegénysorsú-
ak gyógykezelése az u.n. "Országos Betegápolási Alap" ter-
hére történt. Havi átalányösszeget utalt át a minisztéri-
um. Ennek az átalánynak a nagyságát a betérjesztett kimu-
tatások alapján állapították meg. A kórház pénzügyi keze-
lését a "kórházfenntartó" város ellenőrizte.

Az adaptációval kapcsolatos kiadásokat a város
fedezte. Megvolt az új kórház, de hiányzott a modern fel-
szerelés. Ez a probléma is megoldódott. Bács Bodrog vár-
megye Törvényhatósági Bizottságának 1942. január hó 29-én
tartott rendes közgyűlése jegyzőkönyvének 74/1942. számú
határozata így hangzik: "Zenta megyei város kérelme kór-
ház felszerelés segély iránt, mert a város a közkórházat,
mely a mai egészségügyi követelményeknek már semmiképpen
sem felelt meg, más épületbe helyezte át és ezzel egyide-
jűleg a közkórházat 120 ágyas kórházzá fejlesztette. Szük-
séges ezen átalakított és kibővített új kórház teljes és
modern felszerelése, ezt azonban a város egymaga keresz-
tül vinni nem tudja; éppen ezért a vármegyéhez fordult a-
zon kéréssel, hogy a vármegye segély címen utaljon ki
20.000 pengőt". Véghatározat: a város kérésének helyt ad-
nak.

1942. február 4. Az alispán pályázatot hirdetett
egy belgyógyász-főorvosi, egy sebész-főorvosi és három se-

gédorvosi állásra. Ugyanezen év júniusában dr. Mrkšić Ra-
dojka segédorvost állásában megerősítik, kinevezik dr.
Eidenmüller Elemért, a harmadik segédorvosi állás betöl-
tetlen maradt. A sebészeti osztály főorvosává dr. Förgé-
teg Jánost, a belgyógyászati osztály főorvosává pedig dr.
Vigh Ágostont nevezik ki, a pályázati előírások pontos be-
tartása mellett. A kórház igazgatója dr. Vigh Ágoston
lett.

Az új kórház négy osztályra tagozódott és az á-
gyak száma 120. Az ágyak elosztása a következő:

belgyógyászati osztály:	42 ágy
sebészeti osztály:	40 "
szülészeti:	10 "
fertőző osztály	28 "

A főépületben 80 ágy, míg a volt fertőző-kórházban 40 ágy
kapott helyet. Nagy probléma volt a nyílt tüdővészben
szenvedők elhelyezése, akiket fel kellett venni a kórház-
ba, mert máshol nem kaptak helyet. A probléma ideiglenes
megoldása az volt, hogy a fertőző osztályon két szobát el-
különítettünk részükre. Ennek az osztálynak a kapacitása
sosem volt teljesen kihasználva. Annak ellenére, hogy há-
ború volt, sikerült a kórházat jól felszerelni és teljes
üzemben tartani.

1943-ban dr. Eidenmüller Elemér katonai szolgálá-
latra bevonult. Nem tért vissza többé, a háború áldozata
lett. 1944-ben kórházvonaton teljesített szolgálatot, meg-
kapta pacienseitől a difteritist és meghalt. Utódjául dr.
Tóth Abonyit nevezték ki segédorvossá.

1943-ban a sebészeti osztály főorvosát katonai
szolgálatra behívték. Ez alatt az idő alatt dr. Bordjoški
Milivoj nyugdíjas főorvos helyettesítette. 1943. december
19-én váratlanul elhunyt. Halála általános részvétet vál-
tott ki, mind a nagy-közönség, mind orvos kollegái körében.
Husz évig vezette a kórházat. Érdemes és fontos a felet-
te elhangzott nekrológot teljes egészében ideiktatni.

"Orvost temetünk. Élt 59 évet. Utolérte őt is az
orvosok halálozási statisztikájának tragikuma, amely át-
lag 60 esztendőre engedélyez az orvos számára. Erős fiziku-
mu, egészséges embernek ismerte őt mindenki. Hogy van az,

hogy mégis ilyen drámai hirtelenséggel mondta fel szíve a szolgálatot? Dr. Bordjoški is, mint sok sok száz orvos hivatása áldozata lett. Mint ifjú, sebész-szakorvosi pályát választott élethivatásul. A budapesti Szent Margit Kórházban hét éven át a betegek ezreit gyógyította, operálta. Részt vett abban az emberfeletti munkában, amely a világháború velejárója volt. 1919-ben Zentára költözött. A jól képzett sebész olyan primitív kórházi körülmények közé került, hogy valósággal Isten kísértés volt a műteti beavatkozás. S ő vállalkozott erre a szizifuszi munkára. Javított, toldozott, berendezkedett a szűkös anyagi lehetőségek határain belül és orvosi zsenialitásával pótolta mind azt, ami felszerelésben hiányzott. S hogy ez a munka milyen eredményes volt: azt a megmentett emberéletek száza igazolják.

Salus aegroti suprema lex esto. A beteg üdvé a legfőbb törvény. Ez a jelmondat kísérte őt egész élete ályán és ez tőle oly fárasztó, oly felelőségteljes és oly nehéz munkát követelt. Ebben az emberfeletti munkában amelyben teste és lelke egyaránt részt vett: kifáradt a szíve és bekövetkezett korai halála.

Szeretted szülővárosodat Bordjoški Milivoj! Ami kor Budapestről elköltöztél, a zentai pozíciónál sokkal fényesebb és kecsegtetőbb elhelyezkedést találhattál volna az akkori Jugoszlávia fejlődésnek indult fővárosában. De Te benned élt az a lokálpatriotizmus, amelyet őseidtől örököltél. Ide kötött az ősi rög. Az a rög, amely minket bácskaiakat mindig visszahív. Az Úristen rendelése az, hogy mi vegyes ajkú bácskaiak, szeressük ezt a földet és szeressük mindazokat, akik ebből a televényből keltek életre. Szeretted az embereket fajú különbség nélkül és ezt a szeretetet faji különbség nélkül hatványozottan viszonozták is.

Mint sebész-főorvos Bordjoški Milivoj beteget gyógyított, mint városi fizikus az egészséges emberek életét védte. Mint orvoskollega a kollegiális szeretetet ápolta és ügyelt rendi tekintélyünkre. - Búcsúunk Tőled. Bordjoški Milivoj az orvoskartársak, a Kórház, a tisztvi-

selők, az egészségügyi munkások és Zenta város közönsége nevében. Emlékedet szívünkbe zárjuk! Nyugodjál békében!"

Ennek az esztendőnek még egy igen fontos eseménye volt. Annak ellenére, hogy a város sokat áldozott az újonnan kibővített és felszerelt kórházra, ismét felvetődött egy régi probléma: elajándékozni a kórházat és olyan jogi személynek átengedni a kórházfenntartói tisztet, akinek illetve amelynek nagyobb anyagi lehetőségei vannak a kórház további fejlesztésére és fenntartására. 1921-ben a városi közgyűlés felajánlotta a kórházat az államnak az akkori közgyűlési jegyzőkönyvek tanúsága szerint. Az államosításból azonban nem lett semmi. 1943. őszén ugyanez a probléma megismétlődött. Ez esetben a város vezetősége a közgyűlés jóváhagyására támaszkodva úgy határozott, hogy a vármegyének ajánlja fel a kórházat. Timeo Danaos et dona ferentes mondja a latin közmondás (félek a Danaiak-tól még ha ajándékot hoznak is). A felajánlás megtörtént és az ajándékot a vármegye elfogadta, tekintet nélkül azokra az anyagi terhekre, amelyek egy ilyen kórház fenntartásával együtt járnak. A közgyűlés egyhangú határozatát egyetlen ellenvetés sem zavarta. Az erre vonatkozó feljegyzések a következők:

Az 1943. december 13-i vármegyei törvényhatósági közgyűlés foglalkozott ezzel a kérdéssel. "Zenta városa kórházát minden épületével, felszerelésével és 9 holdnyi belsőségével a vármegyének ajándékozza. A közgyűlés ezt azt ajándékot hálásan fogadta". A kérelem indoklását a közgyűlésen a kórházigazgató olvasta fel, amelynek lényege az volt, hogy Zenta a maga mérsékelt anyagi lehetőségével nem tudott megfelelő támogatást nyújtani annak a kórháznak, amely a Tisza-mellék egyedüli nagyobb kórháza és amely kb. 140.000 lakos egészségügyi ellátását volt hivatva teljesíteni. Tekintve, hogy a vármegyének elsőrendű érdeke, hogy ennek a vidéknek jobb egészségügyi színvonalat biztosítson, kívánatos, hogy a kórház megyei kezelésbe vételessék, mert csak így valósíthatók meg azok a kórház-fejlesztési törekvések, amelyek több mint fél évszázada megvalósulásra várnak.

Ez a jogi szituáció a kórház történetében az 1944. október 8-án bekövetkezett felszabadulásig tartott. A második világháború utolsó éve volt már ez és amiatt újabb és nagyobb beruházásokra sor nem kerülhetett.

A felszabadulás utáni időkben a kórházra igen komoly munka várt. A háború még javában folyt és a kórház bekapcsolódott a Népfelszabadító Hadsereg egészségügyi munkájába. Zentán hadikórházat állítottak fel a gimnázium és az u.n. Amerika Szállóban. Mindkét hely megtelt sebesültekkel. A legsúlyosabb eseteket egyenesen a városi kórházba küldték. Ugyancsak oda kerültek a hadikórházból azok, akiket operálni kellett. A kórház orvosai önfeláldozással és fáradtságot nem ismerő kitartással gyógykezelték a felszabadító háború sebesültjeit és betegeit.

1945. május 9-én megszűnt a háború. 1945. nyarán meg lehetett szüntetni a hadikórházat is, mert ekkorára a sebesültek és a háború betegei már meggyógyultak.

A háború utáni első években a kórház állandó káderhiánnyal küzdött. 1945-ben egy sebész, egy belgyógyász és egy segédorvos működött. Ez a káderhiány úgy az orvosokra, mint az egészségügyi segédszemélyzetre vonatkozott. Súlyosbitotta a helyzetet az orvos-változás is. Dr. Főrgeteg János, aki 1941. óta dolgozott a kórházban, magyar állampolgár létére nem hagyta el a munkahelyét 1944. őszén, hanem felelősségteljes sebészeti munkáját folytatta egészen 1945. szeptemberéig. Lelkiismeretes orvosi munkájáért több ízben dicséretben részesült. 1945. szeptember 22-én szűnt meg a szolgálata. Magyarországra távozott. Dr. Borđjoški Milivoj volt az első orvos, aki bevezette a zentai kórházban a modern sebészetet. Dr. Főrgeteg személyében méltó utódot kapott a sebészeti osztály. Különösen a hassebészeti eredmények tették emlékezetessé dr. Főrgeteg zentai működését. Értesülésünk szerint 1963. április 23-án 60 éves korában elhunyt. A szolnoki kórház sebészeti osztályának volt a főorvosa. Négy éves zentai működésének emlékét számos operált páciense őrzi.

Dr. Főrgeteg távozása után dr. Grünhut Maxim bajai orvos vette át ideiglenesen az osztály vezetését. Mü-

ködése mindössze hat hétig tartott (1945. IX. 23. - XI. 7 ig). Minthogy szakképesítését nem állott módjában igazolni, elhelyezték Zentáról.

1945. november 7-én a Vajdasági Egészségügyi Tanács dr. Davidović Nikola sebész-szakorvost, az újvidéki kórház alorvosát nevezte ki a sebészeti osztály vezető fő orvosává. 1948. decemberében az akkor még érvényben levő civilmobilizációs törvény alapján Kumanovára helyezték és többé nem tért vissza Zentára.

1946. január 12-től 1946. július 10-ig egy hathónapos ápolónői tanfolyamot tartottunk a kórházban kilenc bentlakó nő részére, akik a népfelzabardító háboruban részt vettek és a hadseregben leszerelték őket. A tanfolyamot a Tartományi Egészségügyi Osztály rendelte el. Előadók a kórház orvosai voltak. Mind a kilenc sikeresen levezgázott. A kiküldött bizottság a következő személyek részére állította ki az ápolói oklevelet: Marković Milica, Hric Julka, Dimić Nada, Perović Milka, Čalenić Ljubica, Nikolić Nada, Župan Katica, Stupar Savka, Pivić Nada.

A felszabadulás után helyre állt a status quo és a kórház ismét a város hatáskörébe került. Mint a város költségvetésébe felvett intézmény nem rendelkezett önálló pénzkezeléssel. A kórház adminisztrációja tulajdonképpen a város expoziturája volt. 1952. december 31-ig ez volt a kórház jogi helyzete. Ebben az időben még nem érvényesült a kollektív igazgatás. Az összes kórházi alkalmazottakat a Népbizottság nevezte ki.

A betegforgalom és következésképpen az ágykihasználás igen nagy volt. Érthető is, hiszen az a hatalmas 150.000 lelket számláló terület, mely egészségügyi szempontból Zentára volt utalva, jóval nagyobb - többszáz ágyas kórházat megtölthetett volna betegekkel. Három és fél évvel az új kórház megnyitása után már helyiség hiánnyal küzdött. Ebből is látható, hogy az elmúlt évtizedek mulasztása nem évült el, hanem mint akut hiányosság jelentkezik. Ebben az időben nem lehetett átfogóbb terveket készíteni, mert férőhelyhiányon kívül a kórház-felszerelés előtámentése és pótlása volt egyik legsürgősebb fel-

adat.

És mégis történt ezen a téren is némi előrehaladás. Az u.n. "B" pavilont, ahol csak 20 ágy fért el hozzá építéssel kibővítettük. Eredetileg a járványkórház fabarrakja volt és 1912-ben épült. A falak kívül-belül deszkából készültek és mészhabarcs-burkolata volt. Minthogy így nem felelt meg kórházi betegek gyógykezelésére az épület lebontásra került. Új téglafalakra helyezték a teljesen jó állapotban levő tetőt és az épületet keletről egy oldalszárnyal toldottuk meg. Tizenkét ágygal többet lehetett elhelyezni ebben a pavilonban. Ekkor, 1947-ben lett a kórház 132 ágyas.

Ugyanebben az évben modernizáltuk a járvány-osztályt. Két kórteremmel megtoldottuk északi irányban és a nagyobb szobákat válaszfalakkal kisebbekre osztottuk, hogy tökéletesebben keresztül vihessük a fertőző betegek izolálását.

Amint már említettük, a helyhiány mellett káder problémák is voltak. Az 1941-1945-ös években az orvosi segédszemélyzet munkáját apácák látták el. Négy szakképzett hosszú klinikai és kórházi gyakorlattal rendelkező nővér végezte ezt a munkát szakképzetlen ápolónők segítségével. A kifogástalan ápoláson kívül érdemük volt még, hogy a segéd-ápolónőket betanították. Így, amikor 1945. szeptember 23-án el kellett hagyniuk az országot, mert magyar állampolgárok voltak, már néhány jól betanított ápolónővel rendelkezünk.

A BETEGÁPOLÓI KÁDER MEGSZERVEZÉSE

Mindez azonban csak ideiglenes megoldása volt a kórházi betegápolásnak. Állandó, megbízható és szakképzett segédszemélyzetre, pontosabban szakképzett ápolókra volt szükség. A második világháborút megelőző időben az ápolóképzés aképpen történt, hogy szakképzetlen személyeket alkalmaztak ilyen munkahelyekre és a tisztán gyakorlati ismeretek elsajátítása után megkapták a betegápolói

cimet. Teljesen a kórházigazgatótól függött, hogy ezek az ápolók részesültek-e elméleti ismeretekben, vagy sem. A Vajdasági Egészségügyi Tanács tette meg ezen a téren az első lépést. Elrendelték, hogy mandazok az ápolók és ápolónők, akik szakképesítéssel nem rendelkeztek (nem is rendelkezhettek) hivatalosan is szakképesítést nyerhetnek, ha levizsgáznak az erre a célra előírt tantárgyakból. A vizsgát megelőzően kórházunk orvosai rendszeres oktatásban részesítették több mint fél éven át a jelölteket. Az egész ápolói személyzet, kivétel nélkül levizsgázott egy bizottság előtt, melyet a Tartományi Egészségügyi Osztály nevezett ki. Ez a vizsga Kikindán volt 1948. évben. Egészségügyi hatóságaink ezen üdvös intézkedésével csak még az első lépések történtek meg. Hamarosan kiderült, hogy az ápolók (főleg nők) meglehetősen sűrűn változtatják, vagy elhagyják munkahelyüket. A legképzettebb és legszorgalmasabb ápolónő is otthagyja fontos posztját, ha pl. más városba megy férjhez, vagy ha szülés, vagy egyéb családi esemény miatt kell eltávoznia, vagy férjét más városba munkahelyére követi. Ez a létszámban igen érzékeny fluktuációt idézett elő. Mindez szükségessé tette, hogy az utánpótlásról fokozott mértékben gondoskodjanak. Az akkori Járási Egészségügyi Tanáccsal karöltve kérelmeztük az egyéves ápolói iskola megnyitását. Az engedélyt megkaptuk. Az iskola fenntartója a járás volt; később pedig amikor a járás megszűnt, a városi Népbizottság. Az előadókat az iskola fenntartója fizette. A gyakorlati oktatást a kórház orvosai kara és segédszemélyzete végezte teljesen ingyenesen. Őt éven át volt ilyen ápoló-iskola. Az eredményeket az alábbi statisztika demonstrálja.

Az egyéves ápolói-iskola összefoglaló kimutatása:

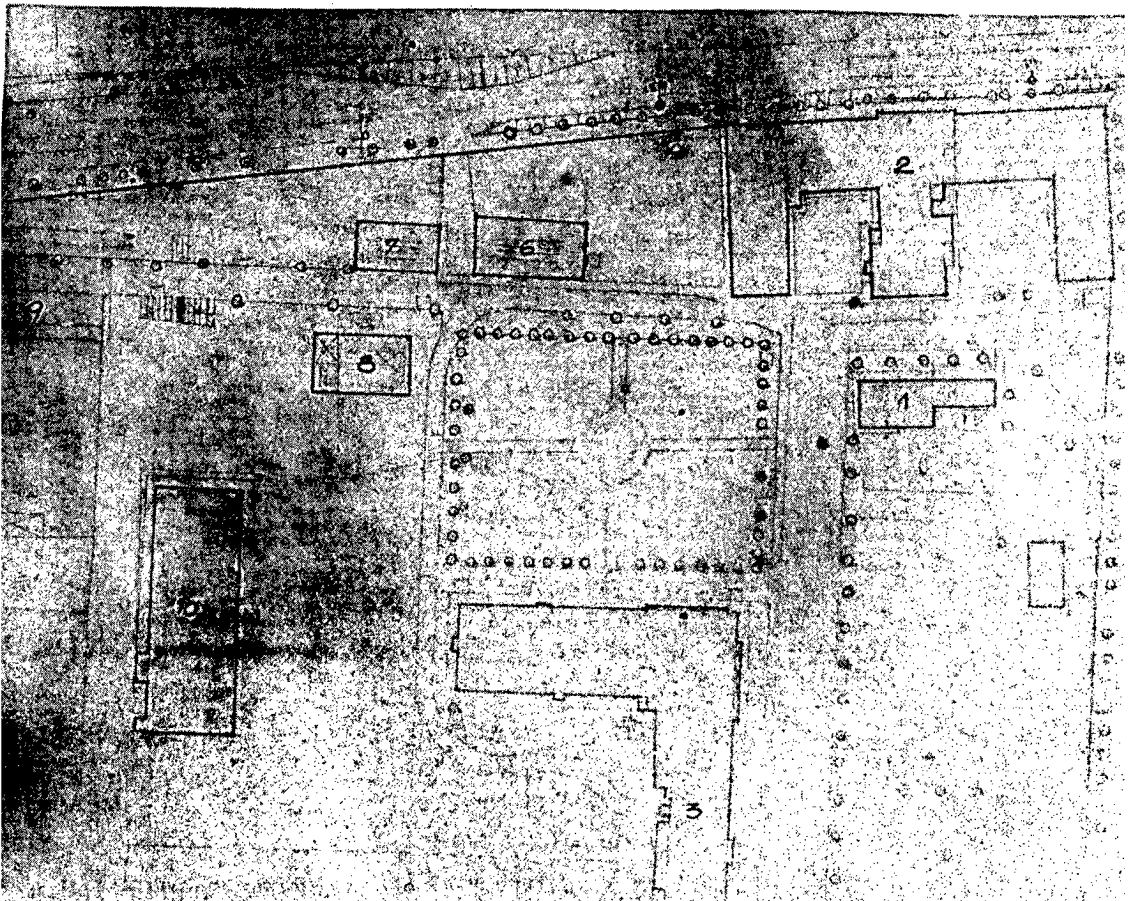
É v	Tanulók száma	L e v i z s g á z o t t		
		férfi	nő	összesen
1955-56	37	1	31	32
1957-58	38	7	25	32
1958-59	35	7	28	35
1959-60	35	4	31	35
1960-61	35	3	32	35

Öt év alatt összesen 169 személy kapott diplomát. Ez a szám azt jelenti, hogy a zentai kórház jó pár évre biztosította ápoló személyzetét. Eppen ezért az iskola beszüntette működését. A legújabb rendelkezések két évre emelték fel a tanulmányi időt.

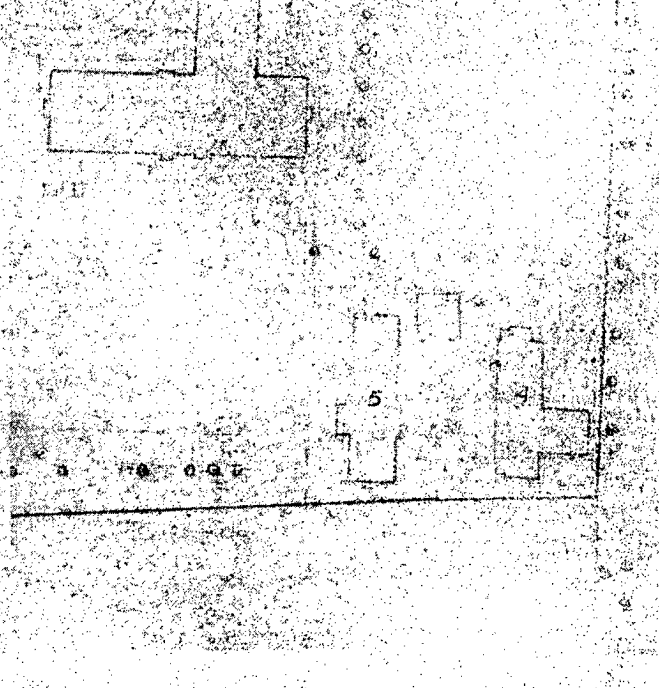
Sokat vitatott kérdés volt, hogy vajon a férfi ápolók alkalmazhatók-e női kórtermekben. (Itt nem nőgyógyászati betegekről van szó, mert ott kizárólag női ápolók illetve bábák alkalmazhatók). Szó van ugyanis belosztályról, sebészeti osztályokról stb. Megfigyelésünk és tapasztalatunk szerint soha panasz nem futott be nők részéről a férfi-ápolók miatt. Véleményünk szerint nemcsak, hogy lehet férfit alkalmazni női kórtermekben, hanem szükséges is, mert a súlyos nehéz betegek, kövérek és szélütöttek emelgetése és ápolása férfi-erőt kíván. Természetes, hogy férfi-ápolónak női-ápolóval együttesen kell ezt a nehéz és fáradságos munkát elvégezni. Az ápolóiskolát végzettek 13% volt férfi, de lehetett volna akár 30-40% is. A 169 végzett ápolóból ma is nyolcvanan dolgoznak a kórházban. A többiek szétszéledtek, a környék egészségházaiban dolgoznak. A jövő szükségletét a távlati program szabja meg. Lehetséges, hogy a jövőben az ápolói munkát teljes egészében a középfokú végzettségű egészségügyi személyzet veszi át. Ezeknek a kiképzésére egészségügyi hatóságaink igen nagy gondot fordítanak és számuk örvendetesen szaporodik.

A kórház építése 1958-ban befejeződött, de nem fejeződött be maga a fejlesztési program, melynek egyik igen fontos feladata a szakképzett káder nevelése. Ebben az évben mindössze nyolc olyan egészségügyi alkalmazottja volt a kórháznak, aki középfokú képesítéssel rendelkezett. Az akkori távlati terv azonban már 120 ilyen szakembert iránymutatott elő. A kevésszámú orvosi középiskolák szaporításával lehetett csak a problémát megoldani. A zentai kórház is kérelmezte az orvosi középiskola engedélyezését, mert ahhoz Zentának, valamint a zentai kórháznak minden feltétele adva volt. Az engedélyt Zenta megkapta és az akkori járás lett az iskola fenntartója. Ez 1959. augusztusában történt és már szeptember 16-án az orvosi középisko

A MAI KORHÁZ TERVRAJZA

1. Felvételi osztály
2. Orr-fül-gége, szem és gyermekosztály; konyha
3. Orvosi osztály, belgyógyászati osztály, sebészet.
4. TBG-osztály
5. Fertőző osztály
6. Fűkamra, hullaház.
7. Mosoda.
8. Szénraktár.
9. Gazdasági épület.
10. készülő épület a nőgyógyászati és a rehabilitációs osztály számára.

la megkezdte működését. A gyakorlati oktatás a kórházban történt az előadók pedig a kórház orvosai voltak. Abban az időben ezek a középiskolák három évesek voltak és hat gimnáziumi osztály elvégzése után lehetett beiratkozni. A következő, 1960/61-es iskolaévben már a többi közép fokú iskola mintájára négy éves lett és a nyolcosztályos iskola elvégzése volt a beiratkozás feltétele. Az iskola fennállása óta több, mint száz tanulónak adott diplomát. Ezeknek körülbelül fele a zentai kórházban helyezkedett el. A többiek az egészségházban találtak igen szíves fogadtatásra. Az érdeklődés olyan nagyfokú eziránt az iskola iránt, hogy például 1965-ben kétszázan jelentkeztek arra a harminckét helyre, amely a pályázatban ki volt írva.

A kórháznak minden igyekezete az, hogy ez az iskola fennmaradjon. Bár anyagi támogatást nem áll módjában nyújtani, az elméleti oktatásban és a gyakorlati tanításban annál inkább kiveszik a részüket nemcsak az orvosok, hanem az egész egészségügyi kollektíva. Az eddigi tapasztalatok azt bizonyítják, hogy az iskola végzett hallgatói biztosan el tudnak helyezkedni Zentán és a közeli járások területén. A távlati terv szerint 1970-ig harminc új munkahelyet teremt a kórház azok számára, akik az orvosi középiskolát elvégzik. A gyakorlatban még nem kristályosodott ki a leghelyesebb arány az orvosok és a közép fokú, valamint az alsó fokú egészségügyi káder viszonyában. A zentai kórházban az az irányzat, hogy az alsó fokú káderképzést végleg megszüntetik a közép fokú káder fejlesztése javára. Akkorára, amikor a mostani betegápolói káder kiöregszik és nyugdíjba vonul, helyüket már csak közép fokú képzettséggel rendelkezők vehetik át. Ez a folyamat már öt év múlva elkezdődik és tíz-tizenöt év alatt befejeződik. A kórháznak jelenleg káder problémája nincs és ezt az ápoló iskolának és a közép fokú orvosi iskolának köszönhetjük.

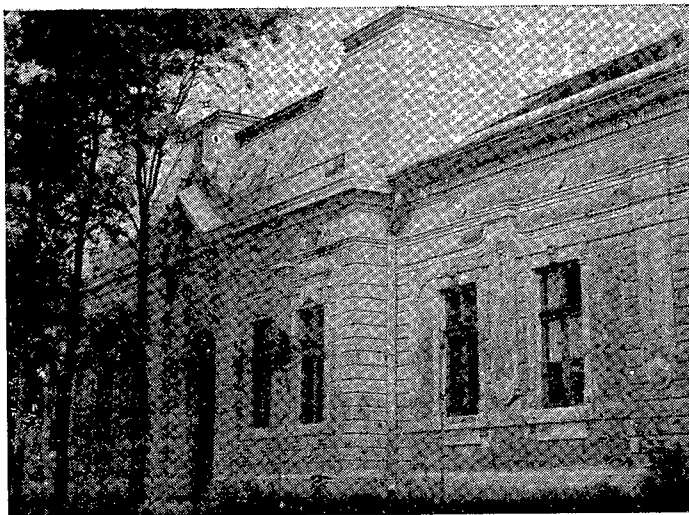
AZ ÚJ BLOCK-PAVILON ÉPÍTÉSÉNEK TÖRTÉNETE

Az ország újjáépítésével kapcsolatban városunk

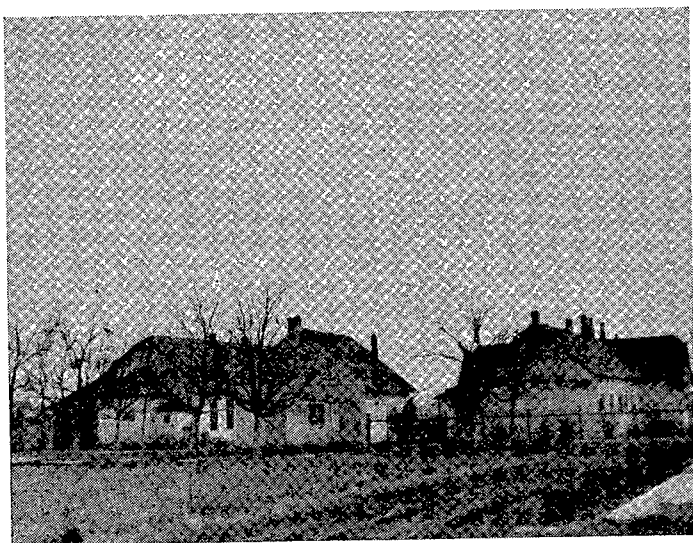
ban is megindult az industrializáció. Mind több és több lett a munkásbiztosító tagjainak száma és következképpen mindig többen és többen vették igénybe a kórházat, valamint a kórház szakorvosi szolgálatát. Állandóan 100%-os volt az ágykihasználási mutató, sőt egyes osztályokon (nőgyógyászat) ennél is több. Ez azt jelentette, hogy nemcsak állandóan foglaltak voltak az ágyak január 1-től december 31-ig, hanem még túl zsúfoltak is, mert nagyon sokszor kettésével szorongtak egy ágyon. A kórház problémájának megoldásával a járás vezetősége foglalkozott érdemlegesen. Elhatározták a kórház kibővítését, illetve új kórház építését. Elkészültek a tervek. Egy modern block-pavilon építését fogadta el az erre a célra a járás által kijelölt bizottság. Elnöke volt maga a járás elnöke ennek a bizottságnak, míg tagjai szakemberek: orvosok és mérnökök. Az új pavilon befogadóképessége 180-200 ágy. Az építkezések 1954-ben kezdődtek meg.

Négy évig tartott ez az építkezés, 1954-től 1959 ig. Mindez azért, mert hiányzottak az anyagiak. Volt egy időszak, amikor több mint egy évig teljesen szünetelt a munka, pénzhiány miatt. A legtöbb pénzálldozatot a zentai járás hozta. Az építkezések befejezéséhez hozzájárult Vajdaság Önkormányzati Tartomány és a Betegsegélyző Központja. Annak ellenére, hogy pénzügyileg nem volt jól előkészítve az építkezés, a betegek és az egészségügyi dolgozók legnagyobb öröme az új kórházi block pavilon 1958. őszén elkészült és a alkotmány napján ünnepélyesen megnyitották. (Block-pavilonról azért beszélünk, mert három nagy osztály: belgyógyászat, sebészet, szülészet és nőgyógyászat, továbbá laboratorikumok, röntgen-osztály, gyógyszerár stb. nyert elhelyezést ebben az épületben.)

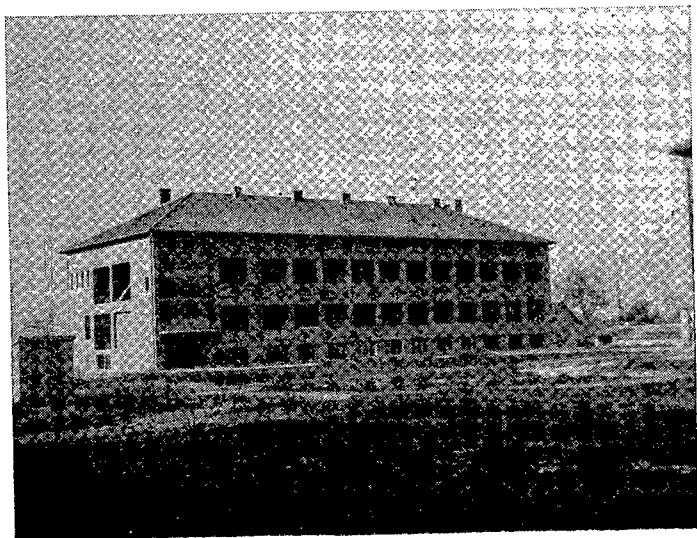
Annak ellenére, hogy az építkezés pénzügyi okokból elhúzódott, szakemberek véleménye szerint igen jól sikerült és feltünően olcsónak bizonyult. Különösen imponáns az előcsarnok, valamint a folyosók márványburkolata. Az épület kétszintes. A lépcsőfeljáratok két pihenő beik-

Az epreskerti épület

A »B« és »C« tömb

Az épülő
gynekologiai osztály

ORVOSOK, AKIK A KÓRHÁZBAN MŰKÖDTEK

KÚTHY JÓZSEF
seborvos

Dr HAVEL JÓZSEF

Dr KALLIVODA KÁLMÁN

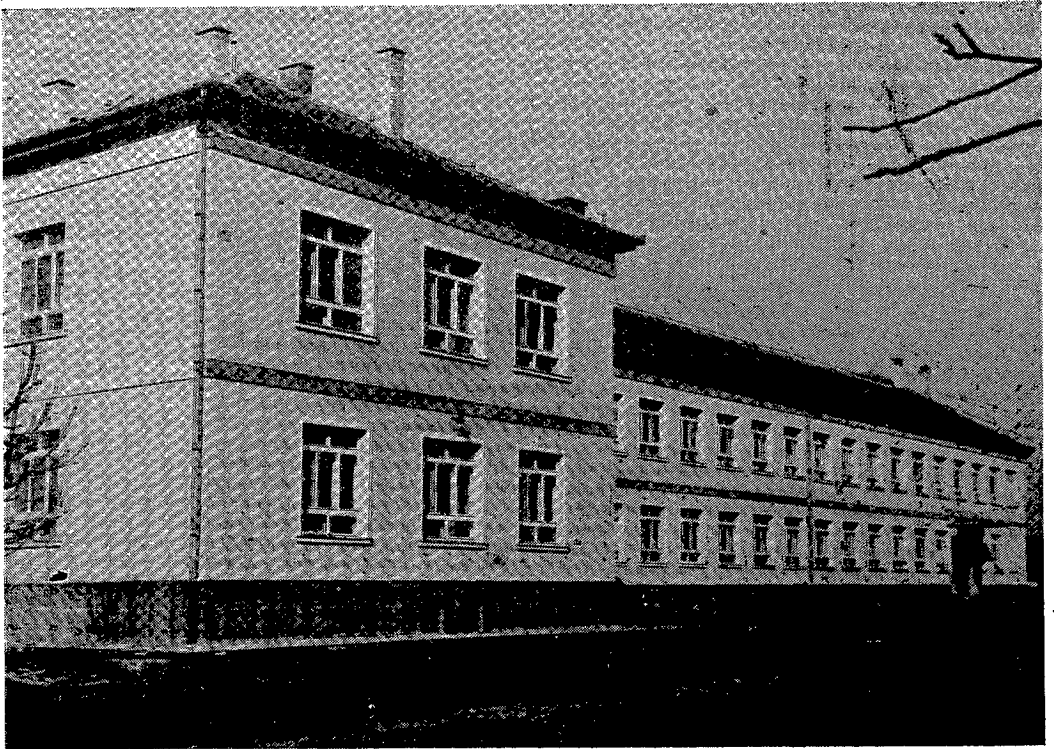
Dr VAJDA LAJOS

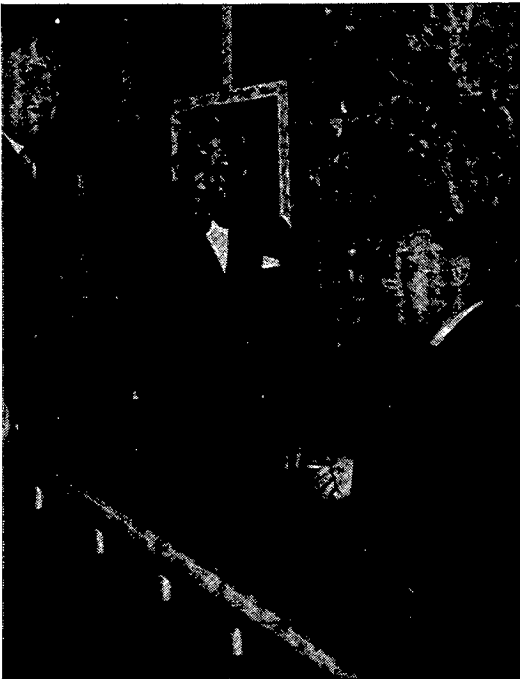
Dr FÖRGETEG JÁNOS

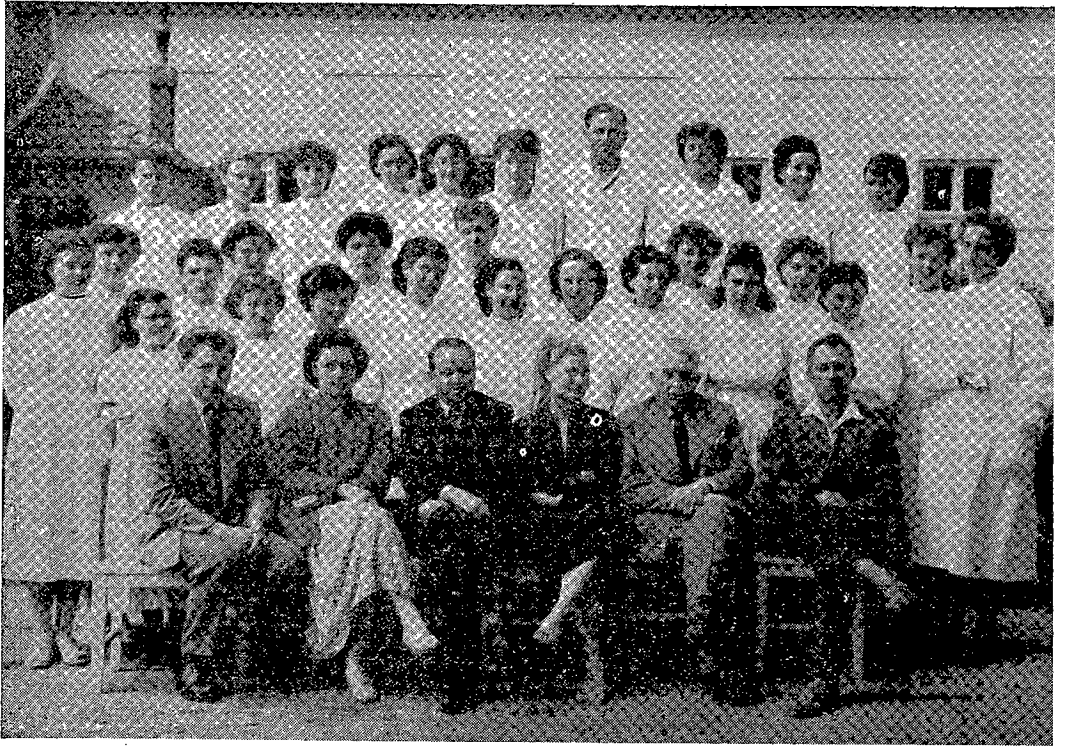
Dr SZEGEDI MIHÁLY

Az új kórház-épület

Az új épület megnyitásáról

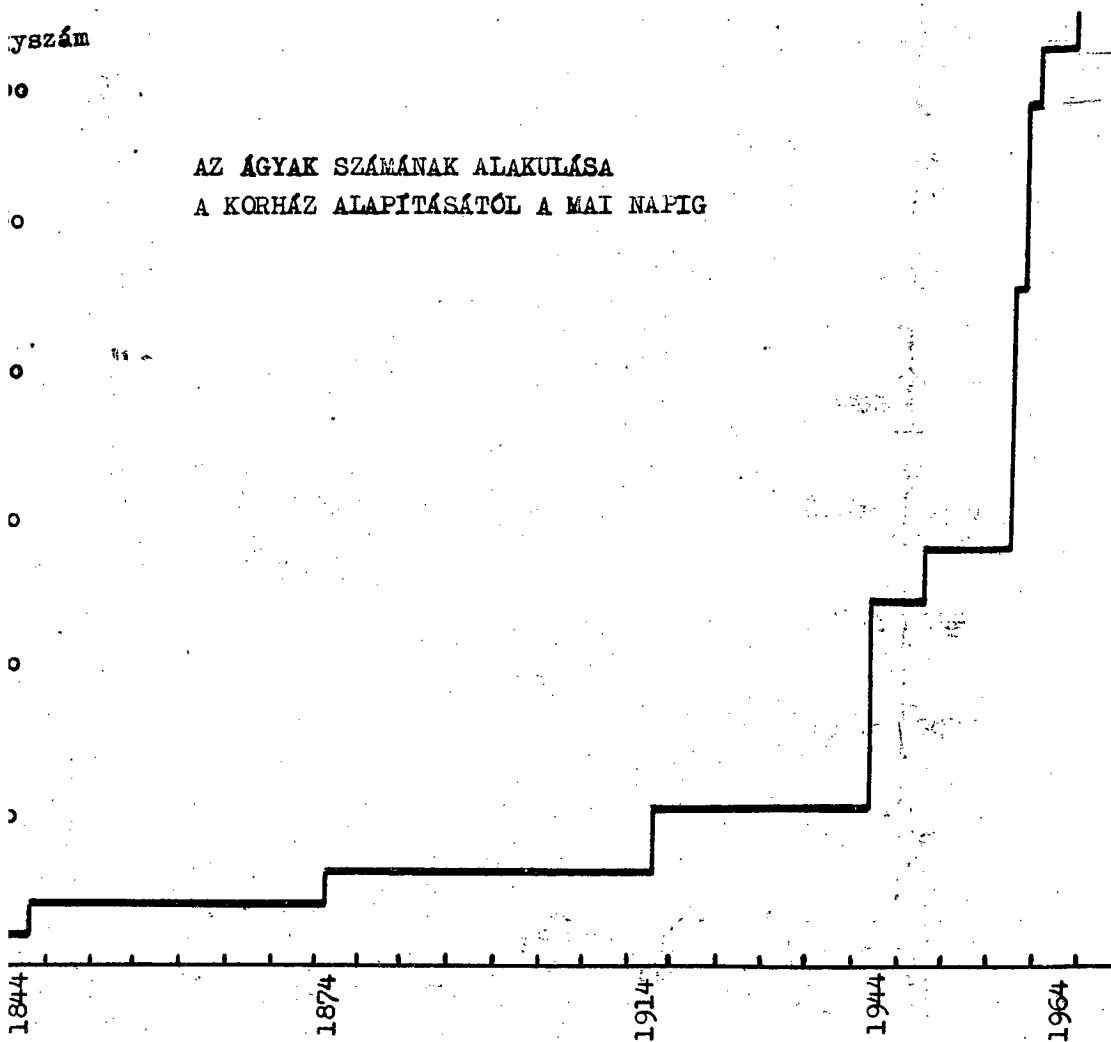
Az első ápolóképző tanfolyam hallgatói és előadói.

tatásával olyan kényelmesek, hogy a felvonók beépítése teljesen feleslegesnek bizonyult. Az új épület tervezésénél a modern kórházépítési technika minden vonalon érvényesült. A mellékhelyiségek (folyosók, raktárak, teakonyhák, tálalók, szanitáris berendezések) területe meghaladja a kórtermek összterületét. A világos, három méter széles folyosók, társalgó-helyiségek, a betegben a teljes otthonosság érzését keltik. A léghőméterek száma, valamint az egy személyre eső terület teljesen megfelel a nyugateurópai normáknak. Modern melegvizfűtés, hydroforral 90 m mélységű viz látja el a kórházat.

yszám

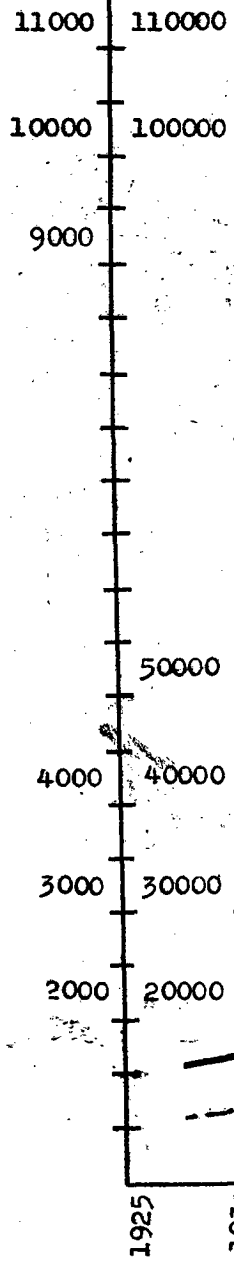
AZ ÁGYAK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA
A KORHÁZ ALAPÍTÁSÁTÓL A MAI NAPIG

Betegek száma

Ápolási napok

AZ ÁPOLÁSI NAPOK
ÉS
A GYÓGYKEZELT BETEGEK
SZÁMA AZ UTOLSÓ 40 ÉVBEN

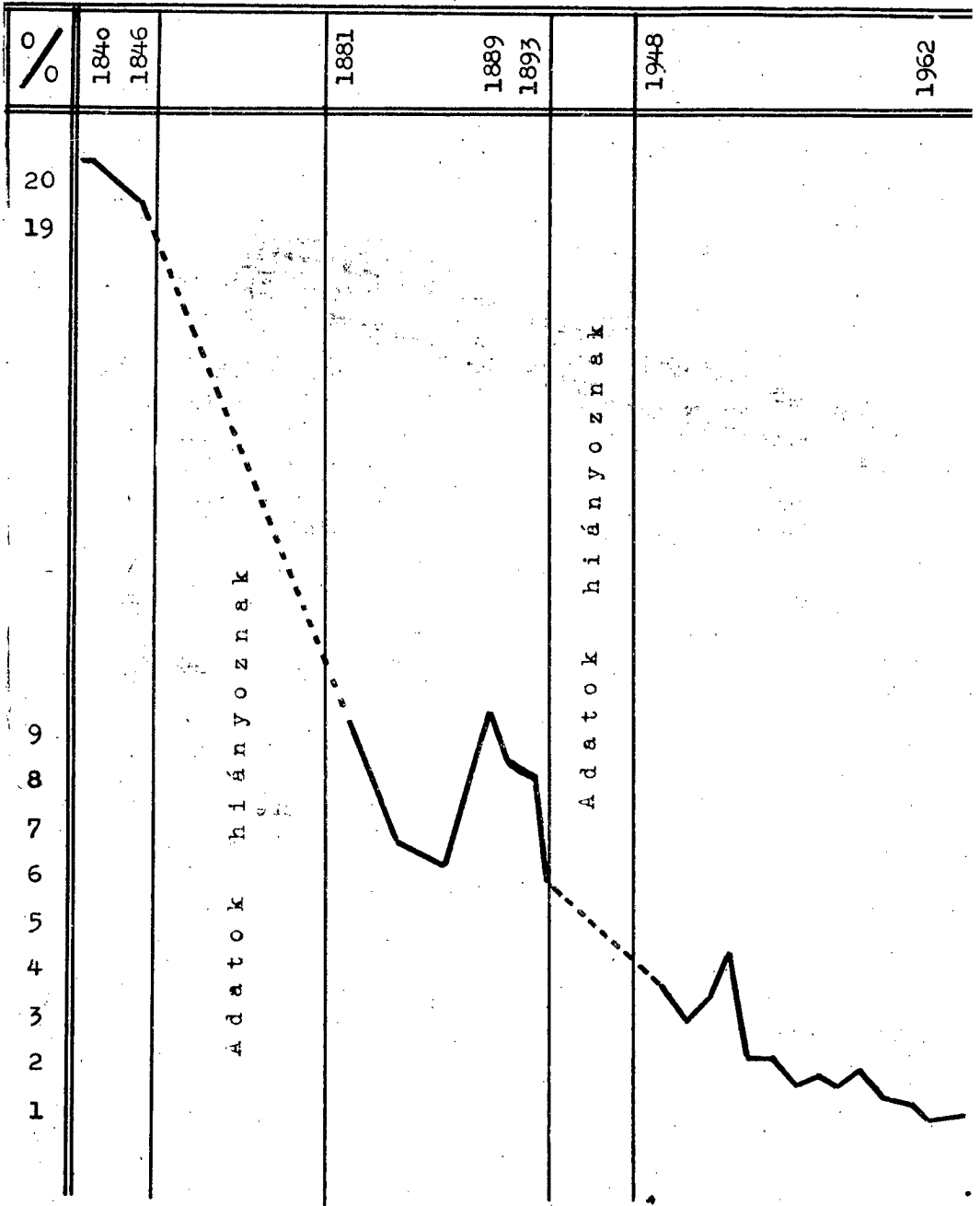

A KÓRHÁZ FEJLŐDÉSE A STATISZTIKÁK TÜKRÉBEN

Az első grafikon kórházunk fejlődését ékesszólóan tünteti fel. Ezen az egyszerű tabellán 130 év küzdelme van feljegyezve egyetlen grafikon képében. Nem olvasható ki ebből a szerény rajzból az a 70 évig tartó küzdelem, amely már akkor kezdődött, amikor a kórház a Pivar-telekről az Ovoda-utcába költözött. 1942-ben mutatkozik az első meredek törés a görbén, mert ebben az évben kezdtek ki alakulni az új, nagy kórházunk körvonalai. Ekkor vettük birtokunkba végleg az elődeink által "Épreskert"-nek nevezett területet. Ekkor indult el Zentán a kórházkérdés végleges megoldása.

A második grafikon a kórház történetének utolsó 40 évét tünteti fel 1925-től 1965-ig. Az 1834-től 1925-ig terjedő időben, tehát 90 év alatt az ápolási napok száma 4000 - 14000 körül mozgott. A beteg-létszám átlag 500-600 volt évente. Az új kórházat 1958. novemberében nyitottuk meg, de akkor még nem dolgozott teljes kapacitással, mivel a felszerelési tárgyakat késedelmesen szállították le. A gyermekosztály adaptálása is csak egy év múlva készült el. Eppen ezért, teljes kapacitással csak az 1960-as évben dolgozhatott a kórház. A gyógykezelt betegek száma és az ápolási napok száma teljesen párhuzamosan halad. Minthogy az egy betegre eső ápolási napok száma nem haladta meg a tizenkettőt, sőt legtöbbször ez alatt maradt, az említett paralelizmus csak akkor jöhetett létre, ha az ágykihasználás mindig a maximális volt. Sorsdöntő évek: 1942, 1958, 1959. és 1960.

A szövegben közölt táblázat a kórházi alkalmazottak számának gyarapodását tünteti fel 1834-től napjainkig. Dr. Burány Béla hivatalos jelentésében a következőket ír-

100 ÉV HALÁLOZÁSI GORBÉJE

ja a kórház személyzetével kapcsolatban (az egészségügyi központ statisztikai feldolgozásában): "Az egészségügyi személyzet az ágyak számának figyelembevételével a zentai kórházban mindig a vajdasági átlagon felül volt megterhelve. Ehhez, mint munkatöbblet adódott az állandóan magas ágykihasználási mutató".

E v e k	Orvosok	Orvossegédek	Ápolók	Admi-nisztr. és techn.	Összes alkalmaz.
1834-1872	2	-	2	1	5
1872-1914	2	-	3	3	8
1914-1942	2	-	5	5	12
1942-1948	2	-	16	12	30
1948	3	4	10	23	40
1949	3	-	19	23	45
1950	3	-	20	22	45
1951	3	1	19	21	44
1952	3	1	19	24	47
1953	3	3	16	45	47
1954	5	3	16	30	54
1955	5	3	16	30	54
1956	6	3	18	30	57
1957	12	4	22	30	68
1958	16	9	35	56	116
1959	16	7	56	88	167
1960	17	12	77	84	190
1961	17	12	85	89	203
1962	26	31	83	95	235
1963	25	27	81	94	227
1964	25	41	73	114	253

Különösen terhes és kritikus volt a helyzet az 1944-től 1954-ig terjedő időben, amikor is egy orvosra átlag 44 beteg gyógykezelése nehezedett. Ezek mind súlyos fekvő betegek voltak. Ezenkívül az ügyeletes szolgálat másod- és harmadnaponként rendkívül kimerítő volt. A megkönnyebbülés csak 1955-ben következett be az orvosok számának emelkedésével. Hiány volt az orvos-segédekben is. Az ő számukat az ápolók némileg pótolni tudták (tapasztalt idős ápolók).

A harmadik grafikon a kórházban kezelt betegek halálozási görbéjét mutatja be. Az adatok hiányossága mellett határozottan érzékelhető a görbének leeső tendenciája. A múlt századbéli 20%-os halálozási százalék annak volt a következménye, hogy úgyszólván az összes hozzátartozók nélküli személyek életük végén a kórházban "sinylődtek" és ott várták be a halált. A kórház tehát nemcsak gyógyító intézmény volt, hanem azilum is egyúttal. A nyolcvanas évek statisztikája már sokkal realisabb, de még mindig magas. Az elmúlt évtized nagyjelentőségű felfedezései a kauzális therápia kidolgozása végre szemmel láthatóan hatott a grafikonra, olyannyira, hogy az utolsó években a halálozási százalék az egy alá süllyedt.

AZ EGYES KÓRHÁZI OSZTÁLYOK RÖVID ÁTTEKINTÉSE

Ezideig általánosságban foglalkoztunk a kórházfejlődés egyes szakaszaival. A második világháborút követő 20 év történetét tettük vizsgálatunk tárgyává. Nem lenne teljes a kép, ha nem térnénk ki az egyes kórházi osztályok ismertetésére. A mi történelmi összeállításunknak nem az a célja, hogy a kórház strukturáját részletesen ismertesse. Ezt elvégezte dr. Burány Béla, amikor analizálta és kiadta az Egészségügyi Központ megbízásából az erre vonatkozó részletes jelentését. (Rad senčanske bolnice 1948-1961). Ennek a munkának a célja az, hogy azt az utat leírja, amelyen eljutottunk a modern kórházig.

1834-től 1941-ig a kórház osztatlan u.n. vegyes

kórház volt. Volt ugyan sebész-szakorvosa, mítője, de ma-guk a betegek elkülönítve nem voltak. Egyedül az operált betegek kaptak pár napos külön elhelyezést a műtét után. 1942. január 1-én különítjük el az egyes osztályokat az a daptált Epreskerti épületben. Négy osztálya volt akkor a kórháznak: belgyógyászat, sebészet, szülészet és fertőző osztály. Tüdőosztály hiányában a fertőző-osztályon két ki sebb szobát különítettünk el a tüdőbetegek számára. Bi-zony ez nem volt ideális megoldás, de a szükség parancsol-ta.

A belgyógyászati osztályt szakorvos vezette, aki egyúttal a kórház igazgatója is volt. Volt egy másodorvo-sa még az osztálynak, aki a kórházban lakott. Ebben az i-dőben a röntgen-kabinet a belgyógyászathoz tartozott. U-gyancsak a belgyógyászathoz tartozott a laboratórium is, egy szakképzetlen laboránssal. A túlterheltség ellenére komoly munka folyt ezen az osztályon. A zentai kórház bel osztálya már 1942-ben beszerezte az elektrokardiografot és komplett röntgen-laboratóriumi felszerelést. Ezen az osztályon eddig négyen nyertek szakorvosi képesítést. Az osztályvezető főorvos hatáskörébe tartozott a belgyógyá-szati szakorvosi rendelés, mely 1958-tól 1965-ig a kórház ban működött. A járó betegek vizsgálatát és kezelését 1960-ig dr. Loykó Erzsébet belgyógyász-szakorvos végezte a rendes munkaidejében. Nyugdíjba vonulása után ez a munka a délutáni órákra esett és az osztályon dolgozó szakorvo-sok látták el tiszteledij fejében. Az osztályos főorvos dr. Vigh Ágoston nyugdíjba vonulása után 1962. november elsején dr. Jakovljević Milán lett az osztály vezetője, a ki már 1957. óta ezen az osztályon dolgozott. A főorvoson kívül még négy belgyógyász-szakorvos dolgozik: dr. Ádám E de, dr. Tantos Gyula, dr. Márton Béla, dr. Vigh- Verebes Jerne. Az osztály nyolcvan ágyas, felszerelése kifogástal-an és modern.

Sebészeti osztály. 1942. óta működik, mint önál-ló osztály. Dr. Borđjoški Milivojriól, mint városunk úttö-rő sebészéről már megemlékeztünk. Utána dr. Förgeteg Já-nos négy évig vezette az osztályt. Utódai voltak: dr. Da-

vidović Nikola (1945-1949.), dr. Vujić Milan (1949-1956.), dr. Letić Stojan (1956-1959.), továbbá dr. Kopasz Pal, aki 1959. óta vezeti az osztályt. Ezen az osztályon szerezte szakorvosi képesítését dr. Vajdić Jovan. 1960-ban egy ideig a főorvosi teendőket is ellátta. Jelenleg (1965 november) a főorvoson kívül még két sebész-szakorvos, dr. Bognár Imre, dr. Ujházi Gyula és két harmadéves szakorvos jelölt (specijalizant) dr. Verebes Ernő és dr. Zeković Pavle dolgoznak az osztályon. A legújabb szisztematizáció öt specialista munkahelyet ír elő az orvosok részére. Az osztály felszerelése modern. Szerényebb rehabilitációs felszereléssel is rendelkezik, mely a bejáró betegek rendelkezésére áll. Az ágyak száma 80.

Gyermekosztály. 1959-ben kezdte meg működését. A volt szegényház épületének adaptálásával jött létre, dr. Topolovački Ksenia gyermek-szakorvos tervei szerint. Ezen az osztályon nyert szakképesítést dr. Korponai Erzsébet, aki a főorvosnő dr. Topolovački távozása után 1961/1962-ben egy évig vezette az osztályt. Dr. Habram-Kosicki Eleonora ugyanezen az osztályon szerezte meg szakképesítését 1965-ben. Az osztályon dolgozik még dr. Szokola János, aki 1965. novemberében fejezte be szakorvosi tanulmányait Beogradban. Az osztályvezető főorvos dr. Dévay Lajos 1962. november 1. óta. Az osztály 45 ágyas.

Szülészeti és nőgyógyászati osztály. Ha visszanezünk a múltba, meg kell állapítanunk, hogy a kórház alapításától kezdve mindig befogadta a szülő nőket. Nem állnak rendelkezésünkre pontos adatok, de a gyér statisztikában alig-alig találunk szülést. Az intézeti szülés a múlt században csak a nagy városokban volt lehetséges, vidéken és kis városokban az anyák saját otthonukban szültek. A századforduló utáni időkben mind sűrűbben találkozunk a kórházakban gyermekágyasokkal. Abban az időben szülész-szakorvos nem volt a városban. A nehéz szülészeti problémákat konzervatív igyekeztek megoldani. Császármetszés csak 1942. után van feljegyezve. Volt a kórháznak régebben is szülész-nőgyógyász szakorvosa dr. Kiss Oszkár, 1945-ben három hónapig és dr. Davidović Drenka 1946-tól 1949 -

ig. Ezek az orvosok csak rövid ideig dolgoztak itt még pedig a sebészeti osztály keretében, mert akkor még ginekologiai osztály nem volt. Nőgyógyász hiányában mindig a sebéss látta el ezeket a teendőket. A nőgyógyászati és szülészeti osztály a valóságban 1958. novemberében nyitotta meg kapuját, 44 férőhellyel. Az első osztályvezető főorvos dr. Teodorović Simo volt, aki igen nagy ambícióval rendezte be és szervezte meg ezt az osztályt. Rövidesen a nőgyógyászat lett a kórház legzsúfoltabb osztálya, úgy hogy pár év leforgása után 1962-ben új pavilont kellett építeni külön erre a célra. Sajnos az épület mind a mai napig sincs befejezve. Ezen az osztályon képezte magát nőgyógyász-szakorvossá dr. Morvai Antal, Dr. Teodorović Simo 1958. július 1-től 1963. február 28-ig működött ezen az osztályon. Családi okok miatt elköltözött Zentáról. Utódja dr. Šaparenko Petar lett, aki jelenleg is vezeti az osztályt. Az ágyak száma 44.

Tüdőosztály. A kórháznak régebben tüdőosztálya nem volt. 1942-ben, amikor négy osztályra tagozódott a kórház, szó sem lehetett külön tüdőosztályról, mert arra hely nem volt. Amint már említettük, szükségmegoldáshoz folyamodtak: a fertőző-osztályon két - egyenként öt ágyas szobát rezerváltak a tüdőbetegek részére. 1958-ban nyílt meg a tüdőosztály 35 ágygal az u.n. "B" pavilonban. A zentai Tüdőgondozó akkori vezetője dr. Nagy Vladimír fiziológus állásáról lemondott és átvette a kórházi osztály vezetését. Eleinte sok nehézséggel küzdött, mert ennek a pavilonnak nem voltak megfelelő mellékhelyiségei (társalgóterem, ebédlő stb.). 1963-1964-ben hozzáépítéssel javítottak a helyzeten. Az osztály állandóan telve van betegekkel. Kívánatos volna egy új, jóval nagyobb befogadóképességű pavilon építése.

Fertőző-osztály. A kórháznak egyik legrégebbi osztálya. Ennek a kis épületnek a keletkezési idejét megállapítani nem sikerült. Valószínűleg a nyolcvanas években a cholera járványok idején építették. Három kisebb betegszobából, egy ápolói szobából és egy hullakamrából állott. Ez a magányos kis épület az Epreskert déli részén volt, kö

zel a régi Adai országúthoz. Ezt nevezték "járványkórháznak". Az 1912-ben épült húsz ágyas fabarakk volt az u.n. "új járványkórház". Ez a kis épület többszörös átalakításon ment át. Tudjuk, hogy a fertőző osztályokon sok kis 1-2 ágyas szobára van szükség, az izoláció minál tökéletesebb keresztül-vitele céljából. Az átalakítások végeredménye: egy izlésesen kialakult s a higiénia követelményeinek teljesen megfelelő osztály. 1942-től 1960-ig a belosztályhoz tartozott. 1950-ben dr. Szegedi Mihályt nevezik ki fő orvossá. Tíz évig dolgozott (1950-1960) ezen az osztályon. Lelkiismeretes munkáját a nagy precizitással vezetett kórtörténetek és grafikonok tükrözik. Nem volt irásos szakképesítése a fertőző betegségek gyógykezeléséből, azonban a több évtizedes terepszolgálat kitűnő iskolának bizonyult. 57 éves korában kapta ezt a megbízatást. Fiatalos munkakedve még nyugdíjba vonulásakor is úgyszólván változatlan volt. 1960-ban átadta helyét dr. Verner Jánosnak, a kinek a lelkiismeretessége és orvosi karakterisztikuma teljesen megegyezett dr. Szegediével. Dr. Verner csak négy évvel volt fiatalabb, mint mikor elődje átvette az osztályt: 53 éves volt. Őt is a hosszú évek terepi tapasztalatai képesítették az osztályvezetői funkcióra. Az osztály 30 ágyas.

Orr-fül-gége-osztály. 1958-ban nyílt meg 24 ágyal. Az osztályvezető főorvos dr. Kosicki Ferenc szakorvos, aki az osztály organizációját végezte és elindította működését. Felszerelése modern, személyzete kielégítő. Az osztályon dolgozik még dr. Berta Mihály szakorvos-jelölt. A szisztematizáció szerint ugyanis két szakorvos működhet az osztályon. Az ágyak száma 26.

Transzfúziós szolgálat. 1957. óta működik. Az új block-pavilonban kapott helyet a földszinten. A sebészeti osztály egyik szakorvosa a vezetője. Rajta kívül még két középfokú orvosi végzettséggel rendelkező, féléves tanfolyamot végzett nővér dolgozik. A véradományozást a kórház egészségügyi személyzete jól megszervezte. A beteg családtagjai, rokonsága, barátai, vállalati munkatársai minden esetben rendelkezésre állanak, úgy hogy ezen a téren na-

gyobb nehézségek nincsenek. Ennek a szolgálatnak a bevezetése előtt a szabadkai véradó-állomástól szereztük be a vért. Minden egyes esetben külön küldönc utazott el vonaton a vérért. Igen fáradságos és költséges volt. A hematologiai és serologiai vizsgálatokra igen nagy gondot fordítanak a szolgálat alkalmazottai.

Laboratorium. Ahogy a tudományos, laboratoriumi vizsgálatok mind nagyobb és nagyobb jelentőségre tettek szert, nemcsak a klinikákon és a kórházakban, hanem már a falusi rendelőkben is ugyanolyan tempóban indult meg a káderképzés. 1958. előtt a laboratórium a belosztály keretében működött; szakképzetlen személyzettel végezte maga az orvos a legszükségesebb vizsgálatokat. Az új kórház üzembe-helyezése után a laboratórium egyik legfontosabb munkahelyévé vált a kórháznak. Okleveles vegyész-mérnököt alkalmaztak, ing. Papp Zlaticát, aki már többéves klinikai gyakorlattal rendelkezett. Ő rendezte be a laboratóriumot és beszerezte annak modern felszerelését. A kórház vezetősége pedig a legszebb helyet biztosította a laboratóriumnak az új block-pavilonban (a régi típusu kórházakban rendszerint a szuterénben nyert elhelyezést). Középfokú vegyészeti iskolák tanulóit, továbbá a farmakológiai fakultáson a biochemia hallgatóit stipendizálták. Ennek köszönhető, hogy a laboratóriumnak 3 magas szakképesítésű és 7 középfokú képesítéssel rendelkező kádere van.

Chemiai, biochemiai, haematologiai és serologiai vizsgálatokat végez a laboratórium. Hiányzik még a baktériológia. Megfelelő szakember hiányában ezt a problémát is káder-képzéssel kell elkezdni, illetve megoldani.

Kórházi gyógyszerertár. A kórház östörténetében elég sok adatot találunk a gyógyszerellátást illetően. 1818-ban létesült az első patika városunkban. A kórházi orvos (akkoriban 1 orvos is el tudta létni a betegeket) felírta a receptet és a gyógyszerertár kiszolgáltatta. Időszakonként számol el a város a gyógyszerésszel. Később, amikor két illetve három gyógyszerertár volt, megindult a versengés a gyógyszerészek között, mert mindenki igyekezett magának biztosítani a gyógyszer szállítást. Még jobban kiéleződött

a helyzet amikor negy-hat-gyógyszertár lett a városban. Ez a helyzet 1942-ben megváltozott. Ugyanis ekkorára már a gyógyszer-specialitások annyira megszorodtak, hogy úgy szólnán minden gyógyszert meg lehetett kapni gyári kivitelben és csomagolásban. A kórház felállította saját patikáját és egy gyógyszerészt alkalmazott, aki napi 2-3 órát dolgozott a kórházban, mint tiszteletdíjas. Anyagilag is jól járt a kórház, mert angróáron szerezhette be a gyógyszereket a nagydrogériától. Az árkülönbség pedig bőségesen fedezte a gyógyszerész fizetését (illetve honoráriumát). 1958-ban véglegesen megoldódott a gyógyszertár kérdése. Teljes munkaidővel alkalmaztak egy okleveles gyógyszerészt, Mg. Ignjatović-Urošević Milankát, és egy gyógyszerész-technikust, Szokola Gizellát. Ez a káder tökéletesen biztosítja a kórház gyógyszer-ellátását.

Röntgen-osztály. A XX. század új találmánya a röntgen még 1914-ben bevonult a mi kórházunkba. Budapesten vásároltak egy röntgenkészüléket, beállították és megkezdték vele a munkát. Olyan nagy becsben volt ez a gép, hogy használatára külön szabályrendeletet hozott a városi tanács. A röntgenológia még gyerekcipőben járt, egy két átvilágítás után már is pihentetni kellett a lámpát, mert különben tönkre ment volna. De a világra szóló találmányt tökéletesítették. Az u.n. félhullámú gépek bevezetésével egyszerre elterjedt az egész föld kerekén. 1928-ban vásárolt a város egy akkor igen modern gépet, a Siemens cégnek a "Heliodor-Duplex"-ét. Ez a gép még 1962-ben is dolgozott és hozzá még igen jól. Csakhogy a sugár védelme már nem felelt meg a mai követelményeknek és ezért 1963-ban ki kellett selejtezni. 1965. végén a következő gépek vannak üzemben: 1) "Morava" nagytípus, beszerezve 1957-ben; 2) "Morava" nagy típus, beszerezve 1958-ban; 3) "Neretva" portabilis sebészeti gép; 4) "Grafoskop Selenosom".

A technikai rész megoldása tisztára csak a pénz kérdése. Sokkal nehezebb megoldani a káderkérdést ezen az osztályon. Az 1957/58 előtti időkben a röntgen-vizsgálatokat az egyes osztályok orvosai végezték, magát a gépet

egy kezelte, aki a felvételeket is elkészítette. Az új épületben elhelyezett osztálynak az élére szakembert kellett volna állítani. Ilyent nem találtunk. Nem maradt más megoldás, mint az, hogy szabadkai szakorvosokkal kellett szerződést kötni, akik honorarium ellenében vállalták ezt a munkát. Délutánonként felváltva jártak illetve járnak Zentára és a kórházban eltöltenek 3-4 órát a vonatok járásától függően. 1959-ben szerződést kötött a kórház egy általános praxist folytató vidéki orvossal. A kórház vállalta a három éves specializálás költségeit. Ezzel szemben az orvos három évre lekötötte magát a szakképesítés megszerzése utáni időre. A szerződő orvos valóban megszerezte a képesítést, de szerződéses kötelezettségének nem tett eleget. Egy év elteltével elhagyta a kórházat. A szerződészegés jogi következményei még nincsenek rendezve. 1965 január 1-től újabb ösztöndijas jelentkezett. A szerződést megkötötték, de hogy a kórháznak mikor lesz röntgenológusa az még nem tudható. Sokan a sugárártalom miatt félnek ettől a szakmától. Manapság azonban a sugárvédelem tökéletes.

A MULT TANULSÁGAI EGYENGETIK A JÓVÓ FEJLŐDÉSET

A zentai kórháznak leirt története elgondolkozásra készteti az olvasót. Miért kellett 108 illetve 132 év ahhoz, hogy egy olyan intézmény megszülessen, mint a mi kórházunk. Ha elgondoljuk, hogy Zenta városa maga, egyik leggazdagabb földbirtokosa volt az egész környéknek és mégis a mult században önkéntes adományokat gyűjtöttek - természetben és pénzben - a kórház fenntartására, felmerül a kérdés, hogy miért volt mindez. Tekintélyes pénzeszegek gyűltek össze a kórházalapba, melyeket kamatra kiadott a város a polgároknak. Azt szerették volna, hogy magából a kamatokból befolyt összeg fedezze a kórházi kiadásokat és a városnak ne okozzon gondot a kórház eltartása. Beruházásra akkoriban nem is gondoltak. 132 év után minden gátlás nélkül megadhatjuk a választ.

A társadalom nem érezte kötelességének azt, hogy kivétel nélkül minden embert segitenie kell és goncozásába kell vennie ha megbetegszik, vagy ha megrokkán. A beteg ember, ha nem volt senkiye tehetetlenül vergődött, mert kórházi-ágy részére nem jutott. A "szociális gondozás" ismeretlen volt. Háborús rokkant pl. ajándékba kapott verklivel kereste meg betevő falatját. A mult században a feudalizmus és az industrializáció mezsgyéjén ilyen volt a mentalitás.

A másik ok az orvostudomány elmaradottsága volt. Hiányoztak az orvoslás és a gyógyítás meggyőző példái. Az orvostudományban a forradalom Semmelweiss-el kezdődött, de csak a XIX. század vége felé fejlődött föl igazán a bakteriumok felfedezésével.

Ez a két ok azonban nemcsak a Tiszavidékre vonatkozott, hanem a nagy városok kivételével országosan is

fennállott. Szolgáljon mentségül Zentának, hogy a városok közül első volt Bácskában, ahol kórházat alapítottak 1834-ben.

Könyvünk célkitűzése a zentai kórház történetének megírása volt. A történet a kórház alapításával kezdődött 1834-ben. Nem volt érdektelen ezzel kapcsolatban megtudnunk, hogy mikor nyílt meg Zentán az első gyógyszer-tár, továbbá hogy ki volt Zenta első diplomás orvosa. Huszágh László kutatásaiból ismeretes, hogy az első gyógyszer-tár 1818-ban kezdte meg működését. Az első diplomás orvos megjelenését városunkban az alábbiakban ismertetjük.

Tudjuk, hogy az 1800-as évek elején igen kevés volt a diplomás orvos olyannyira, hogy vármegyénként alig volt több mint három-négy. Az u.n. seborvosok láttak el minden orvosi munkát. Azoknak a seborvosoknak, akik valamelyik orvosi fakultáson vizsgát tettek, megengedték, hogy diplomás orvos hiányában belső bajokat gyógyítsanak. Zentának nem volt a század elején egyetemet végzett diplomás orvosa. Bizonyítja ezt az a tény is, hogy amikor a gyógyszer-tár felállítását a Helytartótanács engedélyezte 1818-ban, utasította egyidejűleg a várost, hogy minél előbb gondoskodjék diplomás orvosról. Valószínűleg ennek a fel-sőbb utasításnak kívánt eleget tenni a községi tanács ami-
kor 1922-ben a pesti orvosi fakultáshoz fordult azzal a kéréssel, hogy küldjön Zentára egyetemet végzett orvost. A községi előljáróság 1822. április 12-i jegyzőkönyvéből megtudjuk, hogy megállapodás jött létre Tudós Boros Sámuel pesti orvos és a község között. 200 forint évi fizetés-ben állapodtak meg, ezenkívül a község egy lakóházat bé-relt az orvos részére, mely az összes mellékhelyiséggel rendelkezett. A bérleti szerződés 1822. április 24-én, Szent György napján lépett életbe. Valószínű, hogy még a tavaszi hónapokban megkezdte dr. Boros Sámuel orvosi műkö-dését. A jegyzőkönyvek mint városi fizikust emlegetik.

1824. július 25-én a város birájához fordul le-vélbeli panasszal. Elmondja, hogy a zentai zsidó hitköz-ség a "Pesti medica fakultásnak megígért egy summa pénzt" abban az esetben ha Zentán telepedne le. Azóta már eltelt

két év és a hitközség nem tett eleget kötelezettségének. 1825. február 1-én a közgyűlésen felolvassák "Tudós Boros Sámuel e város doktora és Budai Istvány seborvos" bizonyítványát, melyet közösen állítottak ki egy verekedésből származó sérülésről. Ugyancsak a jegyzőkönyvben szerepel Boros Sámuel neve 1825. VIII. 19-én egy orvosi bizonyítvány ismertetésével kapcsolatban. Ezután többé nem találkozunk a nevével. Nem szerepel sem a jegyzőkönyvekben sem az adófizetők listáján. Végig néztük az elhalálozottak listáját két évtizeden át, eredmény nélkül. Minden valószínűség szerint elköltözött Zentáról. Működésének kimutatható időtartama három-négy év.

Meg kell még emlékeznünk Budai István "seborvos" ról is. 1825-ben szerepel először a jegyzőkönyvekben, de minden valószínűség szerint már a huszas évek táján Zentán működött. Pontosán követni lehetett működése idejét az adókönyvek alapján egészen 1841-ig. Háza és földje volt és orvosi praxist folytatott. Ezt onnan tudjuk, hogy 1835. április 2-án bevádolta a hatóságnál Kraujev Iso helybeli lakost, mert nem fizette ki neki a honoráriumot és a használt gyógyszerek árát 15 forint és 18 krajcárt. Meghalt 1841. szeptember 18-án 60 éves korában. A temetési szertartást Váltó János káplán végezte, aki később, mint adai kanonok plébános igen tekintélyes alapítványt hagyományozott a zentai kórházra.

A kórház történetéből nem maradhat ki egy szobor leleplezési ünnepség, amely egyúttal névadó ünnepe is volt a kórháznak. 1959-ben a város olyan határozatot hozott, hogy a kórház elnevezésében is meg kell örökíteni dr. Gerő István emlékét, akit 1941. novemberében a zentai kaszárnya udvarán a megszállók katonai hadbíróóságának ítélete alapján kivégeztek. A szobor a főépület előtti parkban nyert elhelyezést és azóta minden évben megjelennek a társadalmi egyesületek, hogy kegyeletüket lerójják Zenta hős fiának és mártírjának.

Anélkül, hogy külön kihangsúlyoztuk volna, kitűnik a fejlődés üteméből, hogy a kórház kapacitásának megnövekedése nemcsak magának Zenta városának az igénybevéte

le révén jött létre. A szomszédos kommunák és községek a Tiszán innen és a Tiszán túl súlyosabb betegeiket ide utasítják gyógykezelésre s ezért a betegforgalom nagyobbik felét a vidéknek köszönhetjük. Így lett Zenta a felső Tiszavidék egészségügyi központjává. De nem kizárólag a geográfiai helyzet eredményezte ezt, nagyban hozzájárult ehhez az orvosi káderek szoros együttműködése is. A szomszédos kommunákban gyakorlatot folytató orvosok úgyszólván kivétel nélkül ebben a kórházban végezték el kötelező gyakorlatataikat. A zentai Orvosegyesület igen aktív működése egy nagy és népes családdá formálta az egész felső Tiszavidék orvosi karát. Rendszeres tudományos ülések, valamint az évenként 1-2 ízben, az általános orvosok részére megtartott szemináriumok révén az orvosképzés ügyét szolgálta, illetve szolgálja.

Amint láttuk 1965-ben már nyolc betegosztály működik a kórházban. Mindössze két osztály hiányzik ahhoz, hogy joggal viselje a "komplett kórház" elnevezést. Ez a két osztály az ideg- és elmegyógyászati, valamint a bőr- és nemi betegségek osztálya. Mindkét osztály létesítését tervbe vették, hogy a megvalósításra mikor kerül sor, azt a jövő fogja eldönteni. Az első lépés ezen a vonalon is megtörtént már, elindította a kórház a jövőbeni szakorvosok specializálását.

A kórházfejlesztéssel kapcsolatban még egy igen fontos megállapítást kell a köztudatba ültetni. Ez pedig a következő. Az orvostudomány, mint tudomány a legdinamikusabbak egyike a természettudományok között. Ez azt jelenti, hogy fejlesztésén és az elért kutatási eredmények alkalmazásán az orvosok tízezrei munkálkodnak. Ha maga a medicina így fejlődik a fejlődést követnie kell a keretnek, tehát magának a kórháznak is (épületek, felszerelés, új gépek stb.). Új tudományágak születnek napjainkban, melyek új felszerelést, új osztályt kívánnak. Ilyenek például a legutóbbi években megnyílt geriátriai és rehabilitációs osztályok stb.

Az elmondottakból következik, hogy a kórház fejlesztéssel teljesen leállni hosszabb időre nem lehet. Nem

lehet például kimondani, hogy az újonnan felépült kórház 50 évre kielégíti az igényeket, azért mert az élet és a tudomány tempója mást diktál.

Összegezve az elmondottakat: a kórház fejlesztését két szempont teszi szükségessé: a lakosság igénye és az orvostudomány által támasztott követelések. Ezeknek a szempontoknak kell érvényesülniök a zentai kórház távlati fejlesztési terveiben is, mert csak így tudjuk megvalósítani a legszebb és legigazibb emberi és orvosi kötelességünkből fakadó örökérvényű feladatunkat:

S a l u s a e g r o t i s u p r e m a l e x e s t o
a betegember üdve legyen a legfőbb törvény és parancs számunkra.

A KÖRHÁZ IGAZGATÓ-FŐORVOSAI MŰKÖDÉSÜK IDŐRENDJE SZERINT

Dr. Csendits József	1838 - 1863.
Dr. Révai János	1863 - 1901.
Dr. Glücksthal Adolf	1901 - 1920.
Dr. Bordjószi Milivo;	1920 - 1941.
Dr. Vigh Ágoston	1941. VI. 1-től 1945. IX. 22-ig
Dr. Bordjószi Marko	1945. IX. 22-től 1946. VI. 28-ig
Dr. Mrksić Redojka	1946. VI. 28-tól 1948. III. 5-ig
Dr. Davidović Nikola	1948. III. 5-től 1948. XII. 31-ig
Dr. Müller Imre	1949. I. 1-től 1949. VI. 30-ig
Dr. Vigh Ágoston	1949. VII. 1-től 1962. X. 31-ig
Dr. Szokola János	1962. XI. 1-től 1965. IX. 30-ig
Dr. Morvai Antal	1965. X. 1-től

N É V J E G Y Z É K

Ebben a felsorolásban azoknak az orvosoknak a nevei vannak, akik a kórház alapításától 1834-től 1965. év végéig tehát 132 év alatt, illetve annak folyamán a zentai kórházban dolgoztak és gyógyító munkát végeztek. A rendelkezésünkre álló adatok néhol hiányosak, mégis igyekeztünk a nevek mellett feltüntetni egy-két személyi adatot (születési helye és éve, hol és mikor szerezte diplomáját, és végül milyen minőségben és mikor dolgozott a kórházban).

Jelmagyarázat: "D": hol és mikor diplomált; "Sp": hol, mikor és milyen szakképesítést szerzett.

1 8 3 4 - 1 9 1 8

Ezekben az évtizedekben a városi orvosi funkció és a kórházi munka nem volt elválasztva. A kerületi orvosok a kórházban is dolgoztak úgy ahogy azt a városi főorvos elrendelte. Régebben két kerületre osztották a várost, később háromra, még később négy kerület szerepel a városi jegyzőkönyvekben. Minden kerületnek külön orvosa volt.

1. Dr. Csendits József a könyvekben mint "városi bel orvos" szerepel. Születési he lye ismeretlen. Születési éve 1800-1810 tájára tehető. 1838. óta a kórház igazgatója. Meghalt 1864. április 1-én.

2. Wechsler Józsuva városi sebész. 1803-ban szüle tett, meghalt 1873-ban. 1834. óta dolgozott. 1861-ben nyugdíjazták.

3. Zsivkovics Mihály városi sebész. Élt 1811-1881. december 16-ig. 1841-1872-ig dolgozott.
4. Dr. Révay János Születési helye ismeretlen, születési éve: 1830 - 1832-re tehető. 1862-től tiszti főorvos és kórházigazgató. Meghalt 1901. július 11-én.
5. Kuthy Lajos városi sebész. Született 1820-ban. 1872-ben választják meg II. orvosi állomásra". Meghalt 1887. X.8-én.
6. Dr. Kellner József Személyi adatai hiányosak. 1873. december 9-én másodorróssá megválasztják, 1883-ban a közegészségügyi bizottság tagja lesz. Adatok hiányában feltehető, hogy elköltözött Zentáról, mert a halottak között nem szerepel.
7. Dr. Glücksthal Adolf 1848. január 28. - 1929. október 18. - 1875-ben letelepszik Zentán. 1884-ben városi másodorvos, 1901-ben kórházi igazgató-főorvos és városi tisztiorvos.
8. Dr. Lendvai Mór diplomáját Budapesten szerezte 1886-ban. 1887-ben letelepszik Zentán. 1888-ban III. kör orvossá választják meg. Meghalt 1932. július 18-án.

9. Dr. Méri Sándor 1888-ban diplomált Budapesten 1890-ben letelepszik városunkban. 1927-ben nyugdíjazták, 81 éves korában 1942-ben halt meg.
10. Dr. Havel József Adataink hiányosak. Zentán letelepedett a múlt század utolsó évtizedében. Városi tiszti orvos volt. Elköltözött Magyarországra 1918-ban.
11. Dr. Kalivoda Kálmán 1901. szeptemberében jött Zentára. Városi kerületi orvos volt. 1918. október 31-én a közgyűlés saját kérelmére elbocsátotta szolgálatból. Születési éve 1870-1875 között.
12. Dr. Vajda Lajos Élt 1869-1935-ig. Zentára jött 1903-ban. Az ő részére szervezték meg a IV. városi orvosi állást. A házi orvosok kedvelt prototípusa volt.
- 1919 - 1944
13. Dr. Bordjoški. Milivoj született Zentán, 1884. V. 29-én Diplomáját Budapesten szerezte és ott nyert szakképesítést is az általános sebészetből. 1920-ban nevezik ki kórházi főorvosnak és mint a többi elődjét egyúttal városi tiszti főorvosnak. Saját kérelmére 1941-ben nyugdíjazták. Meghalt 1943. december 19-én.

14. Dr. Garai Boriska Született Zentán 1897.I.15-én
D: Pécs 1925. Mint kórházi másodorvos dolgozott:1926.december 15-től 1928.december 1-ig.
15. Dr. Majer András Zenta, 1897. X.8. D: Budapest 1928. Kórházi másodorvos 1928 december 1-től 1930. március 31-ig.
16. Dr. Mihajlović Milutin Novi Sad,1903.XI.12; D: Prága 1928. Másodorvos 1930. IV.1.-1930. VII.31.
17. Dr. De Sen Lorán Vera Poltavaska gubernija (Oroszország) 1896. III. 20. D:Zagreb 1929. Másodorvos 1930. VIII.1 1937. VII. 31.
18. Dr. Miković Boško Srbobran, 1905.III.30. D: Prága 1931. Kórházi másodorvos 1933. VIII. 1. - 1936.XI.24.
19. Dr. Gálfi Ottilia Subotica,1911.IX.18. D: Beograd 1935. Kórházi másodorvos 1937.VIII.1. - 1939.VI.30.
20. Dr. Kragujević Milorad Zenta, 1911. II.16. D: Beograd, 1935. Kórházi másodorvos 1937.VIII. 15. - 1938.VII 31.
21. Dr. Eidenmüller Elemér Szeged,1914.V.14. D: Zagreb, 1938. kórházi másodorvos 1939 junius 22-től 1941.május 19-ig (1945. hősi halált halt).

22. Dr. Mrkšić Radojka Ada, 1910.VIII.27. D: Beograd
Kórházi másodorvos 1939. XII.
12. - 1946. VI-ig. 1946. ju-
niusától 1948. március 5-
ig kórházigazgató.
23. Dr. Vigh Ágoston Temerin 1894. VI. 10. D: Buda-
pest. 1919. Sp: Budapest 1926.
Kórházigazgató, belgyógyász -
szakorvos 1941. május 1- 1962
október 31.
24. Dr. Förgeteg János Szeged, 1903.VI.28. D: Szeged
1927. A sebészeti osztály fő-
orvosa 1941.VII.19. - 1945.IX
23-ig.
25. Dr. Sámuel András Szentes, 1910.IV.22. D: 1934.
Munkaszolgálatra kirendelték
1943-ban az év elején. 1944.
július 12-én a német katona-
ság eltávolította a kórházból.
26. Dr. Polacsek György Barcs, 1916.VI.24. Munkaszol-
gálatra kirendelték az itteni
kórházba. 1944. VII.12-én a
németek eltávolították a kór-
házból.
27. Dr. Vinokić Jelena St. Futog, 1911.III.4. D: Zag-
reb 1936. A minisztérium ál-
tal kirendelt orvos. 1944. au-
gusztus 12-től 1944. október
12-ig.

1945 - 1965

28. Dr. Atlasz György 1953-ban kb. fél évig dolgozott a kórház belgyógyászatán. Egyéb adatok hiányzanak.
29. Dr. Ádám Ede Prigrevica, 1923.szeptember 2. Sp: Beograd 1959.belgyógyász szakorvos. 1953. óta dolgozik a kórházban.
30. Dr. Bordjowski Marko Zentán született. A háború előtt Tornyoson általános orvos. 1945. IX. 22-től 1946. VI. 28-ig a kórház igazgatója.
31. Dr. Berta Mihály B. Arandjelovo 1927. jun. 30. D: Zagreb 1955. Szakorvosjelöltként dolgozik az orr-fül-gége osztályon 1962. március 1. óta.
32. Dr. Bognár Imre Kikinda, 1929.október 19. D: Zagreb 1955; Sp: Beograd 1964. Szakmája általános sebészet. 1955 óta dolgozik a kórházban.
33. Dr. Davidović Nikola Pančevo, 1906.december 18. D: Beograd 1930. Sebész-szakorvos Mint osztályvezető főorvos dolgozott a kórházban 1945.XI 7-től 1948.XII.31-ig.
34. Dr. Davidović Drenka Szülész-nőgyógyász-szakorvos; a kórházban dolgozott 1946. év tavaszától 1949.szeptember 1.

35. Dr. Dévai Lajos Stara Moravica, 1918.szept.18
D: Budapest 1944. Sp: pedia-
tria, 1957. Zagreb. A gyermek
osztály főnöke 1962. november
1. óta.
36. Dr. Domány László Zenta, 1927. november 10. D:
Beograd 1959. A kórház pedia-
triai osztályán dolgozik 1963.
óta mint szakorvos-jelölt.
37. Dr. Granić Maria Bavanište, 1925. január 21.D:
Beograd, 1951.
38. Dr. Grünhut Maxim A sebészeti osztályon dolgo-
zott hat hétig 1945. szeptem-
ber 23-tól 1945.november 7-ig
egyéb adatok nem állanak ren-
delkezésünkre.
39. Dr. Ignjatović Živorad Svilajnac, 1935. december 10.
D: Beograd 1960. A kórház kő-
telékébe tartozik 1963. óta.
Neuropsychiatriából specializál.
40. Dr. Jablanović Dušan St.Palanka;1920.május 5. D:
Beograd 1950. Sp: Röntgenszak-
orvos, 1962. óta. 1964.I.3-án
eltávozott.
41. Dr.Jakovljević Milan Ada, 1923. június 15. D: Zag-
reb 1949. Sp: 1957. óta bel-
gyógyász-szakorvos, 1962. IX.
1. óta osztályos főorvos.
42. Dr. Kapor Milan Zenta, 1932.április 2. D:Ljub

Ljana 1956. Sp: Beograd 1964. szemészet. 1965-ben megnyilik a kórházban a szemészeti osztály dr. Kapor vezetésével.

43. Dr. Kiss Oszkár

Novi Sad, 1908.február 10. D: 1931. Sp: 1936. Nőgyógyász - szakorvos, a kórházban dolgozott 1945. november 20-tól 1946. február 10-ig.

44. Dr. Kiler Péter

Beograd, 1930. december 12. A nőgyógyászati osztályon dolgozott, mint szakorvos-jelölt 1964. november 1. óta. 1965. június 15-én eltávozik Szlovéniába.

45. Dr. Kopasz Pál

Zenta, 1905. május 3. D: Budapest 1929. Sp: Általános sebészet Beograd 1948. 1956. óta a sebészeti osztály főorvosa.

46. Dr. Korponai Erzsébet

Csóka, 1931. március 9. D: Zagreb 1956. Sp: pediatria 1962. Szakorvos-jelöltként dolgozott a kórházban 1960-1962.

47. Dr. Kosicki Ferenc

Temerin, 1923. szeptember 24. D: Zagreb 1952. Sp: O R L Beograd 1958. Az O R L osztály főorvosa 1959. január 1. óta.

48. Dr. Kosicki Eleonora

Zenta, 1931. április 16. D: Zagreb 1956. Sp: Beograd 1965 Gyermekegyógyász-szakorvos, a kórházi osztályon dolgozik.

49. Dr. Letić Stojan Novi Sad, 1919. szeptember 4. Az általános sebészet és az orthopedia szakorvosa. 1956. szeptember 1-től 1959. február 28-ig a sebészeti osztály főorvosa.
50. Dr. Loykó Erzsébet Kula, 1898. május 5. D: Budapest 1922. Sp: belgyógyászat, 1926-ban Budapesten. 1942-től 1958-ig, mint belgyógyász és mint fiziológus dolgozott az egészségházban. 1958-tól 1960-ig a kórnáz kötelékében a belgyógyászati rendelést vezette. Nyugdíjba vonult 1960-ban.
51. Dr. Márton Béla Zenta, 1930. november 16. D: Zagreb 1955. Sp: Beograd 1964. Belgyógyász-szakorvos a kórházi osztályon dolgozik.
52. Dr. Morvai Antal Zenta, 1931. február 1. D: Zagreb 1955. Sp: Beograd 1964. Szülész-nőgyógyász szakorvos, 1965. október 1. óta kórházigazgató.
53. Dr. Nagy Vladimir Ruski Krstur, 1922. április 1. D: Zagreb 1950. Sp: Fiziológia, Beograd 1955. - 1958. óta a tüdőosztály főnöke.
54. Dr. Ninčić Aleksandar Novi Knježevac, 1926. szept. 2. Mint kórházi másodorvos dolgozott a sebészeti osztályon 1956-1958-ban.

55. Dr. Nikolić Mihajlo Zenta, 1930. november 28. D: Beograd 1958. - 1965. január 1. óta a kórház kötelékébe tartozik és megkezdte szakorvosi tanulmányait a röntgenológiából.
56. Dr. Petrović Ljubica 1922. március 21-én született Beogradban diplomált 1950-ben mint másodorvos dolgozott a kórházban 1951-ben.
57. Dr. Šaparenko Petar Zenta, 1926. május 5. D: Zagreb 1953. Szülész-nőgyógyésszakorvos, osztályos főorvos, 1962. szeptember 1. óta.
58. Dr. Šećerov Veselko Kretur, 1932. június 25. D: Beograd 1960. a kórház belosztályán dolgozik, mint szakorvos-jelölt 1964. október 1. óta.
59. Dr. Šuvak Vida Zrenjanin, 1929. június 28. D: Sarajevo 1950. Mint szakorvos jelölt dolgozik a kórház nőgyógyászati osztályán 1963. július 1. óta.
60. Dr. Szegedi Mihály Zenta, 1893. szeptember 12. D: Budapest 1920. - 1950. február 1-től 1960. végéig a kórház fertőző osztályának főnöke. Akkor nyugdíjba vonul. Meghalt 1962. június 23-án.
61. Dr. Szokola János Zenta-Tornyyos, 1928. március 6. D: Zagreb 1955. Sp: pedia-

tria 1965. Kórházigazgató 1962 november 1-től 1965. október 1 ig.

62. Dr. Tantos Gyula

Szobotica, 1924. május 10. D: Zagreb 1953. Sp: szakvizsgát tett belgyógyászatból 1962-ben 1958-tól 1965. november 30-ig dolgozott a belosztályon. Ekkor elköltözött Zentáról.

63. Dr. Teodorović Šima

Stari Sivač, 1923. május 23. Sp 1958-ban szülészet és nőgyógyászatból szakvizsgázik és ebben az évben elnyeri az osztály főorvosi állását. 1963. február 28-án állásáról lemond és elköltözik.

64. Dr. Topolovački Ksenija 1958-tól 1961-ig a kórház pediatriai osztályának főorvosa. Szolgálati viszonya az ő felmondásával szűnt meg.

65. Dr. Ujházi Gyula

Kanizsa, 1930. szeptember 7-én D: Beograd 1955. Sp: Beograd, általános sebészet, 1965-ben. A kórház sebészeti osztályán dolgozik.

66. Dr. Vajdić Jovan

Ada, 1925. december 21. D: Beograd, 1952. Sp: általános sebészet, Beograd 1960. A zentai kórházban dolgozott 1955. július 1-től 1961. szeptember 30-ig.

67. Dr. Verebes Ernő

Zenta, 1931. május 29. D: Zagreb 1958. Szakorvos-jelölt

1964. január 1. óta. A kórház
sebészeti osztályán dolgozik
1962. szeptember 1. óta.

68. Dr. Verner János

Bonji Kovilj, 1907. január 20.
D: Beograd 1934. A fertőző osz-
tály főorvosa 1960. február 1.
óta.

69. Dr. Vigh-Verebes Jerne

Budapest, 1931. október 13. D:
Zagreb 1957. Sp: Beograd 1965.
belgyógyászat. A kórház bel-
osztályán dolgozik.

70. Dr. Vujić Milan

Ada, 1915. január 15. D: Buda-
pest 1939. Sp: Budapest, az ál-
talános sebészetből 1944-ben.
A sebészeti osztály főnöke
1949. január 1-től 1956. már-
cius 1-ig.

71. Dr. Zeković Pavle

Zenta, 1932. február 12. D:
Ljubljana 1957. A kórház sebé-
szeti osztályán dolgozik 1962
óta. Szakorvos jelölt.

T a r t a l o m :

Előszó	3.
A kórház alapítása	5.
A Pivar-telki kórház	10.
Az Ovoda-utcai korszak	18.
Az épreskerti kórház	32.
A járványkórház	37.
A kórház története a századforduló után	39.
Az aggok háza átalakítása	50.
A kórház története 1942 után	52.
A betegápolási káder megszervezése	59.
Az új block-pavilon építése	63.
A kórház fejlődése a statisztikák tükrében	67.
Az egyes kórházi osztályok áttekintése	70.
A múlt tanulságai	78.
A kórház igazgató-főorvosai	83.
Névjegyzék	84.

---

dr. Vigh Ágoston: A zentai kórház története (Istoriijat sencanske bolnice). Rukopis. 500 primeraka. Format B/5, strana 96 i 8 strana priloga na kundruk hartiji. Gradja za monografiju Sente. Tehnicki saradnik Hatala Iren. Stampa i rotoprint Udarnik - Senta, februar 1966.

Senta će 1966. godine proslaviti 750-togodišnjicu.

Narodni Odbor Opštine je na inicijativu grupe javnih radnika, dana 28. okt. 1961. godine pod brojem 05-7597.1 rešio da se tim povodom izda Monografija Sente. Za rukovođenje radovima oko ove edicije Savet za kulturu je imenovao sledeći Uređivački odbor: ERDÉLYI István glavni urednik, Daniilo BRANOVAČKI, dr BURÁNY Béla, KATONA Pál, dr SZELI István, TÓTH HORGOSI Pál, Nestor VUKOV članovi uredništva.

Osećajući odgovornost pred javnošću i pred uspomenom velikih Sencána, uredništvo je pristupilo poslu i rezultate svog rada na prikupljanju materijala koje je osnova pripremljene monografije, objavljuje u ovim brošurama.